POŠTNINA PLAČANA PRI POŠTI 61102 LJUBLJANA

Planinski vestnik

5

glasilo Planinske zveze Slovenije

maj 1995

PLANINSKI VESTNIK
100 let
1895 • 1995

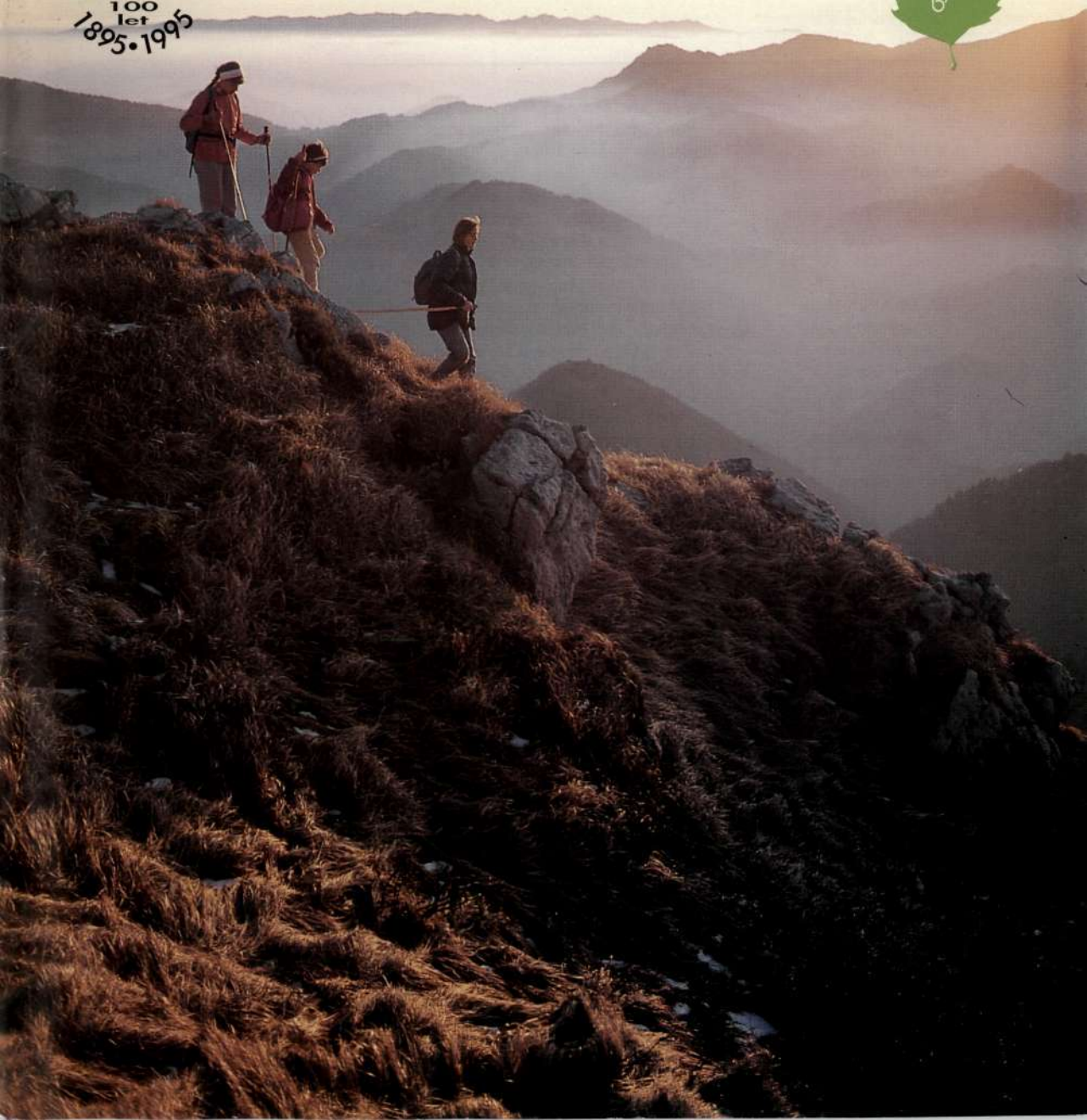

Planinski vestnik
glasilo Planinske zveze Slovenije

maj 1995 5

letnik XCV izhaja od leta 1895

vsebina

France Šušteršič	Svetovni rekord v Kaninu	193
	Anapurna, naš zadnji osemtisočak	194
Marjan Raztresen	Braniki	195
Iztok Tomazin	Ponca	196
Marjan Raztresen	Strpna razprava na skupščini PZS	197
Bojan Pograjc	Gorsko vodništvo kot poklic	199
Mirko Kunšič	Jezerjani na alpinističnih relijih	203
Neva Mužič	Gore in ljudje - medijski dosežek leta	204
	S palicami ali brez - to je vprašanje	209
Dr. Tone Strojin	Od pravljice do almanahov	212
Franjo Krpač	Usmerjevalci mladih gornikov	215
Svetozar Guček	Zimski bivak pod Debelim vrhom	219
Damjan Slabe	Ko na gori okamenijo macesni	220
Franci Horvat	Mali princ Bele Kordiljere	223
Željko Poljak	Veličastni vidiki Severnega Velebita	225
Uroš Podovšovnik	Hvala, temnolaska iz sanj!	227
Tomislav Jagačić	Prijatelji pod gorami	228
France Bernot	Zima 1994/95 na Kredarici	229
	Odmevi	229
	Iz planinske literature	231
	Društvene novice	233

Slika na naslovni strani: **Na poti z Ratitovca** Foto: Igor Modic

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvoržakova ulica 9, p. p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Strojin, Tone Škarja in Franček Vogelnik. Predsednik založniško-izdajateljskega sveta dr. Milan Naprudnik. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046, devizni račun pri Ljubljanski banki - Gospodarski banki d.d. Ljubljana 50100-620-133-900-27620-šifra valute-3053/8. Naročnina za leto 1995 znaša 2400 tolarjev in je plačljiva v največ dveh obrokih po 1200 tolarjev, posamezna številka stane 200 tolarjev. Letna naročnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna JOŽE MOŠKRIČ d. d. v Ljubljani.

Glasilo spada med proizvode informativnega značaja iz 13. točke tarifne številke 3 Zakona o prometnem davku (Ur. list RS, št. 4/92) in Mnenja Ministrstva za informiranje Republike Slovenije, št. 23/117-92 z dne 24. 2. 1992, za katere se plačuje davek od prometa proizvodov po stopnji 5 %.

IMAMO ŠTIRI TISOČMETRSKA BREZNA IN 500-METRSKO JAMSKO VERTIKALO

SVETOVNI REKORD V KANINU

FRANCE ŠUŠTERŠIČ

Vselej se mi je dobro zdelo, kadar sem v Planinskem vestniku prebral kaj jamarskega. Ne toliko iz nečimrnosti — te seveda ne morem povsem zanikati —, ampak zato, ker sem že od nekdaj prepričan, da imamo jamarji in planinci precej skupnega tako v etiki kot v tehniki. Jasno mi je tudi, da imamo za širjenje golih informacij jamarji svoja glasila — če pa kdaj ne zadoščajo, javna občila.

Tokrat bom — tako rekoč iz obupa — slednje načelo prekršil. Slovenskim jamarjem se je posrečilo nekaj, kar ne sodi le v Naše jame, Glas podzemlja in tako naprej, temveč na naslovnice najbolj branih časopisov. Inženirji javnega mnenja pa nič! Mesec, dva. Po elektronski pošti me zalije poplava čestitk, poštni nabiralnik dušijo pisma z izrezki iz (neslovenskega) časopisja. Pogum mi zrase in v Poštni predal 29 našega najeminentnejšega dnevnika pošljem protestno pismo, seveda, da bo objavljeno. Čakam. Teden, dva, mesec. Spet nič. Potem se odločim, da nekaj napišem v »Planinca«. Želim, da ne bo samo gola informacija, da bo nekaj osebnega. Tehtam in tehtam, nazadnje pa pošljem kar tisto, kar sem bil nekoč poslal Delu.

Prijatelji planinci, oprostite, ampak novica mora v javnost!

NEKEMU REKORDU NA ROB

Poštni predal 29 je namenjen razpravam o člankih, ki so se v Delu že pojavili. Tu pa bom govoril o tistih, ki se niso, a bi se morali.

Konec lanskega novembra je trojica jamarjev Društva za raziskovanje jam Ljubljana dosegla vznožje vhodnega jaška Brezna pod velbom pod Laško Planjo v Kaninskem pogorju. Štiri zaporedne akcije so bile potrebne, da je bil premagan 501 meter navpičnice, večinoma v ledu, brez polic in brez stojišč. Ne morem zanikati, da so Jamarske novice prinesle kratko notico, ki je poznavalcem povedala, da je bil storjen vrhunski jamarski podvig. Ampak to je tudi (skoraj) vse.

Dva meseca preverjanj — potem pa so se iz sveta vsule čestitke k novemu svetovnemu rekordu. Povejmo naravnost: pod Kaninom so slovenski jamarji premagali doslej največjo jamsko vertikalo na svetu in prekoračili magično mejo 500 metrov.

Uspeh, ki je bil še nedavno onkraj meje verjetnega. Ker pa je bil dosežen v razmerah, ki že povprečno jamo napravijo zoprno, da ne rečem težko, šteje še toliko bolj. Skoraj vsaka čestitka se konča približno tako, kot je zapisal **Graham Mullan** iz Bristola: »Popolnoma verjamem, da je res, ampak dojeti še vedno ne morem.« — Precej gotovo je, da so enovite navpičnice okrog 1000 metrov fizično nemogoče. Zato se **Chriss Dawson** iz Avstralije ne moti, ko pravi, da bodo jamarji še kje odkrili in premagali navpičnice, večje od 500 metrov, a bo magična meja ostala pri petstotih in odločilni korak čeznjo bo za vedno slovenski.

Približni vzporednici v bolj znanih športih sta edino Česnov podvig na Lotseju ali preskok 200 metrov v Planici. Petindevetdeset odstotkov tega, kar polni športne strani naših časnikov, je po svetovni teži v primerjavi z rekordom na Kaninu popolnoma nepomembnih.

DVA ČISTO SLOVENSKA ŠPORTA

V Italiji ali Franciji bi vsaj nekaj časopisov dosežku posvetilo posebne izdaje, dnevni tisk pa bi prinesel večstranske reportaže. Televizijski intervjuji s člani odprave in različnimi strokovnjaki bi uspeh osvetlili z vseh strani, od osebnega doživljanja brezkončne navpičnice pa do zvez z Romulom in Remom ter Nos ancêtres les Gaulois, kar bi urbi et orbi dokazovalo, da so takšnih podvigov sposobni samo naj-najši narodi sveta. Da bi ekipo sprejel predsednik države, je samoumevno.

Naši matadorji novinarskega peresa, ki mušico vešče napihnejo v slona, so oslepeli, ko se je med njimi pojavilo nekaj večjega od hrošča. Slovenski jamarji smo dovolj trezni, da ne pričakujemo publicitete, ki bi bila vsaj približno v sorazmerju z uspehom. Vendar bi pričakovali, da bo znal vsaj en športni novinar razbrati sporočilce v Jamarskih novicah in dojeti vsebino. Če pa že sami ne znajo, bi jih morale spodbuditi ustanove, ki naj bi skrbele za promocijo Slovenije v svetu. Nerodnost je namreč v tem, da smo Slovenci »rodili« dva športa, smučanje in jamarstvo. Prvo nam je še nekako v zavesti, ampak kaj, ko ga nismo znali pravočasno razviti in smo ga v današnji obliki spet »uvozili«. Jamarstvo pa nikoli ni zaspalo. Če že ne moremo trditi, da se je svet vsega učil od nas in nismo stalni člani svetovne »prve lige«, nam tega prvenstva vendarle nihče resno ne oporeka.

Pač, domača javnost! Ali je res potrebno prečkati vsaj dve državni meji, da te pričnejo jemati resno? Ali moram po treh letih na istem mestu ponovno opominjati, da imamo Slovenci prvovrstnega promotivnega paradnega konja, ki ga ni treba niti skrtačiti, ampak samo odpahniti hlevska vrata in je že zrel za cesarsko reduto? Zakaj moram odpreti angleški časopis, da bom prebral tisto, s čimer bi me morali zasipati domači? Nič nimam proti balonarju, ki je poletel iz Seula v Kanado. Še rajši pa bi videl na TV dnevniku svoje prijatelje, ki so napravili neprimerno več kar doma.

Od lani imamo v Sloveniji štiri brezna globlja od tisoč metrov in smo tudi brez zadnjega uspeha v najelitnejšem svetovnem »klubu« dežel, ki nimajo samo enega ali dveh tisočmetrskih brezen. Koliko Slovencev to ve?

Jamarji smo svoje storili. Mati Slovenija, ti si na vrsti!

* * *

S tem je povedano skoraj vse. Kar morda še manjka, je zapisal **Stanko Klinar** v Sto slovenskih vrhovih, str. 118—119.

(Op. ur.): Stanko Klinar je na teh dveh straneh opisoval 2587 metrov visoki Kanin, v odstavkih, na katere misli **France Šušteršič**, pa med drugim piše naslednje:
»Kar je bilo Kaninu odrečeno na površju, to mu je bilo dano v globinah. Kljub veliki višini in ogromnim razsežnostim mu namreč na obličju manjkajo velike stene in grebeni. Zato pa ima slovenski in jugoslovanski rekord v globinskem alpinizmu: Črnelsko brezno, 1198 m navpičnice pod ustjem, in Skalarjevo brezno, 911 m — z upanjem, da se pokaže nadaljevanje v še večje globine. (S čimer se utegne eno ali drugo zelo približati svetovnemu rekordu, ki je 1500 m ...) Za temi številkami stojijo leta in leta priprav in vadbe, lahko tudi leta čakanja na ugoden trenutek, tedni nepretrganega vztrajanja v podzemlju, tveganja, da se skozi temo privali krhko naloženo skalovje ali nenadoma pridre voda, verjetno v slapovih in polna kamenja, in zalije ozki rov, kjer ni umika. Zato za tem suhim podatkom stojijo tudi smrtne žrtve ...«
In še marsikaj podobnega je napisano na teh dveh straneh Klinarjeve knjige.

V HIMALAJI JE SEDEM SLOVENSKIH ALPINISTOV Z VSAJ ŠTIRIMI CILJI

ANAPURNA, NAŠ ZADNJI OSEMTISOČAK

Iz Ljubljane je 27. marca prek Zagreba in New Delhija odpotovala v Katmandu sedemčlanska slovenska himalajska odprava, katere cilj je zadnji osemtisočak, na katerega vrhu še ni bilo slovenskih alpinistov, 8091 metrov visoka Anapurna I. Pod vodstvom **Toneta Škarje**, podpredsednika Planinske zveze Slovenije in načelnika Komisije za odprave v tuja gorstva PZS, so na poti alpinisti **Viki Grošelj, Tomaž Humar, Janko Oprešnik, Davo Karničar, Andrej Karničar** in zdravnik **dr. Damijan Meško.** Na zagrebškem letališču se je Slovencem pridružil še splitski alpinist **Stipe Božič**, star znanec slovenskih plezalcev, ki je bil z njimi že večkrat v Himalaji, v nepalski prestolnici pa še mehiški alpinist **Carlos Carsolio**, ki je s Slovenci že plezal na osemtisočak K2.

Nalepka odprave

SLOVENSKI HIMALAJSKI OBLETNICI

Odprava ima nekaj ciljev. »Predvsem bomo naredili vse, da pridemo na vrh in da se vsi tudi varno vrnemo domov,« je pred odhodom dejal vodja odprave Tone Škarja, kajti prvenstveni cilj odprave je vzpon na vrh zadnjega od 14 osemtisočakov, na katerem še ni plapolala zastava v rokah slovenskih alpinistov. Naslednji cilj bo prvenstveni vzpon po severozahodnem razu, česar se bo lotila naveza Janko Oprešnik—Tomaž Humar. Brata Andrej in Davo Karničar se nameravata kot prva človeka na svetu smučati prav z vrha Anapurne I v bazni tabor, kar so nekateri sicer že poskušali, vendar doslej še nikomur ni uspelo, vsaj en alpinistični smučar pa je pri takem poskusu izgubil življenje. Viki Grošelj namerava na tej mogočni gori nadaljevati svojo serijo vzponov na osemtisočake; če mu bo poskus uspel, bo to že njegov enajsti osemtisočak, na katerega bo priplezal. Njegov prijatelj in soplezalec Stipe Božič bo v koprodukciji s TV Slovenija o odpravi in vzponu na goro posnel film, o odpravi pa nameravajo člani napisati tudi knjigo. Seveda ima ambicijo priplezati na vrh tudi najboljši mehiški alpinist Carlos Carsolio, ki se je v Katmanduju pridružil slovenskim alpinistom.
Če bo našim plezalcem sedanji poskus plezanja na vrh Anapurne I uspel, bodo s tem hkrati počastili spomin na 35 let, odkar je v Himalajo, na Trisul 2, odšla prva slovenska himalajska odprava, in na 20 let, odkar so slovenski alpinisti priplezali na vrh prvega osemtisočaka, na Makalu. Po naključju sta ob zadnji od teh obletnic v Himalaji dva Slovenca, ki sta bila tam tudi pred 20 leti: tudi takrat je bil zdravnik odprave dr. Damijan Meško, **Stane Belak-Šrauf**, ki je takrat priplezal na vrh gore (isti dan pa je **Marjan Manfreda** postavil svetovni rekord, saj je na vrh priplezal brez kisikove maske na obrazu, torej brez uporabe dodatnega kisika, česar na tako visoki gori dotlej še ni nikomur uspelo), pa je zdaj na ogledih pod drugo goro, kamor namerava peljati odpravo. Ob vzponu na Makalu so slovenski alpinisti sklenili, da bodo nekoč priplezali na vse osemtisočake, po možnosti po novih smereh, kar jim je dobršen del uspelo.

NEVARNA VELIKA GORA

Anapurna I je zadnji osemtisočak, na vrhu katerega Slovenci še niso bili, sicer pa je prva osemtisočmetrska gora, na katero so priplezali alpinisti. Že pred 45 leti, 3. junija 1950, sta francoska alpinista **Maurice Herzog** in **Louis Lachenal** kot prva človeka na svetu stala na osemtisočaku, ki je bil Anapurna I.

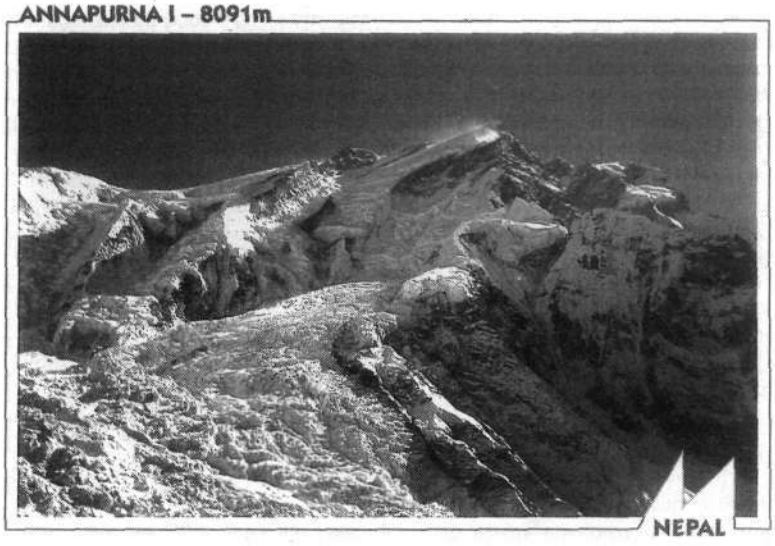

Severna stena Anapurne I (8091 m)
Foto: Dani Tić

Kot piše **Franci Savenc** v zgodovinskem pregledu alpinističnih dejavnosti na tej gori, je zgodovina Anapurne kratka, toda bogata in, žal, tudi kruta. Izmed 104 akcij, ki so doslej imele za cilj vzpon na ta 8091 metrov visok vrh, jih je uspelo le 27, v 30 pristopih pa je bilo doslej na vrhu vsega 82 ljudi. Gora je hkrati zahtevala kar 52 smrtnih žrtev. Tudi število držav, iz katerih so pristopniki na vrh, je silno skromno — komaj 19 jih je. Od Evropejcev so bili na vrhu ob Francozih še Italijani, Poljaki, Španci, Rusi, Nemci, Angleži, Švicarji, Čehi, Belgijci, Bolgari, Nizozemci, Avstrijci in Portugalci, od Azijcev Nepalci, Japonci, Kitajci in Korejci, poleg njih pa še Američani iz ZDA.

Kljub temu pelje na vrh kar deset smeri, saj je gora karseda mogočna in nudi ogromno možnosti.

Šele leta 1949 je **A. Heim** iz letala prvič fotografiral Anapurno in jo predstavil tudi alpinistom, kajti dotlej so jo na svojih izdelkih upodabljali le kartografi. Ker je leta

namesto komentarja

BRANIKI

Ali so bili drugačni časi — ali pa drugačni ljudje!

Tako bi nemara vzdihnil ljubitelj narave, ki bi bila lahko tudi gorska, ko bi primerjal nekdanje in sedanje zahteve po varovanju vsega najbolj ogroženega v slovenskem okolju in odločitve odločujočih, ki so morebitna posledica takšnih zahtev.

Zdi se, da so bili nekdanji varstveniki ogrožene slovenske narave bodisi vplivnejši, bodisi odločnejši, bodisi vztrajnejši od sedanjih. Pa ne samo varstveniki, ki so odkrili delčke ogrožene narave, ampak predvsem voditelji tistih organizacij, ki so se čutile poklicane opozarjati na takšno ogroženost in potem neprestano čepeti za vratom tistim v državni upravi, ki imajo moč odločanja.

Slovenska planinska organizacija je bila vedno družba ljubiteljev, komajda kdo se je poklicno ukvarjal s planinstvom ali temu zelo sorodnimi dejavnostmi. Toda vodstva slovenske planinske organizacije so bila vsaj v prvih desetletjih sestavljena iz tako vplivnih predstavnikov slovenskega naroda, da je bilo njihov glas slišati v tem narodu, da so njihov glas v državni upravi upoštevali ali mu vsaj prisluhnili, kar je zapisano in ohranjeno rodovom.

Morebiti pa se vendarle nekoliko motimo: ali niso za zgodovino ostali samo redki svetli primeri, ko je bila planinska organizacija — mogoče celo po kakšnem srečnem naključju — s svojim predlogom dobrodošla prav takrat, ko je oblast to od nje pričakovala, kronisti pa so to seveda s spoštovanjem zabeležili? Ali ni pretirano kovati v zvezde redke naključne svetle prebliske, utrinke in repatice, ki jih je v siceršnjem povprečju zgodovine opazilo kronistovo oko?

Toda naj bi ocenjevali kakoržekoli, slovenska planinska organizacija je bila v prvih desetletjih svoje zgodovine vedno poleg, ko je slovenska državna administracija sprejemala pomembne naravovarstvene ukrepe in zakone. Glede na takšno tradicijo seveda lahko pričakujemo, da bo sodelovala tudi pri sprejemanju sedanjih pomembnih parlamentarnih odločitev, ki zadevajo varstvo slovenske narave in posredno tudi organizacijo, ki že več kot sto let stoji na gorskih branikih slovenstva.

Marjan Raztresen

1950 poleg tega Nepal odprl vrata alpinistom, je dal za vzpon dovoljenje dvema odpravama, za resen poskus plezanja na vrh pa se je odločila le francoska, pa še ta zadnji trenutek, ko jo je odbil drugi osemtisočak, Daulagiri. Čeprav francosko moštvo v Himalaji ni imelo pravih izkušenj, mu je podvig vendarle uspel. Vodja odprave Herzog in njegov tovariš Lachenal sta ob podpori šerp **Ang Tarkeja** in **Sarkija** 2. junija priplezala 7400 metrov visoko, kjer je četverica postavila peti višinski tabor. Oba Francoza sta naslednje zgodnje jutro krenila proti vrhu, toda v odločilnem trenutku so Lachenala zaustavile mračne misli in se je sklenil vrniti. Herzog je kljub vsemu sklenil nadaljevati pot sam, pa se je potem enako odločil še tovariš in mu sledil — do vrha. Ob dveh popoldne sta po osmih urah hoje stala na vrhu.

SLOVENSKO STATISTIČNO POVPREČJE

Šele 20 let pozneje, 27. maja 1970, je Britancem prvič uspelo ponoviti vzpon na vrh te gore. Le nekaj dni pozneje pa so njihovi tovariši prvič preplezali tudi novo smer, in sicer prek južne stene, kar velja za enega od najpomembnejših mejnikov sodobnega himalajizma. Sedem let pozneje (šele!) so Nizozemci našli novo smer prek severne stene.

Leta 1978 sta bili na vrhu tudi že prvi alpinistki. Toda osmim alpinistom in šerpi, ki so do tedaj pustili življenje na gori, sta se le nekaj dni pozneje pridružili tudi njuni tovarišici. Alpinistkam je potem uspelo priti na vrh gore le še z mednarodno odpravo leta 1991, in sicer prek južne stene.

Prvi zimski vzpon sta opravila Poljaka **Hajzer** in **Kukuczka** 3. februarja 1981. **Norbert Joos** in **Erhard Loretan**, Švicarja, sta leta 1984 prva prečila goro. Tudi smučanje z vrha so, kot že rečeno, poskusili, toda **Yves Morin**, ki je z vrha že uspešno smučal do četrtega višinskega tabora, se je tam nekje menda zapletel v fiksno vrv in ni nikoli prismučal do baznega tabora.

Slovenski alpinisti so se začeli seznanjati z Anapurnsko Himalajo leta 1969, ko so opravili drugi pristop na Anapurno 2 in četrtega na sosednjo Anapurno 4. Leta 1982 so si ogledovali južno steno in leto dni pozneje poskusili prek nje speljati novo smer. Potem sta bila spet dva poskusa na sosedi Anapurni Dakšin. Leta 1992 je slovenska odprava spet obiskala južno steno, še največ pa je na strminah Anapurne I dosegel **Slavko Svetičič**, ki je predlanskim (1993) solo preplezal novo Slovensko varianto v zahodni steni, vendar mu na vrh ni uspelo priti. Naposled sta bila lani še dva poskusa na Anapurni 3 in 4.

Čeprav je francoskim alpinistom leta 1950 uspelo v prvem poskusu, se je pozneje pokazalo, da je statistika vzponov na vrh zelo neugodna, saj uspe komaj vsaki sedmi ali osmi odpravi. Sicer pa tudi dosedanji slovenski poskusi potrjujejo to statistiko.

Po 200 kilometrih vožnje z avtobusi in tovornjaki so slovenski alpinisti letos prišli na začetek pešpoti, osem dni hodili do baznega tabora, ki so ga postavili na nadmorski višini 4200 metrov — in začeli plezati. Kot je pred odhodom iz Ljubljane povedal vodja odprave, naj bi bili za vzpon na vrh najodločilnejši dnevi med 20. aprilom in 10. majem. Odprav se namerava vrniti domov 23. maja.

Odprava je vredna med 80.000 in 90.000 ameriških dolarjev, slovenska država pa ni v ničemer sodelovala pri teh stroških. Pač pa je vsak član odprave sam prispeval določen delež, medtem ko so največji del prispevali pokrovitelji in sponzorji odprave.

Ponca

IZTOK TOMAZIN

Pot...
Mik...
Beli val grebena plove v daljave,
Tiha sreča boža misli ji sanjave.

Luč...
Vrisk...
Na dlani morje gor in hribov valovi,
Korak oblake, sonce in nebo lovi.

Krč...
Strah...
Zasneženo vesolje drhti pod nogami,
Skorja usode prhni med rokami.

Zdrs...
Vzdih...
Groza beline prosečih oči,
Krčevito razprtih udov poslednje moči.

Trk...
Stok...
Večnost hipov, strašna bitka nad,
Zlomljeno telo odpleše v prepad.

Pad...
Krik...
Ledenih sten zlovešči smeh tišine,
Krohot razlega se iz ust praznine.

Srh...
Molk...
Up trešči iz neba v dno doline,
Smrti mraz zaveje iz globine.

---

* V spomin tržiški alpinistki **Jožici Dolinar**, ki se je smrtno ponesrečila ob padcu z grebena Ponc v dolino Tamarja 8. marca 1975

KOMAJDA SKLEPČNI DELEGATI 84.182 ČLANOV IN 196 PLANINSKIH DRUŠTEV

STRPNA RAZPRAVA NA SKUPŠČINI PZS

MARJAN RAZTRESEN

Nekateri so sicer pričakovali dramatične zaplete in usodna razhajanja, vendar se je vse končalo skoraj brez vsakršnih nesporazumov in hude krvi: po dobrih treh urah se je 25. marca letos končala letošnja skupščina Planinske zveze Slovenije, ki ji je v veliki dvorani Časopisnega in založniškega podjetja Delo prisostvoval tudi častni predsednik PZS **dr. Miha Potočnik**.
Predsednik verifikacijske komisije **Rajko Slokar** iz PD Nova Gorica je pol ure po uradnem začetku skupščine, natančno ob 10. uri, poročal izvoljenemu predsedniku delovnega predsedstva **Dragu Kozoletu** iz PD Dol, da je od 196 delegatov (toliko je zdaj v Sloveniji planinskih društev, ki so članice PZS) prisotnih 78 (in poleg njih še delegat pisarne PZS), kar je sicer manj kot polovica vseh delegatov, vendar več kot tretjina in torej skupščina lahko razpravlja in sklepa.

»... POTEM PA PRIDE NA VRSTO MUZEJ«

Predsednik PZS **Andrej Brvar** je v svojem poročilu o delu upravnega odbora PZS in nekaterih njegovih organov med obema skupščinama oziroma v letu 1994 nanizal le nekatere poudarke, saj so vsi delegati v Obvestilih PZS, ki je nekakšen uradni list slovenske planinske organizacije, prejeli ob vseh drugih poročilih za skupščino tudi njegovo. Med drugim je ponovil zadnji čas že večkrat izrečeno ugotovitev, da je množični turizem velika nevarnost za občutljive gorske predele, množičen obisk in pretirano udobje v planinskih kočah pa kažejo vrsto negativnih vplivov na okolje v gorah in pod njimi. »Planinske organizacije nikakor ne morejo prepovedati zahajanja v gore,« je dejal. »Vse bolj jasno pa postaja, da mora vsak obiskovalec gorá bolj razmišljati o lastni varnosti, o vplivih svojega početja na gorsko okolje, in delovati tako, da ne bo prihajalo do kvarnih vplivov.« Zavzel se je za kvalitetno množičnost, za ekološko sanacijo planinskih koč in planinskih poti in za prepoved vožnje z motornimi vozili zunaj cest.
Ko je komentiral Zakon o društvih, ki ga je Vlada Republike Slovenije ta čas poslala v proceduro Državnemu zboru, je dejal, da je PZS večkrat opozorila na specifičnost popolnoma amaterske in neprofitne organizacije, kakršna je planinska, in na nekatere pomanjkljivosti v zakonu, med drugim na preživelo in zastarelo takojšnje prijavljanje gostov iz planinskih koč na policijski postaji v dolini. Dotaknil se je seveda tudi lastninjenja, ko je ponovil stališča, o katerih je nadrobno pisal tudi že Planinski vestnik, ponovil je tudi, zakaj se PZS ni včlanila v Športni olimpijski komite Slovenije, ki se prvenstveno ukvarja z vrhunskim in tekmovalnim športom, medtem ko je dejavnost PZS največji del množična. Omenil je veliko stikov, ki jih je lani imela PZS s tujimi gorniškimi društvi in posamezniki, odmevno razstavo slovenskega gorništva na Dunaju in v Bernu, ki se bo nemara preselila še v München, in pomembne domače naloge — ureditve planinskega vzgojnega središča Bavšice v letošnjem letu, »potem pa nedvomno pride na vrsto slovenski planinski muzej«, kot je dejal.

STATISTIKA, KI TUDI KAJ POVE

V Brvarjevem poročilu za skupščino je natisnjenih nekaj statističnih podatkov, med drugim ta, da je bilo lani v 196 slovenskih planinskih društvih včlanjenih 84.182 članov, od tega največ članov B (51.779), medtem ko je bilo članov C (mladine) 31.530, članov A pa 873. Število članstva se je lani v primerjavi z letom 1993 zmanjšalo za štiri odstotke.
Naslednji statistični podatek pravi, da je po predlogih komisije za podeljevanje priznanj Predsedstvo PZS lani zaslužnim slovenskim planincem podelilo 13 pohval, 88 bronastih znakov PZS, 37 srebrnih znakov PZS, 13 zlatih znakov PZS, 20 plaket za življenjske jubileje zaslužnim planincem in 7 svečanih listin PZS, ki so zdaj najvišja vsakoletna priznanja slovenske planinske organizacije.
Statistika nadalje postreže s podatkom, da je bilo lani v PZS registriranih 38 gorskih vodnikov, 527 planinskih vodnikov in 429 mladinskih vodnikov, v 17 postajah Gorske reševalne službe pa je bilo po podatkih zadnjega dne lanskega leta 666 registriranih aktivnih članov GRS, od tega 53 inštruktorjev, 42 zdravnikov, 25 vodnikov lavinskih psov, 26 minerjev snežnih plazov, 50 reševalcev-letalcev, 112 pripravnikov, 85 zaslužnih članov in 51 častnih članov. Slovenski gorski reševalci so imeli lani 135 gorskih reševalnih akcij, od tega 30 v zimskih razmerah, pri čemer niso šteti preventivno delo članov postaj, vzgoja, izobraževanje in vaje članov.

SODELOVANJE MED DRUŠTVI IN ZVEZO

Osrednji del skupščine je bila razprava o tem in še nekaterih drugih poročilih, objavljenih v Obvestilih PZS, v katerih je nadrobno opisano delo posameznih komisij PZS. Vsekakor bi razprava trajala v popoldanske ure, če delovni predsednik ne bi vsakega razpravljalca omejil na petminutno razpravo. Nasploh razpravljalci niso bili pretirano polemični, nekateri med njimi pa vendarle.
Tako je **Aleš Maček** iz PD Zagorje dejal, da bi moralo poročilo vsebovati več problematike planinskih društev in njihovega delovanja. Bil je mnenja, naj bi Upravni odbor PZS slovensko družbo vztrajno opozarjal na delo slovenskih planincev in nemara izposloval celo zakon o planinstvu, ko že imamo, na primer, zakon o gasilstvu. Ob tej primerjavi med obema dejavnostima je dejal, naj bi planinske koče ostale planinskim društvom, kot so gasilski domovi last gasilskih društev.

Marko Štremfelj, predsednik Združenja gorskih vodnikov Slovenije, je dejal, da se bo to slovensko združenje

kot zadnje iz katere od alpskih držav včlanilo v mednarodno združenje gorskih vodnikov, načelnik Komisije za GRS **inž. Danilo Škerbinek** pa je z nekaterimi finančnimi podatki dopolnil v Obvestilih natisnjeno poročilo te komisije.

Nadvse kritičen je bil v svoji razpravi **Aleš Arih** iz PD Maribor Matica, društva z 2600 člani. »Priče smo nesoglasjem in problemom,« je dejal, »o katerih bi morali govoriti, tudi na današnji skupščini, na kateri bi se morali pogovoriti predvsem o sodelovanju med planinskimi društvi in PZS, ker je slednja samo nadgradnja, krovna organizacija teh društev.« Dejal je, da je lani »njegovo« planinsko društvo praznovalo 75-letnico delovanja, pa na praznovanju ni bilo nikogar od PZS. Prav tako je prepričan, da je preživel sistem, ko na skupščini eno društvo zastopa en delegat ne glede na število društvenih članov in ne glede na to, ali se v društvu ukvarjajo izključno s planinskim popotništvom in izletništvom ali pa imajo poleg tega na skrbi še planinska pota, koče, alpiniste itd. Po njegovem prepričanju društva od planinske članarine odvajajo Zvezi bistveno več, kot v kakršnikoli obliki dobijo nazaj, meddruštveni odbori so po njegovem mnenju več ali manj umetne tvorbe, ki so marsikje podaljšana roka PZS in odločajo v imenu svojih društev brez privoljenja teh društev. Potem ko je ugotovil, da je čas prekomernega entuziazma mimo, je še dejal, da bi PZS vendarle morala imeti nekakšne povezave s športnimi zvezami.

Delovni predsednik Drago Kozole mu je deloma odgovoril: da je odločitev o številu delegatov posameznega planinskega društva pač sprejela ena od skupščin PZS, da je treba funkcije MDO pač urediti v posameznih okoljih in da PZS denarno pomaga društvom na različnih področjih.

ŽUPAN NI ČESTITAL PLANINSKEMU VESTNIKU

Polemičen je bil tudi **Stanko Kofler** iz PD Dovje Mojstrana, ki je dejal, da je **Jakob Aljaž** svoj stolp na vrhu Triglava podaril Slovenskemu planinskemu društvu in bi se torej moral denar za njegovo obnovo stekati v PZS, ne pa da ga dobiva PD Ljubljana Matica, ki si ta stolp nekako lasti; to društvo in ne PZS namerava organizirati praznovanje ob 100-letnici stolpa letošnje poletje. — Prosil je še za pojasnilo, zakaj slovenska zamejska planinska društva iz Celovca, Gorice in Trsta niso dobila vabil na to skupščino PZS, naposled pa je povedal še nekaj pikrih na račun 100-letnice Planinskega vestnika: »Nič vidnega se ni dogajalo ob tej visoki in okrogli obletnici, komajda je bilo v drugih glasilih kaj napisanega o tem, spodobilo pa bi se, da bi založniku in reviji čestital vsaj ljubljanski župan, ker je Planinski vestnik prebrodil vse te hude čase in zdržal na branikih slovenstva. Na Bleščeči planini, kjer smo se srečali planinci, je bila televizija, ki je o dogodku poročala, ni je pa niti na tej skupščini, niti ni posvetila nikakršne pozornosti 100-letnici Vestnika,« je dejal — in prvič ta dan se je po dvorani zaslišalo navdušeno ploskanje.

Miro Marušič iz PD TAM je ob tem omenil, da seveda na to skupščino niso bili povabljeni niti Gradčani, »čeprav bi morali s sosedi gojiti tesnejše stike, saj Mariborčani hodimo na njihove skupščine« (— pa tudi predstavniki planinskih društev iz republik nekdanje skupne države Jugoslavije so bili vabljeni in so redno hodili, Slovenci pa na njihove; op. ur.).

Na ti dve vprašanji je odgovoril tajnik PZS **Janko Pribošič**, da je po telefonu govoril s predsednikoma SPD Trst in Gorica, ki sta obljubila, da pridejo v Ljubljano, ko bo volilna skupščina.

Milan Cilenšek iz Maribora je opozoril, naj bi vsaj v planinskih krogih pisali točen datum rojstva Jakoba Aljaža, saj se zdaj pojavljata dva datuma, 6. junij 1845 in 1. julij 1845, pravilen pa je prvi, ki je objavljen tudi v Slovenskem biografskem leksikonu. — Dejal je tudi, da je seveda stvar vsakega medija posebej, čemu bo posvetil določeno pozornost — kar zadeva 100-letnico Planinskega vestnika, sta jo dostojno obeležila Ljubljansko Delo in mariborski Večer — in nemara še katero glasilo.

KOMU PLANINSKA ČLANARINA?

Marjan Oblak je v imenu PD Ljubljana Matica predlagal, naj bi PZS izposlovala, da bi predstavnik PZS sodeloval pri tretjem branju Zakona v društvih v Državnem zboru, pozneje pa nasploh pri vseh pomembnejših zadevah, ki se tičejo planinstva in planinske organizacije. Dejal je še, naj bi letošnje cene v planinskih postojankah regijsko usklajevali, ves dohodek iz teh koč pa naj bi se vračal v koče. Naposled je povedal, da je Zavarovalnica Triglava pokrovitelj nad Aljaževim stolpom na Triglavu in da bodo na društvenem občnem zboru podrobneje poročali tudi o denarju, ki je prišel in šel za obnovo stolpa.

Na skoraj vsa vprašanja je odgovoril predsednik PZS Andrej Brvar, predvsem še na vprašanja o Zakonu o društvih, ki da ne krši načel PD in PZS, in o Olimpijskem športnem komiteju, kjer PZS ni članica, saj v tej organizaciji ne vidi svojega interesa.

En sam delegat se je vzdržal pri glasovanju o uvodnem poročilu o delu PZS med obema skupščinama, vsi drugi so mu pritrdili.

Poročilo nadzornega odbora so delegati brez razprave soglasno sprejeli, bilanca uspeha in finančno poročilo za leto 1994 sta bila po skromni razpravi sprejeta s tremi glasovi proti, pri predlogu finančnega načrta za letošnje leto pa so se vnovič ponovili predlogi iz prejšnjih let in prejšnjih skupščin PZS, naj bi planinsko članarino razdelili drugače in naj bi večji del dobila društva (in torej manj Zveza), morda 70 odstotkov društva. Predsednik Brvar je pojasnil, da je polovica članarine, ki naj jo dobi krovna organizacija, evropski standard: v Italiji znaša članarina, je dejal, 30.000 lir in dobi CAI 15.000, na Nizozemskem plačajo člani 64 guldnov članarine letno, celoten znesek pa dobi zveza, v Franciji je članarina 220 frankov, 180 pa pripada Zvezi, v Avstriji znaša članarina 400 šilingov in dobi 200 šilingov Zveza, podobno je tudi v Nemčiji in Švici. »PZS,« je dejal Brvar, »dá iz svojega deleža velik del za zavarovanje, za mladino, planinska pota in Planinski vestnik in bi morali torej oklestiti marsikaterega od teh programov, če bi članarino razdelili drugače.«

STRPNO UREJANJE ZADEV

Kot je bilo pričakovati, je bila živahna razprava o poročilu Komisije za lastninska vprašanja (o nekaterih pogledih na lastninjenje, ki jih zagovarja Komisija, smo v PV že poročali), katerega najbistvenejši del je, da mora komisija dajati prednost zaščiti lastnine PZS in PD, reševanje pa mora biti sistematično in postopno.
Predstavnik PD Maribor Matica je na skupščini dejal, da njegovo društvo vztraja pri prenosu lastništva Mariborske koče s PZS na PD.
Predstavnik PD Celje je poudaril, da je »njegovo« društvo prvo sprožilo vprašanje lastništva. Vsebinsko naj bi ponovno ovrednotili vrednost zemljišč v lasti PZS in PD, je dejal, v vse te postopke pa naj bodo vključena tudi društva. Načelno naj zemlje ne bi prodajali, ampak le menjavali. Na koncu je dejal, da so med PD Celje in PZS karseda hladni odnosi »in čeprav smo pred dvema letoma vabili na pogovor, je PZS dejala, da sporov ni«. (Na to pa mu je delovni predsednik odgovoril, da PD Celje ni edini naslednik Savinjske podružnice SPD.)
Tudi predstavnik PD Srednja vas je dejal, naj bi pri lastninskih odločanjih tudi planinska društva imela pomembno besedo, drugič pa so delegati ta dan močno zaploskali, ko je povedal, da »svojih lepo urejenih planinskih koč ne bomo dali nikomur«.
Predstavnik PD Kamnik je opozoril na kar precej stvari, ki bi jih bilo treba čimprej rešiti, in je zato pozval k strpnemu urejanju zadev, o katerih naj bi se prej natančno pogovorili med PZS in PD. Predstavnik PD Ruše pa je spet udaril na močno polemično struno, ko je dejal, da so vso planinsko lastnino prigospodarila planinska društva, saj je ta nastajala z delom društev; doslej so bila planinska društva večinoma le upravljalci te lastnine, PZS pa jim je pri gospodarjenju pomagala (»vendar ni PZS društvom ničesar odtujila«, kot je mimogrede rekel delovni predsednik). Predstavnik PD Trbovlje je potem predlagal, naj bi planinska društva, ki imajo urejene dokumente o svojem lastništvu, to predložila Planinski zvezi, kar naj bi veljalo še predvsem za dokumente iz leta 1945, če bi potrjevali, da je bilo premoženje preneseno na PZS.
Predsednik Andrej Brvar je seveda pozval k strpnemu dialogu in k duhu skupnih interesov, »nasprotujem pa seveda temu, da bi izglasovali revolucionaren sklep, po katerem bi se zmanjšala lastnina PZS, sa je PZS pravni subjekt«.

PODATKI IZ PLANINSKIH KOČ

Ob teh razpravah se je pokazalo, kako so nekatera društva zaradi nepazljivosti prišla ob del svojega premoženja. Predstavnik PD Bohinjska Bistrica je že govoril o takem primeru, ko je društvo pred nekaj leti dalo *Mencingerjevo kočo v najem do leta 2010, zdaj pa jo* bo moralo po sodni poti dobiti nazaj, kajti direktor najemnika te koče jo je preknjižil na svoje podjetje.
Pod točko »Razno« je bilo izrečenih nekaj besed o neživljenjskem vsakodnevnem pošiljanju seznamov prenočevalcev v planinskih kočah na policijske postaje. Skupščina PZS bo predlagala notranjemu ministrstvu, naj bi te podatke pošiljali vsak dan iz tistih koč, kjer imajo telefon, sicer pa enkrat tedensko. V vsaki koči bo pri oskrbniku vpisna knjiga, iz katere bi pooblaščeni iskalec podatka lahko prebral tisto, kar ga bo zanimalo, ko bo seveda prišel po informacijo v kočo.
Tak predlog predsednika PZS je sprožil ploskanje, ki je nekoliko pred 13. uro hkrati pomenilo zaključno ploskanje na letošnji skupščini PZS.

ZDRUŽENJE GORSKIH VODNIKOV SLOVENIJE V PLANINSKI ZVEZI SLOVENIJE

GORSKO VODNIŠTVO KOT POKLIC

BOJAN POGRAJC

Z nastankom večstrankarskega parlamentarnega sistema in samostojne Republike Slovenije so tudi pri nas nastali pogoji (potrebe so vedno bile) za novo organiziranost gorskega vodništva po vzoru ostalih alpskih in drugih držav. Prvič po dolgih letih slovenskemu občasnemu ali rednemu poklicnemu gorskemu vodniku (GV) svojega trdo prisluženega zaslužka ni potrebno skrivati za nekakšne »dnevnice«, klient pa se lahko počuti udobno varno, ker ve, da mora njegov od države pooblaščeni gorski vodnik obvladovati mednarodno primerljivo vodniško znanje in izkušnje ter se obenem zavedati svoje moralne in kazenske odgovornosti.

ENOTNA KATEGORIZACIJA VODNIKOV PZS

Enotna kategorizacija vodnikov PZS, ki je umetno združevala občasne ali redne gorske vodnike s prostovoljnimi planinskimi vodniki v okviru številnih kategorij od A do K, tako velja le še za slednje. Skrajni čas je že bil, da smo tudi pri nas ne glede na vse s političnim sistemom vsiljene posebnosti — pač glede na nivo usposobljenosti — že prevzeli za prve (angleško: Guide ali Mountain Guide) standarde izobraževanja UIAGM/IVBV (Union Internationale des Associations de Guides de Montagne/Internationale Vereinigung der Bergführerverbände) in Evropske vodniške komisije Združene Evrope, za druge dvoje, ki so namenjeni le za zadovoljevanje osnovnih potreb planinskih društev (angleško: Voluntary Leaders and Instructors), pa naj bi še prevzeli standarde UIAA (Union Internationale des Associations d'Alpinisme).
UIAA seveda pozna vsakdo. O edini v svetu priznani Mednarodni zvezi zvez gorskih vodnikov UIAGM/IVBV in Evropski vodniški komisiji pa naj povem nekaj osnovnih podatkov.
UIAGM/IVBV je bila ustanovljena 22. oktobra 1966 v švicarskem mestu Sillen (UIAA leta 1932 v Chamonixu,

Znak UIAGM/IVBV in obenem tudi vodniški znak gorskega vodnika z mednarodno licenco

IKAR pa, za primer, leta 1952 v Zell am Seeju). Njena članica lahko postane vsaka organizacija posamične države (izjemi sta le Južna Tirolska in dolina Aoste), ki je v tej državi uradno edina priznana kot zastopnica interesov gorskih vodnikov. Ima status pravne osebe, njeni člani pa diplome gorskih vodnikov z ustreznim znanjem in izkušnjami, pridobljenimi na uspešno opravljenem državnem izpitu ali izpitih, ki jih je izvedla od države določena organizacija.

Namen UIAGM/IVBV je:

- vzpostavljanje tesnejših povezav med vodniškimi organizacijami na področju izenačevanj pravilnikov (zakonov) o gorskih vodnikih;
- lajšanje vodniškega dela v tujini;
- obravnavanje vseh problemov gorskega vodništva, ki so tako splošne kot ekonomske narave;
- centraliziranje ustreznih podatkov, pomembnih tako za vodnike kot kliente;
- krepitev tovarištva med gorskimi vodniki vseh narodnosti;

preko njene Tehnične komisije pa:

- koordinacija in občasno preverjanje izobraževanja kandidatov ter dopolnilno izobraževanje za gorske vodnike med posameznimi državami članicami;
- pregledovanje vodniške in splošne alpinistične tehnike;
- poenotenje kriterijev v poklicnem izobraževanju gorskih vodnikov, zlasti kar zadeva njihove pravice in dolžnosti, vključno z vprašanji tarif;
- zaščita enovitosti prejšnje alineje glede zakonov in določil posamičnih držav;
- preverjanje ustreznosti novih članic skladno s postavljenimi zahtevami in standardi.

Članice UIAGM so organizacije gorskih vodnikov Nemčije, Italije, Avstrije, Švice, Francije, Južne Tirolske, doline Aoste, Norveške, Velike Britanije, Kanade, Japonske in Nove Zelandije, v postopku vključevanja v polnopravno članstvo pa so med drugimi ZDA, Slovenija, Švedska in Slovaška. Zanimivo je to, da vsaka državačlanica nima enega glasu pri odločanju, temveč imajo po statusu alpske države skupaj absolutno večino (Francija, Italija, Nemčija, Švica, vsaka več kot deset glasov, ostale pa po enega ali največ dva).

Trenutni predsednik je tirolski hotelir in seveda gorski vodnik Avstrijec **Alois Pirpamer.**

EVROPSKA VODNIŠKA KOMISIJA

Evropsko vodniško komisijo so leta 1990 ustanovili zato, da je za Evropsko gospodarsko skupnost v svojem dokumentu, ki so ga pripravili Francozi, Nemci, Italijani in Angleži, postavili svoje pogoje za dosego in izvajanje poklica gorskega vodnika v državah članicah. Jasno je, da je ta platforma identična s platformo UIAGM/IVBV, saj imajo vodilno vlogo tako v Mednarodni zvezi zvez kot v Evropski gospodarski skupnosti iste predvsem alpske države. Težava nastane v vodniškem smislu le za tistega, ki ni član nobene od obeh zvez. Za Slovenijo kot zadnjo državo z območja Alp bi pomenilo polnopravno članstvo v UIAGM/IVBV že avtomatično prilagoditev evropskim standardom, ki jih naša družba postavlja med prednostne tako kratkoročne kot dolgoročne cilje, zamujena priložnost za včlanitev pa zaton gorskega vodništva, saj mednarodne licencirane gorske vodnike lahko izobražujejo samo posamezne države-članice UIAGM/IVBV same. Diplome licenciranega gorskega vodnika po sklepu zadnje skupščine UIAGM/IVBV v Chamonixu leta 1994 ni mogoče več pridobiti v tuji državi, čeravno to tudi nikoli ni bila praksa in niti izjema. Obenem bi izgubili sicer res samo nekaj, a za razvoj turizma še kako pomembnih delovnih mest v deželi na sončni strani Alp.

Znak Združenja gorskih vodnikov Slovenije

Za status in izobraževanje slovenskih gorskih vodnikov kot v gorniškem smislu najbolje izobraženega kadra PZS je od leta 1958 do leta 1993 skrbela Podkomisija za gorsko vodništvo Komisije za alpinizem pri PZS. V tem času je vodniško knjižico in znak prejelo 145 gorskih vodnikov. Trenutno jih je na seznamu vseh še 65; od tega je v zadnjih petih letih vsako leto registriranih med 40 in 50, res vodniško aktivnih pa je okoli 30. Poleg tega ti zavzemajo veliko pomembnih funkcij v PZS, planinskih društvih in njihovih alpinističnih odsekih po vsej Sloveniji. Med najpomembnejše lahko v tekočem mandatu brez dvoma štejemo oba podpredsednika PZS **Janka Mirnika** in **Toneta Škarjo** (slednji je tudi načelnik KOTG), člana Gospodarske komisije **dr. Janeza Duhovnika,** člana KVIZ-a in predsednika kategorizacijskega odbora mladinskih in planinskih vodnikov **Bojana Pollaka,** načelnika GRS **Danila Škerbineka** in predsednika Podkomisije za vrhunski alpinizem KA **Andreja Štremflja.** Dolga leta je Podkomisijo uspešno vodil (če ne zaradi drugega že zato, ker je preživela in

ohranila visoke kriterije doseganja tedaj še naziva, danes pa poklica gorski vodnik) **Roman Robas.** Čeravno v času, ki ga živimo, spomeniki, pa čeprav samo tisti knjižni, niso več tako v modi, kot so bili še nedolgo tega, sem prepričan, da bo potrebno za to obdobje s potrebne časovne distance nadaljevati zgodovinsko objektivno izjemni deli **Borisa Režka** Stene in Grebeni (del, ki se tiče gorskih vodnikov v Kamniških in Savinjskih Alpah) ter **Evgena Lovšina** Gorski vodniki v Julijskih Alpah.

LEGALNOST IN LEGITIMNOST

Skladno s sklepom UO PZS, sklepom KA in v pisni obliki posamično izraženo voljo 35 slovenskih gorskih vodnikov, ki so jo izkazali **Janez Ažman, Janez Benkovič, Sandi Blažina, dr. Janez Duhovnik, Martin Gričar, Janez Golob, Viki Grošelj, Roman Herlec, Franc Jeromen, Luka Karničar, Zvone Korenčan, Leonid Kregar, Marjan Kregar, Franci** in **Peter Markič, Vladimir Mesarić, Rado Nadovešnik, Bojan Pograjc, Dušan Polajnar, Bojan Pollak, Roman Robas, Jože Rožič, Janez Rupar, Vlado Schlamberger, Jošt Silvester, Tone Škarja, Slavc Šikonja, Danilo Škerbinek, Andrej** in **Marko Štremfelj, Franc Šušteršič, Franc Tamše, Janez Triler, Viktor Uhan** in **dr. Evgen Vavken,** je bilo z ustanovnim občnim zborom gorskih vodnikov, na katerem so bili prisotni Janez Ažman, **Stane Belak,** dr. Janez Duhovnik, Janez Golob, Martin Gričar, Roman Herlec, Luka Karničar, Marjan Kregar, Vladimir Mesarić, Zvone Korenčan, **Anton Oman,** Peter Markič, Bojan Pograjc, Bojan Pollak, Roman Robas, Janez Rupar, **Tone Sazonov,** Slavko Šikonja, Andrej in Marko Štremfelj, Franc Šušteršič in dr. Evgen Vavken (sodno pa so zgolj zaradi praktičnosti kot ustanovitelji overili svoje podpise na sodišču v Ljubljani Stane Belak, dr. Janez Duhovnik, Zvone Korenčan, Peter Markič, Anton Oman, Bojan Pograjc, Bojan Pollak, Roman Robas, Tone Sazonov ter Andrej in Marko Štremfelj), 25. maja 1993 v Ljubljani na PZS ustanovljeno društvo z imenom Združenje gorskih vodnikov Slovenije (okrajšano ZGVS, angleško Slovene Association of Mountain Guides), ki je postalo pravni naslednik Podkomisije za gorsko vodništvo KA pri PZS. Zbor vodnikov je zaradi svojih potreb in potreb članov slovenske krovne planinske organizacije ter nedvoumne pozitivne zgodovinske dediščine soglasno sprejel odločitev o povezavi v PZS in sprožitvi vseh potrebnih aktivnosti za včlanitev v UIAGM/IVBV. UO PZS je na podlagi statuta PZS sprejel ZGVS v polnopravno članstvo, proces za včlanitev v UIAGM/IVBV, ki običajno traja kar nekaj let, pa se že bliža sklepni fazi. Gorski vodniki bodo tako še naprej opravljali svoje poslanstvo po posameznih planinskih društvih kot tudi organih PZS, le njihovo delovanje bo dvignjeno z zornih kotov organiziranosti, lastnega izobraževanja in varnosti domačih ter tujih klientov na mednarodno raven.

Zbor gorskih vodnikov je za predsednika Združenja izvolil Marka Štremflja, za podpredsednika dr. Janeza Duhovnika, za tajnika Bojana Pograjca, za blagajnika Romana Robasa, za predsednika Tehnične komisije Staneta Belaka in za delegata v KVIZ Bojana Pollaka ter s tem nekako ohranil kontinuiteto stare Podkomisije, obenem pa odprl prostor novim idejam nove vodniške organizacije za starejše in mlajše generacije gorskih vodnikov.

Novi (stari) vodniški znak gorskega vodnika ZGVS v PZS, ki je zaradi spremembe organiziranosti (s privoljenjem avtorja) spremenjen zgolj v napisih

ZGVS

ZGVS ima v svojih društvenih pravilih zapisano, da je prostovoljno poklicno združenje gorskih vodnikov Slovenije s sedežem na Dvoržakovi 9 v Ljubljani, ki v skladu s Pravilnikom o gorskih vodnikih občasno ali redno opravljajo poklic gorskega vodnika.

Pomembnejši nameni Združenja so:

1. Prizadevanje za doseganje kvalitetnega gorskega vodništva za domače in tuje turiste.
2. Sodelovanje pri ukrepih za preprečevanje gorskih nesreč in po potrebi pomoč pri reševanju ponesrečencev v gorah.
3. Razvijanje, vódenje, povezovanje enotnega gorskega vodništva v Sloveniji.
4. Varovanje splošnih poklicnih interesov za svoje člane, in sicer:
— s strogimi pogoji za sprejem na tečajih za pripravnike in gorske vodnike,
— s ciljno usmerjeno reklamo za varno planinarjenje in alpinizem v spremstvu gorskega vodnika,
— v primeru nelojalne konkurence,
— preko pravnih oseb, ki se poslužujejo vodniških uslug, zavarovalnic in GRS pri PZS,
— z zastopanjem koristi svojih članov v PZS, pred oblastmi in javnostjo.
5. Gojenje tovarištva med poklicnimi kolegi.
6. Razvijanje ali sodelovanje pri razvijanju alpinistične tehnike in tehnike GRS.
7. Priprava predlogov za izračunavanje minimalnih cen vodniških storitev.
8. Prevzem poklicnega in moralnega nadzora nad svojimi člani.
9. Skrb za varstvo narave in zdravega človekovega okolja ter sodelovanje z ustreznimi organizacijami in društvi.
10. Skrb za neprestano izpopolnjevanje svojih članov.

UIAGM/IVBV je na svoji skupščini v St. Moritzu že leta 1993 določila za mentorja ZGVS Zvezo gorskih vodni-

kov Južne Tirolske. Tirolci sodijo med bolje organizirane vodniške organizacije, s sistemom gorniških šol in načinom vpetja gorskega vodništva v turizem pa zagotovo med najboljše. S svojimi približno stošestdesetimi gorskimi vodniki (od teh šestdeset polno zaposlenih) na ozemlju, ki je po velikosti primerljivo z našim alpskim svetom, so nam poleg mentorstva lahko še kako dober zgled.

Sodelovanje, ki teče, in tisto, ki nas še čaka, temelji predvsem na izmenjavi izkušenj in vodniških znanj pri šolanju trenutnih kandidatov za pripravnike za gorske vodnike pri nas (ti so **Janez Cerar, Urban Golob, Janez Levec, Franc Pepevnik, Marko Prezelj** in **Janez Primožič**) in na Tirolskem ter razpisu in načinu selekcije naslednje generacije slovenskih kandidatov, ki bo jeseni leta 1995. To pomeni, da bodo slovenski gorski vodniki v letu 1995 preživeli kot opazovalci na sprejemnih izpitih, tečajih za pripravnike, izpopolnjevalnih tečajih za gorske vodnike ter drugih srečanjih v tujini približno 57 dni, doma pa mentorje gostili 31 dni.

GORSKO VODNIŠTVO KOT POKLIC

Gore danes ne pripadajo več samo pastirjem, divjim lovcem in avanturistom. Po dolinah ni več neprehodnih gozdov in voda, vanje so se ob cestah in poteh naselili ljudje. V bistvu je vsaka gora postala dosegljiva (trekingi na osemtisočake niso več redkost), vsa gorniška oprema je naprodaj v številnih trgovinah in vrste gorniškega znanja za planinarjenje ter plezanje v snegu in ledu so vsakomur dostopne na tečajih in šolah. Človek je danes svobodnejši, odprt proti naravi in neodvisen v življenju v stiku z njo. Ali ima torej sploh smisel v teh časih še vedno gojiti poklic gorskega vodnika?

Odgovor je brez dvoma pritrdilen, saj obstajajo utemeljene podlage, ki podpirajo razvoj tega poklica:

1. Povečanje prostega časa v delovnih okoljih ter moderna komunikacijska sredstva omogočajo tudi tistemu, ki biva daleč od gorskih krajev, da preživi počitnice v hribih.
2. Športne dejavnosti in hobiji v stiku z naravo navdušujejo vse večje število privržencev.
3. Povečanje finančnih zmožnosti več družbenih slojev daje možnost več ljudem, da se obrnejo na gorskega vodnika, kar je bil do nedavnega privilegij manjšine.
4. Družbeni položaj gorskega vodnika se je v nekaterih alpskih deželah znatno dvignil in je obravnavan kot visoko specializirani poklic.
5. Gorništvo se šteje — za razliko od drugih dejavnosti — kot oblika življenja in ne kot modna muha in je najstarejša in najmodernejša med avanturami.
6. Moderni gorski vodnik ima povečano tehnično raven znanja, ki je vseskozi v povezavi z občutkom za varnost, obvlada poglobljena geografska znanja (ne samo v gorah), je ekološko ozaveščen in pozna pedagoške prijeme za poučevanje gorništva.
7. Danes gorski vodniki niso vezani samo na »svojo hišno goro« in na dolino, v kateri živijo, temveč je njihovo delovno okolje ves svet.
8. Tradicije poklica gorskega vodnika in stalne zahteve po storitvah kažejo na njegovo neodvisnost od modnih tokov.
9. Gorski vodnik ni turistični animator, čeravno je s turizmom najtesneje povezan.
10. V svetu neobhodna prisotnost gorskih vodnikov na različnih področjih raziskav (plazovi, ekologija, gorsko reševanje, športna medicina ...) dokazuje njihovo pristojnost v vseh panogah, ki so povezane z gorami.
11. Gorski vodnik je tovariš, učitelj in predvsem prijatelj.
12. Vodnik odgovarja za varnost v gorah.

Tehnika in materiali spodbujajo gorniško dejavnost in pogosto dajejo iluzijo, da imamo vse to zato, da opravimo turo varno. Vendar ne pozabimo na izkušnje in tako imenovani »sedmi čut«, ki lahko dozori le s časom! Samo gorski vodnik ga lahko zaradi svojega neprestanega udejstvovanja s številnimi ljubitelji gora razvije na poseben način. Tolar v žepu manj naj nikoli ne odtehta zadovoljstva po čustveno, fizično in duhovno bolj bogati ter varni hoji in plezanju v spremstvu gorskega vodnika.

Kugyjevo Deveto poglavje

Prav potiho, tako da so to vedeli komajda celo najbolje obveščeni gorniki in spremljevalci planinske literature, je konec letošnjega marca izšlo deveto poglavje »Vojnih podob iz Julijskih Alp« **dr. Juliusa Kugyja**, knjiga, ki jo je založnik, Založba Kres iz Ljubljane, posvetil stoletnici slovenskega Planinskega vestnika, kot je posebej natisnjeno na pasici, pripeti na (skoraj) vsak izvod knjige. To je edino ohranjeno Kugyjevo delo, ki doslej v slovenščini (ali v kateremkoli drugem jeziku) še ni izšlo.

Delo je v slovenščino že zdavnaj prevedla **Lilijana Avčin**, potem se je za dolgo časa izgubilo, zdaj je menda napočil pravi čas za izdajo.

Kot piše v daljši spremni besedi **Marijan Krišelj**, v tej knjigi dr. Kugy »odkriva ljudi in prijatelje, o katerih doslej še nismo slišali, ker jih preprosto ni omenjal. Mislili bi, da so bili to ljudje, ki so sodili v epizodni del Kugyjevega življenja, pa bi našli marsikoga med njimi, ki mu je ohranil spomin tako živo, kot to sporoča: svež, spoštljiv, zagrenjen, žalosten, tak pač, kakor ga je bilo vtisnilo doživetje s prijateljem, ki mu ga je vzela vojna, ali pa se je bil izgubil v spletu različnih življenjskih poti.«

Kot domneva Krišelj v spremni besedi, je »Kugy najbrž pisal posamezne odstavke (če ne poglavja) med samo vojno, tako kot to trdi tudi za knjigo Iz življenja gornika...« Toda »čeprav je besedilo Iz mojega življenja v gorah pisal tako rekoč na kolenih na fronti, o vojni v knjigi ni sledu!«

Kugyjevo knjigo »Vojne podobe iz Julijskih Alp« bomo v Planinskem vestniku podrobno predstavili v naslednji številki.

V ZASNEŽENIH GORAH SO ŽE NEKAJ LET NAPORNA TEKMOVANJA

JEZERJANI NA ALPINISTIČNIH RELIJIH

MIRKO KUNŠIČ

»Organizatorji relija v Adamellu so nam sporočili, da morajo zaradi snega spremeniti tekmovalno traso. Za nas bi bila pot tja še za nekaj sto kilometrov daljša kot običajno. Odločili smo se, da Jezerjanov letos tam ne bo,« pravi **Luka Karničar**, ravnatelj šole v Preddvoru, alpinist in načelnik postaje GRS Jezersko.

Skupaj z brati **Drejcem, Davorinom** (oba sta trenutno pod himalajskim osemtisočakom Anapurno) in **Tonetom, Milanom Šenkom, Janijem Krčem** in **Radom Markičem** se je letošnjo zimo trudil za dobre uvrstitve na alpinističnih relijih v Italiji. Pravi, da so zanje zreli tisti, ki zmorejo na turnih smučeh, otovorjeni z nahrbtnikom, cepinom, derezami, 30-metrsko vrvjo, dvema vponkama in oddajno sprejemnim aparatom ortovox, pozimi v šestih urah priti z Jezerskega do Vadin pod Skuto, od tam naprej do Okrešlja in Kamniškega sedla ter se smučati v Kamniško Bistrico.

Pred desetimi leti sta se Luka in **Matej Kranjc**, ki je tudi alpinist in gorski reševalec v Kranju, odpeljala v Dolomite na prvi reli. Zadnja leta se tja s sposojenim kombijem Civilne zaščite kranjske občine vozijo Jezerjani sami, ki imajo vsako jesen izločilno tekmovanje nad Jezerskim. Telesna pripravljenost in štoparica določata, kdo bo v sezoni lahko potoval do 600 kilometrov daleč na alpinistične relije. Seveda je treba kar nekaj let trdo delati, da na teh tekmovanjih, ki imajo poseben čar, nisi zadnji.

Drejc Karničar, absolvent fakultete za šport, pove, da sta z Lukom pred dvema letoma tekmovala na vseh treh relijih in nato skupno segla po osmem mestu. Lani so bili Jezerjani na dveh relijih. Tam tudi zastopajo Slovenijo. Uspešni so bili tudi v letošnji sezoni. Konec februarja sta bila brata na reliju v Valcanalu v konkurenci 60 navez izvrstna tretja. Tudi dve drugi navezi z Jezerskega, Milan Šenk in Tone Karničar ter Jani Krč in Rado Markič, sta bili uspešni. V cilj so Slovenci pritekli kot 18. in 25. naveza. Na dvodnevnem reliju v Orobiu sta bila Krč in Markič štirinajsta.

Drejc Karničar na reliju: zdaj bo poskušal smučati z vrha Anapurne

Iz Premana sta se brata Drejc in Luka vrnila z novim pokalom, ki ga rad potehta tudi njun oče, znani oskrbnik Češke koče **Andrej Karničar**. Ponosen je na otroke, ki sta jih z ženo — lani je, žal, umrla — znala navdušiti za gore. Tega se že navzemajo tudi vnuki, tako da za alpinistični podmladek na Jezerskem ni skrbi.

Italijani pripravijo vse relije izredno skrbno, tja prihaja vse več tujih ekip. Tudi izdelovalci opreme se že prilagajajo temu ekstremnemu športu. Turne smuči so že za polovico lažje. To sta preskusila tudi brata Karničar.

Naveza dveh Karničarjev na enem od ekstremnih alpinističnih relijev

Alpinist in lastnik športne trgovina Montana v Tržiču **Srečo Rehberger** jima je kot sponzor pomagal z dvema paroma takih smuči in okovij. Tekmovalci, ki na enem reliju premagajo do 2000 višinskih metrov, si seveda žele čim lažjo opremo, saj je vsak gram zanje dodatna obremenitev.
Jezerjani so prepričani, da bi s tako opremo že dihali za vrat tudi najboljšim. Tako bi tudi oba najboljša tekmovalca, poklicna policista, postala bolj krotka; zdaj, ko pobirata zmage, jima je slava kar premočno stopila v glavo. Toda nobena skrivnost ni, da sta med tekmovalci profesionalca v pravem pomenu besede.
Na relijih imata ta dva Italijana spremljevalce in najboljšo opremo. Ni jima treba v ponedeljek na delo. Po počitku samo vadita za nov reli. Pozimi je to njuno delo.
Tekmovanja so resnično naporna. Kontrole skrbno bdijo, da razdalja med navezama ni daljša od 30 metrov. Tudi zato se je treba ob šprintih, ki so ponavadi dolgi 18 minut, navezati.
Starti relijev so zgodaj zjutraj, ko se začenja boj s samim seboj in uro. Proge so označene, toda moti se vsak, ki misli, da si lahko tekmovalci med potjo privoščijo počitek. Vsi taki so seveda obsojeni na zadnja mesta. Nekateri so si v nahrbtnike celo postavili posebne posode in potegnili iz njih cevko, po kateri pijejo kar med potjo.
Dolomiti še naprej ostajajo raj za alpinistične relije. Jezerjani bodo tja šli tudi prihodnjo sezono. Od rednega treniranja, teka navkreber, plezanj poleti in pozimi bo jeseni odvisno, kdo bo v sezoni 95/96 sestavljal naveze.

Luka Karničar pred nastopom na reliju v Orobiu: črtkano je prikazan prvi del proge, na kateri sta z bratom dosegla odlično tretje mesto

SLOVENSKI OSKAR POPULARNOSTI ZA MARJETO KERŠIČ SVETEL

GORE IN LJUDJE — MEDIJSKI DOSEŽEK LETA

NEVA MUŽIČ

V sprejemni dvorani Cankarjevega doma v Ljubljani je revija Stop sredi letošnjega marca podelila kipce viktorjev, priznanj za dosežke v slovenski popularni kulturi in medijih za lansko leto. Viktorja, slovenskega oskarja za posebne dosežke na medijskem področju, je dobila **Marjeta Keršič Svetel**, redaktorica mesečnih televizijskih oddaj Gore in ljudje. V obrazložitvi je bilo napisano takole: »Marjeta Keršič Svetel je s svojo tehnično zahtevno in dovršeno oddajo Gore in ljudje dosegla, da o odnosu do narave razmišljajo tudi tisti, ki jim nikakor ne bi mogli reči planinci. Njeno svetovljanstvo se ne kaže le v popotovanjih po tujih deželah, temveč predvsem v njenem razumevanju ravnovesja med človekom in naravo.«
Tudi to prestižno medijsko priznanje je povod za pogovor Planinskega vestnika z nagrajenko.

* * *

Menite, da rek »uspeh do 27. leta ali pa nikoli« drži?
Čas za uspeh je do zadnjega diha. Nikoli se ne ve, kdaj najdeš nekaj, v čemer uspeš, lahko celo na stara leta. Poznam ljudi, ki so se že v pokoju lotili študija novih stvari in uspeli. Pravila ni.
Svojo pot načrtujete ali puščate določeno vlogo tudi naključju?
Vprašanje zveni filozofsko, pa morda zato malo težje odgovorim. Rekla bi, da velja zame neka srednja pot. Naključju prepuščam precejšnjo vlogo, a se vedno izkaže, da do naključja ne pride kar tako, da gre za zanimivo sosledje vzrokov in posledic. Bi rekla, da ima svet vendarle neko zenovsko osnovo. Neki smisel, ki ga mogoče ne vidimo, in čim manj ga iščemo, tem bolj deluje.
Kakšen način dela imate?
Glede urejanja informacij sem zelo metodična in zelo intuitivna, kar iz teh informacij potem naredim, pa ni samo posledica ratia, ampak včasih bolj poslušanje notranjega glasu. Reči moram, da se obnese.
Otroštvo in vplivi?
Name je vplivalo precej ljudi. Moja družina je bila malo nenavadna. Starši so imeli ogromno opravkov in čeprav so se z menoj veliko ukvarjali, vendarle nismo bili klasična družina. Nikoli nismo stanovali skupaj. Oče je živel po svoje, moja mama, babica, stric in jaz pa po

svoje. Razumeli pa smo se odlično. Vsi smo veliki individualisti in potrebujemo okrog sebe precej prostega zraka. To smo sprejeli kot dejstvo in vse je odlično funkcioniralo. Poleg staršev je name zelo vplivala babica in še drugi ljudje kot občasni v.d. mojih staršev. Moja mama je bila igralka in včasih odsotna tudi po teden dni. **Saša Miklavc** je, recimo, ena od takšnih oseb. Še danes sva izredna prijatelja.

Kaj pa vzgoja, način razmišljanja?

Težko bi odgovorila direktno. Vem pa, da so vsi ti ljudje z mano ravnali kot s sebi enako osebo, ki ima sicer manj življenjskih izkušenj, a je na poti do njih in ji je treba pomagati. Šele sedaj vidim, kakšno srečo sem imela. Nihče me ni preveč omejeval v nobeni stvari, nihče se ni pretirano razburjal, ko sem se v glavnem igrala s fanti in ker so mi šli po glavi bolj kavboji in Indijanci kot punčke. Kasneje se je vse zasukalo, a nihče tudi tedaj ni delal nobenih problemov.

Kaj je na vas takrat najbolj vplivalo?

Moje otroštvo je bilo zelo indijansko. S starši sem ogromno časa preživela v naravi. Ne samo v gorah, tudi na morju, na gričkih okoli Ljubljane, kjer smo se učili, kako se posluša travo rasti ali kako se pogovarjaš z drevesi ali iščeš sledove v snegu. Zgodbice iz tistih dni so blazno lepe. Še danes doživljam naravo na takšen način.

Kaj pa dom?

Mama je bila poleg igralke tudi zgodovinarka. Doma smo enako obravnavali moje otroške slikanice, Petra Pana ali Piko Nogavičko kot, recimo, Zgodovino človeštva. Resna knjiga, a če jo vzameš kot storijo, neskončno razburljiva. Ko sem se naučila brati, je bilo tudi to zame veliko odkritje: kot bi skozi ogledalo stopila v neki nov svet, ki ga je treba raziskati. Postala sem knjižni molj.

Pa šola?

Šolo sem najprej strahotno sovražila. Imela sem občutek, da je to najhujša krivica, ki se mi je v življenju zgodila. Še bolj grozno je bilo, ker sta starša stvar podpirala. Bilo je, kot bi me zaprli v zapor, kjer so govorili same neumnosti. Prve tri mesece je bilo nevzdržno. Nenadoma sem postala zelo bolan otrok. Potem pa se mi je posvetilo, da s šolo le ne more biti vse narobe in kmalu sem začela pri učenju uživati.

Srednja šola?

Pritegnila me je predvsem biologija. Pričela sem jo študirati, a sem prestopila na zgodovino in etnologijo. Danes mi to znanje pri delu ogromno pomaga. Oddaje, ki jih delam, imajo veliko opraviti z ljudmi, in tehnike, ki sem jih pridobila kot zgodovinar in etnolog, so kot ustvarjene za moj način dela, vse, kar sem se naučila kot ljubitelj biologije, pa tudi, posebno ko govorim o naravnih okoljih in tistem, kar tam živi.

Kaj pa hobiji?

Morje in potapljanje. Brez maske, ker ne maram biti odvisna od tehnike. To je očetov vpliv. Morda se tudi zato nisem nikoli tako navdušila za alpinizem, zaradi česar je očetu neizmerno odleglo, saj sta oba z mamo vedela, kaj to pomeni. Med srednjo šolo sem se intenzivno ukvarjala tudi s plesom. Prvič pa sem zaigrala, ko sem imela tri leta. Na radiu sem hodila v krožek h gospe **Silvi Danilovi** in sem nekoč odigrala vlogo dedka in vnučke s **Stanetom Severjem**. Morali so mi

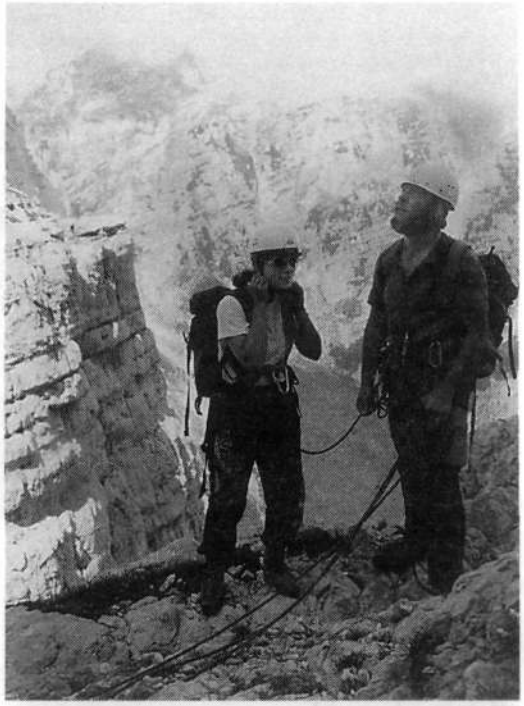

Marjeta Keršič Svetel in gorski reševalec Klavdij Mlekuž pred akcijo za oddajo Gore in ljudje

prinesti stol, da sem dosegla mikrofon, ob meni pa je na mizi sedela tudi moja žaba, da me ni bilo tako strah. Kasneje sem igrala še grozljivo Nušićevo taščo danes zelo dobrega igralca **Romana Končarja**.

Zakaj vas morje privlači?

Morje ima zame magično moč. V njem vidim elementarnost narave. Kot pri gorah. Oboje je podobno, saj tudi mnogi alpinisti zaidejo na kakšno jadrnico in obratno. Gre za naravne elemente, ki se jim lahko le prilagajaš, skušaš vzpostaviti z njimi neko koeksistenco, v nobenem primeru pa ne moreš uveljaviti svoje volje. Razen tega je voda element, v katerem se dobro počutim, čeprav sem enkrat že skoraj utonila. Zlomila sem si lepo število reber in že spuščala mehurčke. Kasneje sem morala nehati zaradi oči.

Kdaj ste začeli hoditi v gore?

Še preden sem se rodila. Moja mama, ki je bila drugače sicer zelo razsodna ženska, je plezala v steni Planjave še okrog Božiča, jaz pa sem se rodila v februarju. Morda je tudi to eden od razlogov, zakaj nisem nikoli hotela med alpiniste. Vsega sem imela zadosti še od takrat.

Kako pa gledate na gore? Vas je strah nesreč?

Gore me vedno znova presenečajo. Ravno to je čar mojega početja. Lahko hodiš stokrat po isti poti, pa bo vsakič drugače. Na srečo mene še ni bilo treba reševati, sama pa sem bila kar naprej v stiku z nesrečami, saj je bil oče gorski reševalec. Enkrat pa sva z mamo na nekem »penzionističem« izletu, ko sva po napornem delu odšli malo na sprehod, reševali kar zapleten primer starejšega gospoda, ki je imel infarkt.

Fotografija iz albuma najzgodnejših spominov: od leve proti desni so v tem spominu lovec iz Kamniške Bistrice Jurij Repanšek-Jur, oče Marjan Keršič Belač z Majkom (se pravi Marjeto), Jože Čop ter reševalca France Erjavšek-Krčmar in Peter Uršič-Jerinčkov

Še danes pa vidim pred sabo **Boža Vagnerja**, ki je v severni triglavski steni padel v šoder in so ga v Aljažev dom pripeljali vsega krvavega. Resnično smrt pa sem spoznala na Gojški planini, kjer sem preživela precej časa s pastirji in videla, kako se je v prepad prekucnil eden od volov.

Kaj pa lepe stvari?

Dež v Bohinju, na primer. Mnogi ljudje to težko razumejo. V bistvu je vse lepo, včasih pa človek to lepoto tudi pokvari. Med drevjem in mravljinci laže najdem ravnovesje kot v mestu. V mestu se moram za to bistveno bolj potruditi, čeprav se sredi živih bitij dobro počutim. Po naravi sem pozitiven človek, pravih prijateljev pa imam malo. Kadar se srečamo, se imamo lepo. To so predvsem ljudje, s katerimi sem se srečala po naključju. Takoj smo se dobro razumeli in tako je tudi ostalo.

Ljubezni?

Knjige. Zasvojena sem. Manj beletristike, bolj me zanimajo strokovne knjige. Zadnje čase me najbolj zanima odnos med človekom in naravo, človek kot biološko bitje, ki je odvisno od drugih bioloških vrst bolj, kot si misli. Nekoč je neki indijanski poglavar rekel, da bi bil človek brez živali tako osamljen, da bi izgubil smisel življenja.

Vas Indijanci fascinirajo?

Fascinirajo me ljudstva, ki so imela to srečo, da so do stika z zahodno civilizacijo ostala zelo blizu svojega naravnega okolja, to so tako imenovana primitivna ljudstva, ki so razvila občudovanja vredno sposobnost prilagajanja. Stvari so postale kasneje bolj grenke, izhodiščno stanje pa je polno modrosti, ki smo jo mi izgubili in je morda sedaj čas, da se tega začnemo znova učiti.

Največji uspeh do danes?

Težko je reči. Formalno je »viktor« velik uspeh, vsaj konotacija je takšna. Zame pa je bil velik uspeh tudi moja diploma. Bila sem vesela, ker je bilo neko delo končano. — Moja babica je bila Čehinja. Name je zelo vplivala, doma sva govorili kar češko. Bila je učiteljica in izobražena ženska je bila tedaj redkost. Bila pa je tudi izredno svobodomiselna. Njeni starši so prišli z Moravskega, in sicer zaradi ljubezni, ki ni bila pogodu domačim. Takrat so bili ti kraji še v okviru Avstro-Ogrske. Tako je moj pradedek **Ferdinand Čermak** kot geodet meril tudi naše hribe. Sploh je bila turistika takrat v družini velika ljubezen. Mama mi je vedno govorila, da sem zelo podobna babici. Naučila me je tudi kuhati in tudi to je veselje mojega življenja.

Bi živeli na deželi?

Dokler sem v Ljubljani, ne. Tu se dobro počutim, pa tudi mesto se dá hitro zapustiti. In zjutraj, ko tečem v službo, gledam prelepe Kamniške planine, vse bele, zasnežene.

Nagrado, viktorja, ste dobili za drzne poskuse. Kaj je drzneje, delati oddajo ali se boriti zanjo?

Nagrada me je šokirala, saj oddaja ni nikoli doživela velikega medijskega odmeva. Niti negativnega niti objektivne ocene. Prejemali smo v glavnem pošto ljudi, ki se jih je oddaja neposredno dotikala. Naše delo je reportažno. Na voljo imamo za vsako oddajo pet snemalnih dni in takrat narediš, kar najdeš na terenu. V bistvu smo morali dokazati, če je vse skupaj v tehničnem in organizacijskem smislu sploh možno narediti. Da lahko skočimo tudi s padalom, gremo v jamo ali se spustimo po slapovih. Vse to pa je že zahtevalo malo drznosti. Seveda ni šlo čez noč.

Kakšne so priprave?

Različne. Nekatere stvari se zgodijo, jih posnamemo in skušamo karseda dobro predstaviti v oddaji. To so redke priložnosti. Na nekatere reči pa se dolgo pripravljamo, jih tudi povzročimo in potem je snemanje le še pika na i. Moje osnovno izhodišče je bilo, da mora biti oddaja v celoti narejena na terenu in je tako odraz nekih človekovih zunanjih dejavnosti. Nobenega studija in umetnih okolij. Po drugi strani ima gorski svet toliko različnih možnih asociacij in povezav z najrazličnejšimi vidiki človekovega življenja, da so tu vsa vrata odprta.

To je lahko arheologija, religija, filozofija, šport, eksistencialistična vprašanja, zgodovina, etnologija, varstvo okolja. Izhodišče je človek v vseh ozirih. Oddajo smo začeli v razvedrilnem programu in nismo želeli kazati skrajnih negativnosti. Kasneje se mi je zdelo, da je to v bistvu v redu. Pljuvati po stvareh je najlaže. Izredno se trudim, da bi v oddajah pokazala pozitivne strani, tisto, kar je svetlo, prijazno, dobro, seveda pa lahko tudi resno opozorilo. Pokazati želim čim več vidikov, ljudje pa naj se sami odločijo.

Kako se pripravite?

Delo je kar zahtevno. Pojavlja se veliko reči. Znano in neznano, tudi več znanstvenih panog bi bilo treba obvladati. Vedeti moram vsaj, kje reči najti, na koga se obrniti, računati tudi s presenečenji. Do danes sem imela veliko podporo, nihče mi ni odklonil pomoči. Ne delam se rada vsevedna, saj to je največja možna blokada, ki si jo lahko pripraviš, in potem res nič novega ne izveš. Oddaja je kombinacija načrta in sprotnih aktualnosti. Seveda pa je najhuje z vremenom in za vsako oddajo imamo več variant, a, b, c in d, ki je tista, ko posežemo po tujem materialu, kajti oddaja mora biti. V načrtu predvidevamo vse, kar se bo zanimivega dogajalo, npr. odhodi alpinistov v tuja gorstva, seveda pa ne moremo vedeti vnaprej, kaj bo povzročilo »boom«. Vendar bi tudi brez tega lahko posneli dvanajst razgibanih oddaj, ker je toliko tem, ki morda na prvi pogled niti niso tako opazne. Sedaj nam stoji ob strani še serija **Igorja Likarja** Razgledi slovenskih vrhov, ki nas je razbremenila stalno prisotne želje pri gledalcih, govoriti o eni lokaciji z monografskega stališča.

Kakšne spretnosti so potrebne, da realiziraš svoje želje?

Po naravi sem borec, a nisem komolčar. Ne znam se postaviti zase. To laže storim za svojo ekipo. Najbrž ni preveč pametno, a verjetno sem tak značaj. Sicer pa sem pristaš življenjske teorije, da vse stvari pridejo ob svojem času in da se nobene reči ne da doseči z glavo skozi zid. Mislim, da so mi starši privzgojili velikansko prilagodljivost.

Dajete vtis neprestane delavnosti.

Ne, jaz sem lenuh! Prav rada ležim in gledam v nebo. Blazno se relaksiram, ko opazujem oblake, ki se stalno spreminjajo. Večje doze lenarjenja so sprehodi po bohinjskih hribih brez cilja priti na vrh. Manjše doze pa so četrturne meditacije, ko se odklopiš, da se potem ponovno spustiš v dir.

Nepredvidene situacije, nevarnosti, ki ste jih preživeli?

Imela sem srečo. Groznih nevarnosti še ni bilo. Nekatere sem povzročila, a se je vse srečno končalo. Redko grem brezglavo v kakšno situacijo. Vse zelo dobro premislim, preden se česa lotim, preštudiram vse možnosti, tudi najslabše, da se pripravim na možnost reševanja. Morda je to tisto, zaradi česar nekateri pravijo, da sem grozen pesimist, čeprav v resnici to sploh nisem.

Imate izbran jezik. Je to naraven dar ali je rezultat vaje?

Očitno sem zelo jezikavo bitje. Doma smo se vedno veliko pogovarjali. Vse smo si povedali, si izmenjavali misli. To je bil moj normalen način komunikacije in je še. Lahko pa seveda svoj jezik neprestano kultiviraš. Tega ni nikoli zadosti. Če me gospa **Ana Mlakar** sreča na cesti, me vedno še na kaj opozori. Moj kultiviran govor je torej bolj v narekovajih.

Želje za prihodnost?

Ne vem. Morda se tu lahko oprem na svojo zenovsko filozofijo: najlepše stvari se ti zgodijo zato, ker si jih sploh ne želiš. V življenju si ničesar strastno ne želim in morda se mi prav zato kar naprej dogajajo same krasne reči. Tudi kakšna grda, a jo zlahka preživim zaradi vsega drugega lepega. Vsak človek pa ima seveda tudi želje. Jaz si želim, da bi lahko posnela kakšno oddajo v malo bolj oddaljenem kraju, kaj nenavadnega. Vsake toliko časa je zdravo pogledati tudi na sosedov vrt. Nad Himalajo sem bila vzhičena. Tako je lepa, da je kar neverjetno. Dokler ni treba seveda plezati na kakšen visok vrh. Ko pa se vrneš in pogledaš naše hribe, si rečeš, morda pa le ni treba tako daleč. Vendar pa gre za novo izkušnjo. Pa tudi za oddajo Gore in ljudje bi prav rada posnela kakšno usodno

Avtorica oddaje Gore in ljudje in asistent snemalca Matjaž Lenarčič na terenu pod Erjavčevo kočo na Vršiču

goro. Želela bi delati oddajo o vulkanu. To bi bil izziv.

Je za razvoj osebnosti pomembno, da že kmalu zaživiš samostojno?

Seveda. Če želiš dobro sožitje z drugimi, moraš najprej živeti sam s sabo in spoznati vse svoje demone in grdobije, ki jih nosiš v sebi. Z vsemi minusi, ki jih imaš, laže sprejemaš druge ljudi, manj si do njih agresiven. Osebno najlaže shajam s samostojnimi in samozavestnimi ljudmi, ker so najbolj prijazni in tolerantni do drugih.

Imate kakšnega svetovalca?

Takšen odnos sem imela s svojo mamo. Bila je človek, ki je znala svetovati, čeprav se potem njenega nasveta nisem nujno tudi držala. Sedaj je ni več. Ostal pa mi je še oče, ki mi pomaga na križpotjih. Glede strokovnih nasvetov imam ogromno svetovalcev. V hribih nepopisno uživam, vendar gore niso moja obsedenost. Zanima me še ogromno drugih stvari. V življenju mi ni bilo nikoli dolgčas. Najbolj me je vedno fascinirala fiziologija živih bitij. Kako vse to deluje. To me res popolnoma prevzame. Prav tako pa tudi človeška družba. Kako se selimo iz enega obdobja v drugo.

Ste zadovoljni z današnjim časom?

Ekipa Gore in ljudje na snemanju oddaje marca 1994 — od leve proti desni so tonski mojster Toni Žerovnik, reševalec Klavdij Mlekuž, alpinista Matjaž Pečovnik in Slavko Svetičič, redaktorica Marjeta Keršič Svetel in snemalec Janez Hrovat

Včasih rečem, da sem malo zgrešila stoletje. Nagibam se k temu, da bi verjela v reinkarnacijo, ker se neskončno dobro znajdem v situacijah, o katerih pravzaprav po logiki stvari ne bi smela ničesar vedeti. Iz tega ne delam problemov ali študija okultnih ved. Tako pač je, je govorila moja babica. To stoletje je izjemno naporno. Vsi obvladajo računalništvo in avtomobile, jaz pa ne znam ne enega ne drugega. Z mano najbrže ni vse čisto v redu, ampak enkrat bo.

Lahko svojo oddajo obvladujete in nadzorujete?

Imeti vse pod kontrolo je nemogoče. Televizija je timsko delo, tega se je treba zavedati. Uspe lahko le tisti, ki je pripravljen biti celica v nekem tkivu. Vsi sodelujoči so strokovnjaki za posamezna področja, ki pa morajo vedeti, kaj je končni cilj, in se do tega cilja nekako pripehati s skupnimi močmi. Tako je **Janez Hrovat** »oči oddaje«. Jaz jo vidim šele, ko prihaja iz sinhro studija.

Navadno je dobro ravno tisto, česar ne moreš kontrolirati.

To je pri tem tisto magično. Moj žanr je reportaža, morda feljton, pri tem se počutim na svojih nogah. Oddaje res sama delam, a nisem režiser, ampak nekakšen končni oblikovalec. Včasih pa naletiš na stvari, v katerih začutiš, da je v njih nekaj več. So kot dragulj, počutiš se, da vdiraš nekam, kamor ne bi smel in moraš paziti, da diamant pravilno obdelaš, sicer se razleti na kose. Včasih imam občutek, da se je nekaj posrečilo, vendar bi že čez pol ure kakšno reč spremenila. Navadno pa te prav prvi občutek nikoli ne prevara. Takšne reči so redke. Sem natančna in vidim še veliko napak. Ne vem pa, kaj je tisti čarobni dotik, ki dá oddaji tisti presežek; če bi vedela, bi težila k temu. V glavnem mi gre za sožitje med človekom in naravo.

Če bi imeli možnosti, kam bi sedajle šli?

V Nepal. Da bi pogledala, kako spomladi cveti rododendron pod Anapurnami, kjer sem bila jeseni. Še posebno, ker je tja ravnokar odšla odprava, za katero držim pesti.

Kaj pri ljudeh cenite?

Biti morajo osebnosti. Da so to, kar so in da počnejo stvari, v katere verjamejo. Grozno se mi zdi, če so ljudje prestrašeni, se počutijo ogrožene in težijo drugim. Vendar ne bi nikogar hotela prepričati, da je smisel življenja prav takšen, kot ga vidim jaz. Mi je pa že uspelo prepričati ljudi na televiziji, da je lahko zanimivo tudi tisto, kar se zgodi v trenirki in ko si še ves skuštran povrhu. Trajalo je en teden, da so se zmenili, kaj z menoj. Sedaj je to obdobje mimo — na moje veselje.

Vam bo »viktor« spremenil delovne pogoje?

Bojim se, da nima te moči, čeprav je kar stasit. Če se spomnim, da smo bili v začetku skoraj goli in bosi, da smo pričeli z oddajo januarja tako rekoč brez opreme, razen moje, smo kasneje vendarle dobili vetrne komplete, plezalne pasove, čelade, nekaj vponk in dva para plastičnih čevljev za dereze. Treba je tudi povedati, da se je morala ekipa — razen Janeza, ki je nekoč že hodil v hribe — spopasti še z gorami. Pri snemanju smo še danes v veliki meri odvisni od Janezove opreme; sam ima tudi osvetlitveni park in fotocelice, s katerimi si pomaga v Himalaji, kjer je prva vtičnica kakšne tri tedne hodá daleč od kraja snemanja.

So Indijanci za vas sinonim modrosti?

Indijance imam rada. Posebno se počutim blizu tistim severno od Velikih jezer in do polarnega kroga. Blizu so moji lastni filozofiji, ki sem si jo oblikovala do šole. Bili so odvisni od narave, vzeli so si čas za naravo, saj to ni nekaj, kar v četrt ure sprejmeš vase kot razsvetlitev in potem spet stečeš stran. To so stvari, ki terjajo veliko časa, sodelovanja, skromnosti, ponižnosti, ego je izbrisan, spoznaš, kaj je človek v primerjavi z eno hudo nevihto. Popolna ničla, če se ne zna primerno prilagoditi situaciji, spoštovati narave, kar pomeni hkrati spoštovanje samega sebe, saj razmišljam tako, da vključujem sebe v naravo, sem njen majhen delček, in to je blazno prijazen občutek, ker pomeni, da nikoli nisi sam. V svojih oddajah zato želim ljudem povedati, da je lepo, če vložiš malo energije v to, da greš stvarem naproti z odprtimi očmi. Po drugi strani imamo še zadnjo priložnost, da konzerviramo kulturne pestrosti, kar

jih je ostalo, pred napadom kulture coca-cole po vsem svetu. Stvari želim pokazati z več zornih kotov, saj vem, da ni ene same resnice.

Kakšni so vaši kriteriji?

Še nikoli se nisem vprašala o kriterijih, s katerimi bi ocenjevala stvari okoli sebe. Očitno reagiram intuitivno. Poslušam notranji glas, ki nam ga je uspelo civilizacijsko zatreti, ki pa ostaja v vseh ljudeh; vprašanje je le, koliko smo ga pripravljeni poslušati in včasih doživljati tudi precej neprijetne emocionalne skušnje. Vem pa, da kadarkoli tega glasu nisem poslušala, je bilo gotovo kaj narobe.

Kakšno mesto ima vaša oddaja v svetu elektronsko generirane civilizacije vida? Prej ali slej naj bi se srečali tudi z virtualno resničnostjo in z muzealizirano naravo.

Utegne se res zgoditi in me veseli, da me takrat najbrž ne bo več tukaj. Tu pa se srečamo še z enim problemom naše oddaje. Danes je moderno bombardirati gledalca z maksimalno učinkovitimi vizualnimi vtisi. Vendar ta »špon« lahko traja le malo časa. Kako sedaj uskladiti ta pojav z mojo filozofijo, ki je radikalno drugačna: vzemi si čas in poslušaj, kako raste trava? Pri montaži smo ugotavljali dolge kadre in se spraševali, kdo bo to gledal. Zgodilo pa se je, da so naše oddaje postale nekakšna mentalna pavza, ko jih ljudje gledajo in pri tem lahko še kaj zraven tudi mislijo. Morda se pa le izkaže, da smo bolj odvisni od dejanske narave, kot si mislimo, in da virtualna resničnost lahko uspe le delno, ne pa v celoti. Upam, da ne bomo končali življenja v izoliranem okolju, ker sicer planet ne bo primeren za življenje.

Poleg optimizma je pri vas čutiti tudi humor.

Res se strašansko zabavam, če se lahko smejem sama sebi. Delam kup napak in sem sklenila, da si bom to odpuščala na način smeha. Najbolj mi odleže, če se lahko nasmejim na svoj račun, potem pa grem z delom naprej. Isto velja tudi za celotno ekipo oddaje Gore in ljudje.

O SMISELNOSTI UPORABE PALIC MED HOJO V GORAH

S PALICAMI ALI BREZ — TO JE VPRAŠANJE

DR. FRANZ BERGHOLD*

Dandanes številni planinci in gorniki med hojo v gorah uporabljajo smučarske ali tem podobne palice, ker naj bi si s tem olajšali hojo navkreber in razbremenili sklepe nog, predvsem kolena. Kot kažejo dosedanja opazovanja, pa bi tega ne smeli početi nekritično; kot vse ima tudi hoja s palicami dve plati.

KOLENO KOT BLAŽILNIK

Ni sklepa, ki bi bil bolj zapleten in ki bi se bolj občutljivo odzival na napačno obremenitev, kot je koleno. Vzrok je preprosto v tem, da noben drug sklep človeškega telesa ni izpostavljen tako različnim obremenitvam in da mora biti kos tako različnim tlačnim in vzvodnim silam.

Gre predvsem za dober milimeter debelo hrustančasto prevleko kontaktnih ploskev kolenskega sklepa, ki nosi glavno breme pri vseh tlačnih obremenitvah. To nalogo koleno sámo po sebi v resnici brez škode lahko zmaguje vse življenje, če je sklep zdrav in so vezi trdne in če ne pride do napačnih obremenitev oziroma preobremenitev.

Žal ta občutljiva plast hrustanca ne more trajno elastično prenašati sunkov, če imamo že od rojstva deformirane kosti nog, pretegnjene ali kako drugače prizadete sklepne vezi, če kolena pogosto preobremenjujemo s prekomerno težo in sunki, če je poškodovan meniskus ali so pomanjkljivo razvite stegenske mišice. Takrat v hrustančevini nastajajo vdrtine, globeli, brazde in razpoke, s katerimi se navadno pričenjajo neprijetnosti in trpljenje.

Ko pride do tega, bomo v kolenu med obremenitvijo in po njej vse pogosteje čutili tope bolečine, gibljivost kolena se bo zmanjšala. Tudi športna dejavnost bo bolj in bolj boleča, vse večkrat se je bomo izogibali, temu pa bo kot posledica sledilo nazadovanje mišičja nog — vzpostavil se bo začarani krog: čim šibkejše bodo mišice, tem manj zavarovano bo koleno, manj ga bomo smeli obremeniti. Sledilo bo opuščanje športne dejavnosti in temu pogosto večja telesna teža — in prav koleno bo tisto, ki bo čedalje bolj čutilo vsak odvečni kilogram.

Ali je hoja v gore po pravilu škodljiva za kolena?

Ne! Desetletja lahko intenzivno hodimo, se sprehajamo, zahajamo v gore in smučamo, pa ne bomo imeli nobenih težav s koleni, če nimamo že od prej ortopedskih pomanjkljivosti ali zaradi poškodb poškodovanih sklepov in če si ne privoščimo preobremenitev (npr. teka v dolino, prevelike teže — težkega nahrbtnika itn.). Ljudje smo pravzaprav v veliki meri najbolj sami krivi, če bomo zabredli v težave s koleni.

Tveganje, da z neprestanim napačnim obnašanjem pokvarimo sicer zdravo koleno, je precejšnje. Kateri kriteriji so tu pomembni? Poglejmo nekaj podatkov:

Hoja **navzgor** je za koleno le redkokdaj problematična, če med njo ni sunkovitih obremenitev. Takrat so najbolj obremenjene stegenske mišice. Vse kaj drugega je pri hoji **navzdol**, saj je znano, da se bolečine v kolenu pojavijo največkrat prav med sestopom ali potem, ko smo že v dolini. Ogromne obremenitve nastanejo zategadelj, ker mora koleno pri vsakem posameznem koraku prestreči celotno telesno težo. A bodimo natančnejši: ko prenesemo težišče telesa nazaj (npr. če nevajeni smučamo v celcu), s togimi skoki in v sunkovitem teku navzdol naraste pritisk na hrustanec do vrednosti 2000 kp/s in s tem močno prekorači dopustno vrednost.

* Z dovoljenjem Avstrijskega kuratorija za varnost v gorah; prevod: Pavle Šegula

KAKO SE IZOGNEMO PREOBREMENITVI

Za izdatnost obremenitve nožnih sklepov sta skoraj v celoti odločilna vrsta in način sestopa. Če za hip zanemarimo vpliv telesne teže in teže nahrbtnika (vsak odvečni kilogram teže si lahko predstavljamo kot dodatni kilogram v nahrbtniku), gre predvsem za to, da *zavestno zmanjšamo dane tlačne sile.*

Prizadevajmo si, da bomo obremenitve med sestopom zavlekli na čim daljši čas.

To pomeni, da naj sestopamo kar najbolj počasi, koraki naj bodo kratki in elastični. Brezpogojno se moramo izogibati dolgih korakov, četudi se nam taka hoja zdi lažja. Ovinkov ne izpuščajmo, na poti navzdol se kar najbolj izogibajmo bližnjicam!

Prizadevajmo si, da bomo čim bolje prestrezali tlačne sile!

Palici nam tega ne omogočata v tolikšni meri kot na napor privajene stegenske mišice. To pomeni: odpravimo se praviloma na turo, kateri bomo glede na obremenitev kos vse do njenega konca. Dodatno je pomembno še to, da vse od začetka ture uberemo tako taktiko, da bo poraba sil kar najmanjša.

Čim šibkejša, čim bolj utrujena in »neelastična« so *zlasti stegna, toliko bolj obremenjujoče in sunkovito bo* vsak korak deloval na koleni.

ALI Z UPORABO TELESKOPSKIH PALIC PRIZANAŠAMO KOLENOM?

Z meritvami so ugotovili, da spodnji del telesa ob uporabi palic — vsaj teoretično — med hojo navzdol prestreže 34 ton teže na uro (!). V praksi so stvari vendarle *malce drugačne: več kot vprašljivo je, če so te* izračunane razbremenitve, predvsem pri hoji navzdol, tudi resnične. Če se lotimo teh računov, bi morali namreč upoštevati vsaj nekatere predpostavke, da bi z uporabo palic v resnici razbremenili nožne sklepe.

Vselej bi morali uporabljati po dve palici, katerih dolžino je možno poljubno nastaviti in katerih ročaja sta tako oblikovana, da omogočata učinkovito naslonitev rok. Teh lastnosti običajne smučarske palice nimajo, zato so razvili posebne popotne palice. Odločilnega pomena je nadalje, da palici uporabljamo tako, da sta čim bolj blizu padnice telesa. Temu se moramo priučiti. Če *je — kot opažamo vedno znova — stranski odmik prevelik,* potem v veliki meri odpade razbremenitev, za nameček pa nastane še močen vrtilni moment, ki grozi, da bo uporabnik celo ob ravnotežje.

Največja slabost hoje s palicama pa je v naslednjem: redna hoja s palicama zmanjšuje koordinacijo gibov (ravnotežje) in s tem v nemajhni meri tudi zanesljivost gibanja.

To se lahko maščuje na tistih delih poti, kjer palic ne moremo uporabljati (npr. na ozkih grebenih in mestih, kjer je treba plezati) in kjer lahko pride do problemov z ravnotežjem. To se pogosto opaža pri gornikih, ki pri hoji uporabljajo palice, kjer je pri hoji najpogostejši vzrok nesreče spotaknjenje; znano je, da takih nesreč v težjem svetu ni bilo ravno malo.

Končno se iz gibalno-fizioloških razlogov (proprioreceptorji) lažje naučimo malce bolj elastičnega sestopanja in pokončne hoje brez palic, kot če bi jih uporabljali. Prav to je vzrok, da nekateri hodci čez nekaj časa opustijo hojo s palicama in ju preprosto pustijo doma.

Po navedenem naj bi gorniki iz varnostih razlogov rabo palic raje opustili, so pa tudi izjeme, npr.

- če že imajo težave s sklepi,
- pri hoji v težavnih pogojih, kot so nov sneg, vlaga, prečenje potokov, slaba vidljivost in podobno.

Teleskopskih palic ne uporabljamo nasploh, denimo *zaradi udobnosti. To pride v poštev za alpiniste s* poškodovanimi sklepi in po možnosti med sestopom. V teh pogojih je uporaba palic vsekakor upravičena in lahko v določenih razmerah pomenijo dragocen pripomoček pri hoji.

S teleskopskimi palicami na planinskih poteh? Da, vendar samo pogojno.

KAKO UČINKOVITO VARUJEMO KOLENA

• Ne podajajmo se na ture, ki nas preobremenjujejo!
• Ko sestopamo, naj bodo koraki čim krajši in čim bolj številni, ne krajšajmo poti med sestopom z ubiranjem bližnjic!
• Nastavljive teleskopske palice so samo za tiste, ki imajo težave s sklepi, med hojo v novo zapadlem snegu in v mokrem svetu, pa še to le med sestopom. Prepogosta hoja s palicama zmanjšuje zanesljivost pri hoji.

* * *

Zdravniška komisija UIAA pa je neodvisno od navedenega glede uporabe palic pri hoji po gorskem svetu izdala naslednje uradno priporočilo:
Mnogi sprehajalci, gorniki in alpinisti uporabljajo raztegljive palice, saj jim omogočajo lažjo hojo in hkrati zmanjšajo obremenitev hrbtenice, pa tudi sklepov na nogah, posebno še kolen.
Palice je treba znati pravilno uporabljati: uporabljajte vedno par palic, višina naj bo nastavljiva, ročaji naj podpirajo dlan in naj dajejo dobro oporo. Palice zabadajte v tla čim bližje telesu oziroma čim bližje težiščnici.

PREDNOSTI UPORABE PALIC

Če palice pravilno uporabljamo, posebno še pri hoji navzdol, lahko močno razbremenimo spodnji del telesa. Raziskave (Neurether, Munch. Med. Wschr. 123/ 1981) so pokazale, da palice zmanjšajo celotno obremenitev kar za nekaj ton, kar občutno razbremeni hrbtenico in sklepe, posebej še v naslednjih primerih:
• pri starejših ljudeh,
• pri povečani telesni teži,
• pri obolenjih sklepov in hrbtenice (revma, sponditis),
• pri nošnji težkih bremen na hrbtu,
• pri hoji po zasneženih ali spolzkih pobočjih, pri prečkanju potokov, pri hoji v temi ali v megli, ko se pot slabo vidi.

SLABOSTI UPORABE PALIC

Napačna uporaba palic — Če palice zabadate v tla daleč stran od telesa ali če so palice predolge, se razbremenitev nog močno zmanjša, hkrati pa se telo zaradi prevelike ročice začne sukati v zgornjem delu. Napačna uporaba palic tako lahko pokvari ravnotežje.
Zmanjšanje občutka za ravnotežje — Neprestana uporaba palic lahko zmanjša sposobnost koordinacije gibov, pomembnih za lovljenje ravnotežja. S palicami se gornik sicer počuti stabilnega in varnega. Ker se gornik navadi loviti ravnotežje s palicami, postane na mestih, kjer je uporaba palic nemogoča (grebeni, skoki, stene), nezanesljiv: pojavijo se težave z ravnotežjem. Najbolj običajne gorniške nesreče pri hoji (spotikanje in zdrsi) lahko tako postanejo še bolj nevarne, saj gornik ni vajen normalnega lovljenja ravnotežja.
Zmanjšanje fizioloških zaščitnih mehanizmov — Močni pritiski med hojo in napori so pomembni za spodbujanje prehranjevanja hrustanca v sklepih in seveda tudi za treniranje in vzdrževanje elastičnosti mišic in vezi. Neprestana uporaba palic zmanjšuje to spodbujanje in s tem zmanjšuje odpornost sklepov in vezi.
Prava tehnika hoje za zmanjševanje obremenitev sklepov — Za zdrave gornike je bolje, da se naučijo pravilno hoditi, da z varnim in ne pretirano napornim načinom hoje varujejo sklepe, kot pa da neprestano uporabljajo palice. Obremenitve sklepov so predvsem odvisne od:
• telesne teže (posebno še povečana telesna teža),
• teže nahrbtnika,
• načina hoje navzdol.
Pravilna tehnika sestopa — Gornik naj obremenitev razporedi enakomerno, hodi naj tekoče, mehko, tako da s korakom blaži sunke pri sestopu. To pomeni, da je treba sestopati s kratkimi, mehkimi koraki, vsekakor pa ne pri sestopu tekati ali skakati. Uporabljati je treba poti, ki se vijugajo po strmini navzdol, bližnjice so prestrme za zdravo hojo. Seveda naj si vsakdo izbere le takšno turo, ki ustreza njegovi fizični sposobnosti. Če se naučimo pravilno sestopati, nam hoja ne bo povzročala težav in sklepe bomo ohranili zdrave tudi po več desetletjih intenzivnega gorništva.

POVZETEK

Uporaba raztegljivih palic kot pripomočkov pri hoji, posebno še pri sestopu, je koristna in priporočljiva v naslednjih primerih:
• pri starejših ljudeh,
• pri povečani telesni teži,
• pri obolenjih sklepov ali hrbtenice,
• pri nošnji težkih bremen na hrbtu,
• pri hoji po zasneženih ali spolzkih pobočjih, pri prečkanju potokov, pri hoji v temi ali v megli, ko se pot slabo vidi.
V drugih primerih palice niso potrebne in naj bi jih ne uporabljali neprestano. Posebno to velja za otroke in mladostnike, predvsem zaradi varnostnih ozirov glede na razvijanje ravnotežja. Prednosti in pomanjkljivosti naj vsakdo presodi sam glede na svoje stanje.

Prevedel Tomaž Vrhovec

Svete najvišje gore

Mednarodna zveza planinskih organizacij UIAA je sporočila, da je Butan za gornike zaprl vse svoje gorske vrhove, višje od 6000 metrov, ker so to za domače prebivalstvo svete gore. V turističnih krogih pričakujejo, da bodo kmalu spet dovolili dostope vsaj na nekatere »trekinške« vrhove.
Nepalski ministrstvi za turizem in civilno letalstvo sta objavili seznam 1310 nepalskih gorá, višjih od 6000 metrov. Gre vsekakor za zelo koristen seznam, ki pa ima lepotno napako: le manj kot 140 od teh vrhov je odprtih za gornike.

* * *

Z drugega konca sveta je prišlo sporočilo Panameriške zveze planinskih združenj UPAM, da je po najnovejših meritvah zdaj druga najvišja južnoameriška gora Volcan Pissis (6882 m) in tretja Ojos del Salado (6864 m).

GORNIŠKA KNJIŽEVNOST V SLOVENIJI — 2

OD PRAVLJICE DO ALMANAHOV

DR. TONE STROJIN

Čeprav gorsko pravljičarstvo ni značilna gorniška literatura, je pa po snovi najstarejša. Ni znano, ali je temu vzrok pravljica o Zlatorogu, ki so jo obdelovali mnogi, od **Karla Dežmana, Antona Aškerca, Jožeta Abrama, Frana Saleškega Finžgarja, Antona Funtka** do **Pavla Kunaverja, Dušana Mevlje** *in drugih. Motiv o* Zlatorogu je skupen v vseh alpskih deželah[1] z modifikacijami, nauk pa vedno isti: biti dober in pošten, sicer sledi kazen. Novejše priredbe pravljice o Zlatorogu zavijajo kazen v ekološko svarilo, na primer **Marko Pogačnik**.

PRAVLJICA

Sicer pa je tudi sam Triglav zastopan v gorskem pravljičarstvu na *različne načine. S triglavskimi pravljicami* se je ukvarjal predvsem **Mirko Kunčič**, vemo, da se je z njimi ukvarjala **Mira Marko Debelakova** in si s tem nakopala jezo pri samem **dr. Juliusu Kugyju**[2], ki je ljubosumno varoval monopol nad vsemi triglavskimi *dogajanji.*

Gorski svet, čeprav zložnejši, je bil pravšen za pravljičarstvo tudi na drugih koncih Slovenije. Prednjači Pohorje, o katerem se je razpisal **Jože Tomažič** v številnih delih v zbirki Slovenčeve knjižnice, med katerimi so Pohorske pravljice leta 1942 in Pohorske bajke 1943, še pred njim pa sta Pohorje obravnavala **Josip Brinar** (Pohorske bajke in povesti, založba Učiteljska tiskarna Ljubljana 1937) in **dr. Fran Mišič** (V času in žaru šumovitega Pohorja, v samozaložbi pred vojno).

Podobno kot zagonetno Pohorje s svojimi gozdovi, jezeri in barji sta bila za povesti primerna Bogatin in Golica. Ljudsko izročilo o bajnih zakladih na Bogatinu je v povest zajel **Josip Abram** v Moji Trenti, založila Goriška Mohorjeva družba leta 1972, izpod Golice pa **Slavko Savinšek** v Povesti iz gorenjskih planin, založba Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani leta 1928. Originalen na svoj način je bil **Jože Vršnik Roban**, ki je spisal Preproste zgodbe s solčavskih planin (izšlo v založbi Mohorjeve družbe Celje leta 1978).

Najstarejši med pravljičarji in najbolj znan med vsemi pa je po svojih Bajkah in povestih izpod Gorjancev **Janez Trdina**, ki jih je pisal za Ljubljanski Zvon od leta 1882.

Blizu pravljici so kot sodobna literarna oblika idile in zgodbe, s katero so se ukvarjali različni pisci, kot **Metod Turnšek** v delu »Z rodne zemlje« (izdala založba Setev iz Trsta leta 1951). Predaleč bi nas zavedlo, če bi naštevali vse avtorje, kajti med idilo in osebno zgodbo je mogoče v gorniški literarni tvornosti šteti marsikaj, saj vsa gorniška literatura temelji na idili in romantiki.

Zaradi filmske realizacije je še posebej znan **Josip Vandot** v zgodbah o Kekcu in hudobni Pehti, ki so doživele več knjižnih izdaj in filmskih uspešnic. Tudi sami filmski sinopsisi treh filmov o Kekcu[3] lahko štejejo za literarno delo. *Če je kdo naredil med domačo javnostjo in celo v* tujini na filmskih festivalih ogromno reklamo za slovenske gore, je bil to Josip Vandot, čeprav so bolj kot on sloveli filmski režiserji in celo pisci filmskih zgodb (Kekec, Srečno Kekec in Kekčeve ukane).

Pravljičarstvo kot hvaležna literarna zvrst je bilo svojevrstna uspešnica, zlasti v obdobju med obema vojnama in po zadnji vojni. Težko si je razlagati zakaj. Morda je razlog iskati v sami vsebini gorništva, ki je pospeševalo romantične zgodbe s planin in idealiziralo klasiko zlate dobe gorništva v Alpah.

LJUDSKA POVEST IN LJUDSKA IGRA

Tako kot gorsko pravljičarstvo tudi ljudska povest in ljudske igre niso pravo gorniško čtivo, vendar ju moramo zaradi krajev, kjer se povesti in igre dogajajo, in zaradi likov šteti kot gorništvu sorodno slovstvo.

V kategoriji ljudske povesti sta zastopana predvsem predvojni avtor **Janez Jalen** z Ovčarjem Markom leta 1929, Cvetkova Cilka iz leta 1938, Previsi iz leta 1940, s Tropom brez zvoncev iz leta 1941, ki so daleč po vojni doživeli ponatise, in povojni avtor **Tone Svetina** s povestjo Lovčeva hči iz leta 1957 in povestjo Orlovo gnezdo iz leta 1963, oboje je izšlo pri založbi Lipa v Kopru.

[1] glej Jožko Šavli: Slovenska znamenja, založba Gorica 1994

[2] več o tem Ludvik Zorzut: Odkrite zanimivosti, PV 1961, str 229, 276, 323, 574

[3] Štiglic, Ribič, Koch

Planinski vestnik je kriv!

Jamarski klub Železničar iz Ljubljane je zadnji večer letošnjega marca praznoval 40-letnico svojega delovanja. To ni bil občni zbor, ampak slavnostno obujanje spominov, na katerega so sedaj najaktivnejši člani povabili svojih približno 300 kolegov iz prejšnjih generacij, kolikor jih je doslej sodelovalo v tem jamarskem društvu.

Vsaj posredno je bil za to praznovanje kriv tudi — Planinski vestnik. *V marčni številki letnika 1954 naše revije* je namreč izšel prispevek mladega člana takratnega Društva za raziskovanje jam iz Ljubljane **Dušana Novaka**, ki ga je urednik objavil pod naslovom Občni zbor *Društva za raziskavanje jam med društvenimi novicami.* Med drugim je bilo v tem prispevku kritično omenjeno, da »je bilo na tem občnem zboru vidno, da je imelo v lanskem letu Društvo največji napredek po osvoboditvi, in *to, tega pa občni zbor ni priznal, po zaslugi nekaterih* mladih jamarjev, ki so pred letom dni na nekoliko drastičen način Društvo prebudili iz dolgoletnega mrtvila in konzervativizma ... Mladi so res dobro izgladili in *izravnali nasprotja in nadomestili izgubljeni čas z aktivnim delom* ... Pri volitvah je bil skoraj soglasno sprejet oz. izvoljen novi, to je stari odbor ...«

Pravljičarstvo s svojo vsebino je bilo podlaga za razmeroma dobro uveljavljeno in pri ljudstvu sprejeto ljudsko igro na planinske teme. Znana je ljudska igra Divji lovec v štirih slikah, ki jo je dodelal **Fran Saleški Finžgar**. Čeprav ne gre za kakovostna besedila, pa ljudska igra vleče iste korenine kot pravljičarstvo in ima isto javnost. Ljudska igra je doživela več načinov izvedbe na *različnih odrih in od različnih režiserjev in* dobila celo pevsko izvedbo v Triglavski roži na besedilo **Simona Gregorčiča**, ki jo je priredil in uglasbil **Anton Medved** pod sicerščnjim naslovom Stoji v planini vas.

Malo znan s svojo ljudsko igro v šestih slikah je ostal **Vlado Pipan** s svojim Dekletom iz Trente (založila Obzorja Maribor leta 1955). Z ljudsko igro in motiviko iz Trente se je poskusil še **Janko Moder** s svojim videnjem Kekca (izdal Prosvetni servis, Ljubljana 1960, v zbirki Dramska knjižnica, št. 5).

MONOGRAFIJE IN AVTOBIOGRAFIJE

Gorniška literatura se začne z opisi gorniških osebnosti, njihovih spominov in opravljenih dejanj. Zdaj ne gre več za anonimne ali izmišljene like, za prispodobe iz ljudskega življenja v gorah. Začetek te vrste literature štejemo v drugo polovico 19. stoletja, ko je bilo konec zlate dobe gorništva in je dozorel čas za stvarno oceno opravljenih dejanj v Alpah. Abstraktno ali pravljično se je umaknilo resničnemu in osebnemu odnosu do gorá. Predmet monografij in avtobiografij je bil pregled dela (osvajanja Alp) v kakršnemkoli pomenu (stene, koče, poti, ustanavljanje organizacij in društev).

Če sta bila že pravljičarstvo in ljudska igra na planinske teme izvirni, ker sta bili vzeti iz gorskega okolja in življenja ondotnih prebivalcev, ki so imeli v gorah svoj vsakdanjik, potem so zapisi prvih pristopnikov tista stopnja v razvoju gorniške literature, ki ne temelji več na poslu in na kmečkem stanu, temveč si vzame podlago, iz katere izhaja, prosti čas v gorah, slo po gorskih tveganjih, veselje nad uspehom, po potrditvi lastnega jaza, pa tudi določen znanstveni interes, bodisi na amaterski ali kar na poklicni višini. Gre za spomine klasikov našega gorništva in alpinistike. Takrat je bil v rabi poseben izraz »veleturist« za razliko od tistih »turistov«, ki so hodili po »lisanih poteh« (po **Rudolfu Badjuri**), malo tvegali, bolj veseljačili, se družili in po slovensko narodno razpravljali.

Imali pa smo že v tej zvrsti — tudi v današnjih očeh — dva vzornika, ki sta vsak zase, kolikor se je v takratnih časih sploh dalo, predstavljala dve kategoriji gorništva: alpinistiko in planinstvo.

Valentin Stanič je bil tudi pri Avstrijcih (po **Purtschelerju**) označen kot prvi alpinist (veleturist) v Vzhodnih Alpah. Bil je mož, ki mu ni šlo zgolj za prvenstvo nad goro, temveč za lastno veselje in za raziskovalni interes (meritve višine, temperature, zračnega tlaka). Res je pisal v nemškem jeziku, saj slovenskih časopisov, ki bi poročali o turah, tam okrog leta 1808[4] še nismo imeli. Pa vendar je bil ta Staničev zapis ne le potopisne, temveč prave alpinistične narave s citati, ki so razodevali resnično gorniško navdušenje.

Generacijo za Valentinom Staničem je nastopil **Fran Kadilnik**. Bil je trgovec in kot zmernejši hodec iz

[4] Staničeva tura na Triglav

Še isti mesec je Novak dobil od osrednjega jamarskega društva pismo, ki ga je podpisal predsednik **dr. Valter Bohinec** in ki se glasi:

»Odbor Društva za raziskavanje jam Slovenije je na svoji seji dne 24. marca 1954 prišel do zaključka, da je Vaš sestavek, objavljen v Planinskem vestniku 1954, št. 3, pod naslovom Občni zbor Društva za raziskavanje jam, škodljiv društvenim koristim. Ker je to že drugi slični primer in ker se je pokazalo, da opomin, izrečen po prvem slučaju, ni imel pozitivnih posledic, je odbor sklenil, da Vas zaradi kršenja društvenih pravil izključi iz članstva našega društva.«

Kot je Dušan Novak obudil spomine na tiste dni v 19. *številki Biltena Jamarskega kluba Železničar, ki je izšel* konec letošnjega marca ob 40-letnici, so takrat mladi ljubljanski jamarji želeli čim večkrat v jame in čim hitreje spoznati podzemeljske skrivnosti, »žal pa nas starejši niso pustili same na teren. Seveda smo šli, vendar smo potem poslušali očitke; vsako akcijo je namreč moral naročiti in dogovoriti odbor. Med tem pa so na nekatere zanimive akcije odhajali starejši člani sami...«

Po Novakovi izključitvi se je jamarski kolega **Milan Marussig** spomnil svojega bodočega tasta, ki je bil takrat predsednik Planinskega društva Železničar iz *Ljubljane — in na društvenem občnem zboru 30. marca* 1955 je bila Jamarska sekcija PD Železničar tudi formalno ustanovljena. »Njeni prvi člani smo bili,« piše v spominih v Biltenu Dušan Novak, »**Nada Čadeževa, Marjan Raztresen, Janez Šubelj, Marjan Podobnikar, Marjan Lešer, Branko Kocman, Miran Marussig, Tončka Mrakova** in **Dušan Novak**.«

Ker je bila to sekcija planinskega društva, je bilo njeno osnovno delovanje v gorah, predvsem na visokogorskem krasu na Komni in v okolici Vogla, kjer je PD Železničar takrat načrtovalo gradnjo planinske koče na mestu nekdanjega Skalaškega doma na Rjavi skali. Naneslo je tako, da so bili petičnejši ljudje iz turizma, ki so prevzeli Rjavo skalo, kjer zdaj stoji Ski hotel na Voglu, planinci — »železničarji« pa so se preselili na drugo stran Bohinjskega jezera, na Vogar, in tam postavili Kosijev dom, ki še vedno obratuje.

Čeprav se je Jamarska sekcija (ki se je sprva celo imenovala Speleološka sekcija) pozneje osamosvojila in ni več članica ali sekcija planinskega društva, je bilo vsaj dve desetletji prvenstveno torišče njenega delovanja visokogorski kras, predvsem v Triglavskem narodnem parku — poleg Kočevske, ki je bila tista leta popolna bela lisa na slovenskem jamarskem zemljevidu.

V 40 letih obstoja se je za krmilom te jamoslovne enote *zvrstilo 15 načelnikov jamarske sekcije in predsednikov* jamarskega kluba. Tako sekcija kot klub sta se vseskozi imenovala Železničar, čeprav zadnji dve desetletji z železnico, železničarji in PD Železničar nista imela čisto nič skupnega. Tako se klub imenuje preprosto zaradi tradicije.

M. R.

drugačnega testa kot Valentin Stanič, vendar tipičen predstavnik tiste zvrsti gorništva, ki je danes, znano kot izletništvo, množična. Njegovi zapisi so potopisne narave, umirjeni, samozadovoljni nad uživanjem gorske narave, domoljubni in tudi po načinu izražanja primerni času.

Izpostavljamo predvsem dva, čeprav smo imeli v tistem času, kar se Kadilnika tiče, vsaj nekaj samotarjev, ki so tu in tam kaj zapisali ali se je o njih kaj poročalo; vendar je bil Kadilnik nekaj desetletij vse do ustanovitve SPD leta 1893 prvak med samohodci in neke vrste prototip nekdanjega tipa turista. Ker je tudi prehodil več kot drugi sodobniki na leto in sicer, zasluži, da ga omenjamo kot značilen primer iz tega obdobja pred ustanovitvijo SPD oziroma pred začetkom izhajanja Planinskega vestnika.

Medtem ko je Valentin Stanič dobil svojo monografijo izpod izvrstnega peresa **Evgena Lovšina** in iz gradiva **Mije Tominec, dr. Arnošta Brileja** in še zlasti **dr. Jože Lavrenčiča** v samostojni izdaji Planinske založbe iz leta 1956, se je Fran Kadilnik večinoma opisal kar sam v svojih črticah, ki jih je uredil in uvod o Franu Kadilniku napisal **dr. J. C. Oblak** v poljudni izdaji Golica in Kadilnikova koča (izd. J. Blasnik leta 1905).

Kot biografski povesti, ki sta tako označeni in posvečeni Valentinu Staniču, sta v založbi Goriške Mohorjeve družbe v Gorici leta 1973 v samostojni izdaji prispevala Joža Lavrenčič s poglavjem Cerovškov gospod in **Ivan Pregelj** s prispevkom Božja pot. V tej izdaji je zlasti pomemben Zapisek o Staniču, ki ga je napisal **Marijan Brecelj**. Sicer sta tu objavljena še Staničeva pridiga v slovenščini iz leta 1811 v objavi **dr. Rudolfa Klinca** in zapis o Valentinu Staniču, ki ga je prispeval takratni **škof Anton Martin Slomšek**. Kot dokumentacija so dodana tri Staničeva pisma **Franu Metelku** in **Matiji Čopu**.

Čeprav svojih gorniških spominov **Jože Abram-Trentar** ni niti zbral, niti pripravil za objavo, moramo celoto spisov, ki jih je napisal za različne revije in tudi za Planinski vestnik, smatrati kot zbornik o Trenti, ki je izšel pri Goriški Mohorjevi družbi leta 1972 pod naslovom Moja Trenta.

Ti Abramovi spisi o Trenti so posrečeno dopolnilo Kugyjevim. Spremno besedo k Abramovim spisom je napisal, zbral in uredil **Joško Kragelj**.

Iz obdobja po ustanovitvi Slovenskega planinskega društva velja omeniti **Frana Kocbeka**, ki je v zborniku Savinjske Alpe (izdala Savinjska podružnica SPD, založil Goričar & Leskošek leta 1926) med drugim prispeval svoje planinske spomine. Tako v tem zborniku — spomenici ob tridesetletnici Savinjske podružnice SPD, kot za proslavo 70-letnice **dr. Johannesa Frischaufa**, ki jo je enako pripravila Savinjska podružnica SPD, je Fran Kocbek opisal svojega prijatelja prof. dr. Johannesa Frischaufa. Oba zaslužna za SPD še danes nimata samostojne in priložnostne brošure za svoje delo. Čeprav je bil dr. Julius Kugy med vsemi naštetimi največkrat omenjam, prevajan in ponatisnjen, tudi nima o svojem delu in osebnosti samostojne knjige izpod peresa slovenskega avtorja, čeprav je najbrž edini, ki ga omenjajo vsi gorniški leksikoni na svetu.

Njegov sodobnik **Jakob Aljaž** se je sam še za življenja — resnično pa na prošnjo takratnega urednika Planinskega vestnika — popisal kar sam v Planinskem vestniku. Njegovi spomini so izhajali v nadaljevanjih v letih 1921/22. Kot samostojen Aljažev zbornik s komentarjem **Jožeta Urbanije, Stanka Klinarja, dr. Eda Škulja** in **dr. Toneta Strojina** je izšel kot redna knjiga Mohorjeve družbe Celje za leto 1993. Lahko rečemo: če je kdo izvirno in po domače opisal predvojno dobo SPD, je to doslej storil le Jakob Aljaž z njemu lastno po gorenjsko zavito besedo in šegavostjo med vrsticami.

Čeprav je bil **Josip Lavtižar** Jakobu Aljažu sosed in stanovski tovariš ter zelo plodovit pisec, se, žal, ni potrudil za svoje planinske spomine.

Najbolj temeljito je svoje življenje in delo opisal **dr. Henrik Tuma** v obsežnem delu Iz mojega življenja (izdala Naša založba leta 1937 ob poglobljenem spremnem zapisu **dr. Dušana Kermavnerja**). To delo daleč presega osebno biografijo, saj so iz prve roke zajete in opisane takratne politične, zgodovinske in družbene razmere na Slovenskem, Tržaškem in Goriškem.

Sicer pa se je o naših veleturistih in organizatorjih planinstva pred zadnjo svetovno vojno razen morda v Planinskem vestniku kaj malo pisalo. Ni še prišel pravi čas, ni še dozorela »zgodovinska distanca«.

Po drugi svetovni vojni si je leta 1956 ustanovljena Planinska založba pri PZS omislila celo serijo monografij pod skupnim naslovom Naši veliki planinci. Toda izšle so le o Jakobu Aljažu (spisal **Janko Mlakar**), o **Baltazarju Hacquetu** (spisal **Josip Wester**), o **dr. Klementu Jugu** (spisali **Zorko Jelinčič, dr. Vladimir Kajzelj** in **dr. Vladimir Bartol**) in o **dr. J. C. Oblaku** (spisal Josip Wester).

Pozneje je serijo o zaslužnih slovenskih gornikih samoiniciativno ob priložnostnih jubilejih nadaljeval dr. Tone Strojin, in sicer o Gorskem društvu Triglavski prijatelji kot predhodniku SPD in o **Ivanu Žanu**, o dr. Henriku Tumi, o Jakobu Aljažu v slovenskem planinskem izročilu ter o **prof. Franu Orožnu** in začetkih Slovenskega planinskega društva, vse v založbi pri različnih planinskih društvih.

IDEOLOŠKO ALPINISTIČNA LITERATURA IN ALMANAHI

Gorniško literaturo moramo načelno razdeliti na tisto, ki alpinizem obravnava kot sociološki pojav ali kot fizično dejavnost v gorah in stenah. Številčno je druga vrsta obsežnejša od prve. Težko je obrazložiti, zakaj je tako, vendar ni pri drugih alpskih narodih nič drugače.

Razložimo si to lahko le tako, da je za ideološko obravnavo teh in podobnih vprašanj potrebno več razmišljanja in pregleda, globinske in filozofske osvetlitve kot za obravnavanje alpinističnih podvigov v stenah, kjer gre bolj za opise opravljenih prvenstev v gorah.

Če ostanemo zaenkrat pri ideološko alpinistični literaturi, moramo najprej obravnavati almanahe kot kolektivni pregled ideološke problematike alpinizma.

Kronološko prvi v kategoriji ideološko alpinistične literature na Slovenskem je predvojni almanah ideoloških člankov izpod peres znanih gornikov klasične dobe v prevodu in izboru **Janeza Gregorina**, ki je sam prispeval poglobljen uvod v tematiko. V knjigi V borbi z goro, ki je izšla v zbirki Planinske Matice (uredil **Pavel Debevec**) v letniku 1937/38, so bili izbrani članki samo angleških, nemških in avstrijskih alpinistov, ki pomenljivo obravnavajo in odražajo klasično dobo v Alpah. Škoda, da med tujimi gorniki ni bil uvrščen kakšen domač; z razlogom bi lahko bil uvrščen, recimo, vsaj dr. Klement Jug.

Zamujeno je dosti kasneje »popravil« **Bine Mlač**, ki je iz izbora številne literature v letih1992 in 1994 v založbi Didakte iz Radovljice pripravil dva dela knjige Pionirji alpinizma, v katerih pa je upošteval tudi izvrstni slovenski alpinistki **Miro Marko Debelakovo** in **Pavlo Jesihovo**.

Doživljanje psihičnega v alpinistiki, kot so uredniki poimenovali temo posebnega zbornika Alpinističnih razgledov pod naslovom Naša alpinistična misel leta 1988, so prispevki številnih, vendar domačih avtorjev na tem področju.

Osnovna značilnost omenjenih almanahov je ta, da so uredniki pazili ne samo na to, kateri alpinisti so v izboru, temveč tudi, da vsebina članka ne bo le tehničnega značaja. Na to velja opozoriti posebej zato, ker so sicer v uredništvo Planinskega vestnika stalno deževale pripombe, da revija objavlja preveč alpinistične vsebine, ki je za večino nezanimiva in pisateljsko enolična, ker je preveč tehnično opisna. Zato je ob omenjenih almanahih pomembno, da se je z njimi in prek njih s prispevki sodelavcev odprl tudi v naši gorniški literaturi personalizem, kjer moč osebnosti in razmišljanja duha prevladuje nad tehničnimi opisi.

Kljub poudarjanju etičnosti alpinizma Slovenci doslej razen sprejetja častnega kodeksa slovenskih planincev nismo imeli nobenega dela, ki bi bilo naravnano na etično vsebino. Poskus na to temo je opravil dr. Tone Strojin v delu Etika in odgovornost v gorah (Didakta, Radovljica, 1995).

Bralec bi pričakoval, da je za področje ideološko alpinistične literature knjig za célo polico, pa je bilo takšnih razpravljalcev malo. Še vedno ostaja v celotni slovenski gorniški literaturi na prvem in odličnem mestu delo dr. Henrika Tume »Pomen in razvoj alpinizma« (izdal TK Skala leta 1930). Takšna razmišljanja so bila bolj kot kdajkoli načrtna v obdobju TK Skala, o čemer priča tudi delo **dr. Mirka Kajzelja** Naš alpinizem (izdal TK Skala, Ljubljana 1932) z uvodnim člankom **Albina Torellija** Vrednota alpinizma. Sicer so se pa z ideološkimi vprašanji gorništva in alpinizma v Planinskem vestniku ukvarjali še dr. Klement Jug, **dr. Cene Malovrh**, **prof. Tine Orel**, **Marko Dular**, **Peter Markič**, **Tone Škarja**, dr. Tone Strojin idr.

Drugačna od ideološke je alpinistična in posebej odpravarska literatura. Ne le da je od ideološke neprimerno bolj bogata in številna, tudi znotraj nje so razlike, pa ne samo po številu del. Čeprav Slovenci slovimo kot alpinističen narod, iz kasnejšega naštevanja alpinističnih del izključno iz domačih sten sledi, da jih je razmeroma malo v primerjavi z domačo izvirno himalajsko literaturo. Tudi sicer med odpravarsko literaturo pri nas prevladuje himalajska daleč pred tisto iz drugih tujih gorstev. So pač že več kot tri desetletja slovenski alpinisti usmerjeni predvsem v Himalajo, domače stene tudi v zimskih razmerah služijo le kot telovadnica, odprava na kakšen drug neazijski kontinent pa za prijetno spremembo.

(Nadaljevanje prihodnjič)

NEKATERI VIDIKI HUMANIZACIJE PRI DELU Z MLADIMI V PLANINSKI ORGANIZACIJI

USMERJEVALCI MLADIH GORNIKOV

FRANJO KRPAČ

Vzgoja v prostem času in vzgoja za prosti čas, delovanje v naravi, usklajeno s spoznanji ekologije, upoštevanje osebnosti svojih članov, to so temeljni dejavniki pri načrtovanju in izvajanju dejavnosti mladih v planinski organizaciji. Pri tem ima odločujočo vlogo znanje vseh, ki so na različnih ravneh vključeni v vódenje dejavnosti. Poleg strokovno gorniškega znaja bo potrebno v večji meri spoznavati znanja o človeku in delu z njim. Le tako bo mogoče govoriti o humanejšem delovanju. Zagotovo lahko trdimo, da so prva vódenja mladih v gore, ki so jih že pred desetletji izvajali nekateri učitelji (**P. Kunaver, T. Orel**), ko so svoje dijake in učence vodili v gore, humana dejanja.

Planinska zveza Slovenije je spoznala, kako pomembno je, da se z gorniško dejavnostjo ukvarja čim več mladih. Za to področje je v svojem organizacijskem sistemu ustanovila posebno komisijo — Mladinsko komisijo (MK), ki se že več kot tri desetletja ukvarja s problemi vódenje mladine v gore. Razmišljanja so predvsem v okvirih njenega delovanja.

PROJEKTI V VZGOJNEM SISTEMU MLADIH V PLANINSKI ORGANIZACIJI

MK je izoblikovala svoj vzgojni sistem za vsa starostna obdobja. Pričenja s predšolskimi otroki, kjer deluje predvsem v navezavi z vrtci, temelji na projektu »Ciciban planinec« in v zadnjem času nadgrajuje v Cicibanovih planinskih uricah.

Osnovnošolcem je namenjen projekt »Mladi planinec«, do pred kratkim »Pionir planinec«. Projekt, ki je motivacijsko usmerjen, je bil uspešen, saj je izdatno povečal članstvo mladih v planinski organizaciji in obogatil njihovo dejavnost. Bil je zgled kasneje uvedenemu projektu Ciciban planinec in tudi organizacijska izkušnja zanj.

V Vojvodini so ga posnemali in ga prilagodili svojim pogojem. Veliko zanimanja je požel tudi v inozemskih planinskih organizacijah.

Oba projekta sta usklajena s športno značko. Veljajo pa zanju podobne ugotovitve kot pri Športni znački, da s starostjo upade število sodelujočih.

Naslednja stopnja v vzgojnem sistemu je planinska šola — izdelan je program teoretičnih in praktičnih dejavnosti, ki je namenjen izobraževanju vsega članstva planinske organizacije, še zlasti mladih. Je kot »osnovna šola«, na kateri temeljijo vsi nadaljnji izobraževalni programi vseh področij delovanja v planinski organizaciji. Prav zato, ker je to podlaga vseh nadaljnjih izobraževanj v okviru planinske organizacije in ker daje osnovno znanje za zahajanje v gore, je tako število izvedenih planinskih šol kot število njihovih absolventov veliko preskromno. Seveda to vpliva na naslednje stopnje vzgoje v planinski organizaciji, ki naj bi gradile svoje programe na planinski šoli.

VODNIŠKI KADER

Na planinski šoli temeljijo tudi vsi programi za kadre, ki vodijo dejavnosti mladih v planinski organizaciji: izlete, tečaje, planinske šole, taborjenja... Prva stopnja so mladinski planinski vodniki in mentorji planinske vzgoje.

Ti lahko nadaljujejo planinsko izobraževanje za delo v zimskih razmerah, kasneje pa se lahko usposobijo za inštruktorja planinske vzgoje.

Že od vsega začetka so imeli programi za vodniško usposabljanje predvsem gorniške vsebine in veščine, prevladala je tehnika. Postopoma in po malem so se pod vplivom pedagogov in psihologov, vključenih v delo planinske organizacije, povečevale tudi antropološke vsebine in pedagoške ideje. Ti so medse povabili strokovnjake (psihologe, pedagoge in socialne psihologe), ki so vplivali na premike v antropološkem delu programov.

Temu so se pridružili tudi vplivi sodelovanja v mednarodnih odnosih s sorodnimi organizacijami in upoštevanje njihovih izkušenj pri usposabljanju vodniškega kadra in dejavnostih mladih gornikov.

Tako se gorniško strokovnim temam v programih pridružujejo v večji meri teme o človeku kot bio-psiho-socialnem bitju. Postopoma se večata obseg in poglobljenost znanj tega področja.

Žal pa je še vedno prevelik razkorak med programi in njihovo realizacijo v praksi. Spoznanja še niso uveljavljena vrednota in se prepočasi uveljavljajo v dejavnostih.

Premalo je ustrezno izobraženih kadrov. Tako je sodobno izvajanje programov otežkočeno in se prepočasi uveljavlja v praksi.

Čas, namenjen temam o bio-psiho-socialnih vidikih dela z mladimi, se je v programih v primerjavi s programi izpred dvajsetih let formalno povečal za uro in obogatil z vsebinami, ki jih je v sedmih urah, ki so temu področju namenjene, nemogoče korektno izpeljati, še zlasti ne s sodobnejšimi oblikami in metodami dela, ki

Triglavski narodni park v Ljubljani

Od 23. marca do 15. aprila je bila v Kulturno informacijskem centru Križanke v Ljubljani na ogled razstava o Triglavskem narodnem parku, ki jo je ob 71-letnici TNP postavil Zavod za varstvo TNP z Bleda kot svoj prispevek evropskemu letu varstva narave. Na številnih panojih je Zavod za varstvo TNP z bogatim fotografskim in drugim gradivom predstavil svoje dejavnosti, ki poleg varstva in nadzora parka obsegajo še izobraževalno, vzgojno in raziskovalno dejavnost, pa tudi vódenje po parku in informiranje. Publicistična dejavnost izstopa po nekaterih prav zanimivih izdajah, med katere sodita publikaciji o svizcu in o dolini Tolminke in Zadlaščice. V pripravi je nova izdaja vodnika po Triglavskem narodnem parku, nov informativni prospekt o parku pa je že izšel.

Ker Triglavski narodni park niso samo njegove lepote, ampak tudi vedno bolj zapleteni problemi, je bil precejšen del razstave posvečen problematiki varovanja našega edinega narodnega parka. Spreminjanje naravne krajine (npr. ravnanje grbinastih travnikov), nasilni posegi v naravo (npr. razrita cesta v Tamarju kot brezobzirni davek lanskemu rekordu v smuških poletih), problematika gradnje malih hidrocentral in druge težave na območju TNP niso bile prikazane zato, da bi se obiskovalci zgražali nad uničevanjem narave, ampak z namenom njihovega reševanja — ki je vse prej kot eno-

Hiša iz Triglavskega narodnega parka

stavno. Zato je toliko bolj pomemben stik Zavoda za varovanje TNP z vsemi, ki so tako ali drugače povezani s Triglavskim narodnim parkom, in obveščanje javnosti o dogodkih na območju parka. V ta namen bo začel letos izhajati časopis TNP, ki je le ena izmed informativnih dejavnosti Zavoda. Lansko leto so pri Krnskem jezeru postavili informativni tabli, letos pa bodo opremili parkovno učno pot v dolini Vrat in Soško pot ob zgornjem toku Soče. Z dostopom, razgledno ploščadjo in informativnimi tablami bodo uredili za ogled Zelence, ki

zahtevajo od tečajnikov aktivnejše sodelovanje in *praviloma več časa za izvedbo.*

Velik problem je tudi pri oblikovanju programa antropoloških vsebin. Izbor in obseg vsebin tega področja glede na čas, ki je oziroma naj bi bil na voljo za to področje, je težko rešljiva in zahtevna naloga.

Delo z mladimi v planinski organizaciji poteka amatersko. Seveda se to odraža na programih in njihovem izvajanju.

Kot stoji šola na učiteljih, tako je tudi dejavnost mladih v planinski organizaciji odvisna od vodniškega kadra. Ker so amaterji, od njih ni mogoče veliko pričakovati in tudi ne zahtevati. Njihova izobrazba je pretežno srednješolska in različnih strokovnih področij. Tudi njihova motivacija za laično pedagoško delo je različna.

Zagotovo je v programih njihovega usposabljanja še premalo vsebin s področja vódenja pedagoškega procesa in dela z ljudmi. Znanja tega področja v novi kategorizaciji vodniškega kadra v planinski organizaciji nimajo skoraj nobene vloge in pomena, zelo pa se je zaostril kriterij za tehnično in gorniško usposobljenost tako pri izpitih za sprejem na izobraževanje kot zaključnih izpitih izobraževanja vseh stopenj. Tehnična in gorniška usposobljenost je sicer neobhodna in pomembna, še zlasti za varno zahajanje v gore, nikakor pa ne edina pri vódenju pedagoškega procesa, kar vodenje mladih v gore zagotovo je in kar je premalo poudarjeno.

Amaterska organizacija v svojih vzgojnih programih *težko sama pokrije antropološka področja. Zato bi bila* dobrodošla pomoč strokovnih institucij z njihovimi strokovnjaki (pedagogi, psihologi, sociologi, socialni psihologi) pri kreiranju programov in tudi v sodelovanju v procesih izobraževanja vodniškega kadra.

Vplivi sodobnih pogledov v vzgoji in izobraževanju, v pedagogiki prostega časa pri nas ter vpliv sorodnih organizacij iz tujine se v majhnih korakih odražajo na sedanjih programih in delu mladih v planinski organizaciji. Pri vsebinah skušajo bolj upoštevati interese mladih, tudi posameznikov, uveljavljajo se sodobnejše oblike in metode dela.

Vse več je planinskih društev, ki uspešno izvajajo planinske tabore.

Za uspeh štejemo tudi tečaje gorništva tako v poletnih kot zimskih razmerah, ki se jih udeležujejo srednješolci in predvsem študentje, ki jih je bilo dosedaj teže animirati. Očitno so nove metode reklamiranja programov uspešnejše, vsebine in načini dela pa prilagojeni njihovim interesom in pestrejši.

Boljša tehnična usposobljenost in opremljenost vodnikov, pa tudi tečajnikov omogočata zahtevnejša podjetja in s tem večji avanturizem v navidezno nevarnejših aktivnostih.

NAVEZAVA GORNIŠKE DEJAVNOSTI NA VZGOJNI SISTEM

Organizacijski vidiki in zavedanje o premajhni moči na vzgojnem področju ter iskanje pomoči zunaj planinske organizacije so vzroki, da so v planinski organizaciji že pred četrt stoletja ocenili, da se je pri delu z mladimi, še zlasti z najmlajšimi, pomembno nasloniti na šole, vrtce in šolski sistem.

Ožje gorniško strokovno znanje znotraj organizacije naj bi ob pomoči od zunaj obogatili z znanji o delu z ljudmi. Razvilo se je plodno sodelovanje med planinsko organizacijo in institucijami šolskega sistema. Slednje so v nekaj dokumentih pozitivno ocenile programe planinske vzgoje Mladinske komisije pri Planinski zvezi in izdale nekaj dokumentov. Še zlasti je bilo v takratnih družbenih razmerah dobrodošlo priporočilo sekretariata za prosveto in kulturo (1969), ki šolam priporoča pospeševanje planinskih skupin v šolah in vključevanje gorništva v delovne programe vzgoje in izobraževanja, podpira delo mentorjev planinskih skupin v šolah, jih izenačuje z drugimi mentorji in priporoča, da se njihovo izpopolnjevanje šteje kot strokovno izpopolnjevanje.

V takratnih razmerah je imelo priporočilo velik vpliv in so ga kasneje še večkrat obnovili.

Seveda pa so spremembe družbenih razmer vplivale na različen učinek priporočila.

Ob naslonitvi planinske dejavnosti na šolo je ta lahko postala preveč »šolska«, stanje šolskega sistema se je preveč preslikalo v planinsko dejavnost. To pa večkrat ni šlo skupaj, kajti interesna dejavnost mladih ni združljiva s frontalnim pristopom, ki ne upošteva različnosti interesov, sposobnosti in znanj posameznika, njegovih želja, ko je v ospredju družbeni interes pred interesi posameznika in število članstva in udeležencev ak-

---

tako, upajmo, ne bodo več izpostavljeni lomastenju *obiskovalcev podolgem in počez.*

Največji dogodek na območju Triglavskega narodnega parka pa bo gotovo odprtje informacijskega in kulturnega središča TNP Na Logu v Trenti. Središče je začelo nastajati leta 1989, ko so v ta namen začeli obnavljati staro italijansko kasarno, vendar je zaradi pomanjkanja sredstev prišlo do dveletnega zastoja. Lansko leto so se dela s finančno pomočjo države prevesila v zaključno fazo, objekt pa je dobil dokončno podobo po vzoru avtohtone trentarske arhitekture.

V središču TNP se bodo obiskovalci že letošnje poletje seznanili z nekaterimi izstopajočimi pojavi na območju TNP in z njegovimi naravnimi in etnološkimi značilnostmi. V dinamično oblikovanih prostorih bo med drugim na ogled več zbirk, diavizija, originalna trentarska hiša in planinski stan, prikazano bo rudarstvo v Trenti in veliko drugih zanimivosti. Ker v poletnem času pričakujejo po več sto obiskovalcev dnevno, bodo urejena tudi parkirišča in sanitarije. V zgradbi bo poleg središča še osem apartmajev s skupno 35 ležišči, objekt pa se bo vzdrževal predvsem z oddajanjem apartmajev.

Središče je pomembno tudi za prebivalce Trente, saj se bodo z njim odprla štiri nova delovna mesta, v sezoni pa še več začasnih delovnih mest. Poleg tega v enem krilu zgradbe že deluje ambulanta, v drugem je sedež krajevne skupnosti, ki se mu bodo pridružile še turistična pisarna in pisarna vodniške službe za organizacijo vódenja po parku.

D. C.

tivnosti pomembnejše od kvalitete programov in njihove izvedbe. Mentorji, vodniki, ki so to dojeli, so imeli in imajo praviloma še danes uspešnejše skupine.

Stritih navaja, da se v sodobni planinski kulturi odraža tradicionalna planinska kultura, ki ohranja tradicionalna znanja za samopomoč in solidarnost, gradi na medsebojnem zaupanju, spontani odgovornosti, dopušča in ceni posebnost posameznikov, ni brezimnosti. V njej se prepletajo šport, stiki z naravo, začasna osvoboditev od vsakdanjosti, velika stopnja enakosti med ljudmi, odsotnost različnih oblik institucionalne kontrole, samoiniciativa in samodisciplina.

Žal pa sodobna gorniška kultura ne nastaja samo s pridobitvijo planinske izkaznice ali zgolj s fizičnim zahajanjem v gore. K uspešni socializaciji zlasti mladih v planinski organizaciji lahko prispevajo le psihološko in pedagoško bolj usposobljeni vodniki.

Čeprav je del lastnosti, sposobnosti in nagnjenj za uspešno delo z ljudmi prirojenih, so še zmeraj velike možnosti v znanju in izkušnjah.

Fasching in **Graf** (1991) v pobudah za delovanje vodnikov v gorah opisujeta model, ki v vodniku vidi čuvaja ravnotežja med štirimi faktorji: osebnostjo — »jaz«, skupino — »mi«, nalogami in temami ter vplivi okolja. Model temelji na humanistični psihologiji in skupinski pedagogiki, ki človeka obravnava kot bio-psiho-socialno enoto ter spoštuje posameznika in njegov razvoj (**Cohn**, 1983, 1989 Fashing). Izvajanje dejavnosti ob upoštevanju navedenega modela pa zahteva od vodnikov bistveno več znanja, kar je med drugim povezano tudi z več razpoložljivega časa, kot ga je za to področje namenjeno v sedanjih programih usposabljanja mladinskih planinskih vodnikov.

Na veliko šolah si je planinska organizacija pridobila pedagoge — mentorje planinske vzgoje, ki so poleg samostojnega vódenja mladih tudi tvorno sodelovali z mladinskimi vodniki. Tako so bili na področju dela z otroki hkrati mentorji tudi njim. Gorniška stroka skuša svoj deficit na pedagoškem področju zapolniti s profesionalnimi pedagogi, ki pa so praviloma manj tehnično usposobljeni in se tako drug drugega med seboj dopolnjujejo.

Ta rešitev je tudi spodbudila planinsko organizacijo, da med vodniške kadre skuša pritegniti čim več študentov, ki se usposabljajo za delo z ljudmi (bodoči pedagogi, vzgojitelji, psihologi ipd.). Vabi jih, da se udeležijo seminarjev za mentorje ali vodniških tečajev.

Do sedaj je družba dejavnost mladih v planinski organizaciji moralno in tudi materialno podpirala.

Veliko pomoč in velik prispevek k humanizaciji dejavnosti mladih v planinski organizaciji pa bi dala družba, če bi animirala strokovne institucije za pomoč pri razvijanju tistega dela programa, ki zadeva poznavanje človeka in delo z njim. Verjetno je amatersko delo že preseglo svoje zmožnosti za kvalitetnejše delo, ne bi pa smeli zavreči velikega potenciala, ki ga tvorijo številni vodniki v gorniški organizaciji. To podpirajo tudi nekatere izkušnje s prostovoljnim delom na področju socialnih dejavnosti, ki bi jih lahko upoštevali pri prostovoljnem vodniškem delu.

Neorganizirane, še zlasti pa organizirane dejavnosti mladih v planinski organizaciji se odvijajo predvsem iz varnostnih razlogov praviloma v skupinah. Tako so različne planinske skupine eno izmed socialnih okolij takoj za družino, šolo, vrstniki..., kjer poteka socializacija mladih, vključenih v to dejavnost. Skupine se razlikujejo glede na starost članov. Predšolski imajo drugačne potrebe, oblike vódenja, organizacijo, kot študentje, ki so že sami organizirani, imajo drugačne potrebe, sami vodijo delovanje, ko jih že veliko deluje v neformalnih skupinah, ki so pretežno primarne skupine.

Tudi dejavnost mladih v planinski organizaciji je preslikava družbenih razmer in odnosov v naši družbi in še posebej njunih podsistemov telesne kulture in vzgojnega sistema, katerih sestavni del je.

LITERATURA

Caillois, R.: Igre i ljudi, Nolit, Beograd, 1965.

Golnar, T.: Gorniška vzgoja, PZS, KVIZ, Ljubljana,1992.

Kristan, S.: Planinska vzgoja, FŠ, Ljubljana, 1988.

Petrovič, K.: Telesna kultura, njena družbena vloga in vloga strokovnjakov, Telesna kultura, XXXII (1984), 4: 3—5.

Petrovič, K.: Sociologija telesne kulture, VŠTK, Ljubljana, 1981.

Pinter, S.; Tečaj gorništva, Mladinska komisija, PZS, Ljubljana, 1992.

Stritih, B.: Psihološko usposabljanje, Planinski vodnik, PZS, KVIZ, Ljubljana, 1983.

Več avtorjev: Planinska šola, PZS, KVIZ, Ljubljana, 1983.

Več avtorjev: Planinski vodnik, PZS, KVIZ, Ljubljana, 1983.

Vrhovec, T.: Izvajanje letnih tečajev za mladinske vodnike, priročnik za inštruktorje planinske vzgoje, Mladinska komisija, PZS, Ljubljana, 1989.

Več avtorjev: Teze za tečaj za mladinske vodnike, Mladinska komisija, PZS, Ljubljana, 1987.

Zbornik: Prosti čas mladih, Zveza prijateljev mladine Slovenije, Ljubljana, 1992.

Zbornik: Nasilje in šport, FTK, Ljubljana, 1990.

Zbornik: Prostovoljno delo na področju socialnih dejavnosti, VŠSD, Ljubljana, 1984.

Obvestilo naročnikom

Številni naročniki in stalni bralci Planinskega vestnika sprašujejo, kdaj bodo dobili položnice, s katerimi bodo plačali naročnino za Planinski vestnik. Vsem tem uprava Planinskega vestnika sporoča, da bodo položnice za prvo polletje leta 1995 prejeli z majsko številko Planinskega vestnika (ali meseca maja), položnice za drugo polletje letošnjega leta pa oktobra. Uprava PV naročnike naproša, da naročnino poravnajo kmalu po prejemu položnic.

OB 100-LETNICI ROJSTVA JOSA GORCA, PIONIRJA PLANICE

ZIMSKI BIVAK POD DEBELIM VRHOM

SVETOZAR GUČEK

Za uvod poglejmo, kaj sem pred 38 leti napisal v svoj dnevnik izletov, vzponov in podvigov v gorah:
»29. III. 1957, petek. Kavalarja boli noga. Gorec z nosačem in jaz zjutraj čez Štapce (1 ura) na Ovčarijo (1700 m), smuka (!), Dedno polje (1500 m). Galerije zmrznjene; na Planino v Lazu (1558 m). Sončno, čez greben se pode oblaki. Od tu ob dveh popoldne čez Prevalo med Ogradi in Debelim vrhom (2392 m). Za Debelim vrhom smo ob šestih, tam je megla, mrzel veter s snegom. Meni se je dvakrat zanohtalo. Ker je *nemogoča orientacija in se je spustil mrak, smo zgradili* majhen iglu in v njem prenočili. Drugi dan ob 4.50 prebili zmrznjeno steno igluja. Višina približno 2200 metrov.
30. III. 1957, sobota. Sončno, vetrovno vreme, 10 do 15 cm novega snega, obleka je takoj zmrznila! Na pravi poti smo! Nadaljevali smo turo med Vršaki in Hribaricami, se spustili na Prehodavce (tečaj zasavskih alpinistov), popili čaj. Na poti k Triglavskim jezerom srečali tovariše (**dr. Baebler, Fettih, Kavalar**), ki so nam šli naproti. V koči smo posušili obleko in čevlje in počivali: bilo je sončno, vendar hladno vreme, novega snega dovolj. Obe moji smučki sta nalomljeni, ker sva v igluju z nosačem sedela na njih.«

NASILNA SMRT ZARADI KRIVIC

Josu Gorcu je bilo takrat 62 let, **Urbančkovemu Ivanu**, nosaču iz Srednje vasi, nekaj čez 40 in meni 37. Dve leti nato smo se vsi trije spet podali na spomladansko smuko v Triglavsko pogorje. Pridružila sta se nam še **Vera Škrajnar** in **Cene Marinko**. V Koči pri Triglavskih jezerih je Josa ponoči zadela in ohromila kap. Ivan se je v globokem, novo zapadlem snegu prebil v dolino po pomoč. Izkazali so se požrtvovalni bohinjski gorski reševalci in z nadčloveškimi napori smo se z bolnikom prebili v dolino.
V marcu letošnjega leta, točno 20. marca, bi bil **Joso Gorec** star 100 let, a je v noči od 7. na 8. maj 1962 umrl nasilne smrti, le pet let po opisanem bivaku pod Debelim vrhom, strt pod bremenom življenja in nedoumljivih krivic.
Leta 1948 so ga na montiranem disciplinskem procesu dosmrtno diskvalificirali iz vseh športnih organizacij, tudi iz njegove Planice, za katero je živel in delal kot za svoj življenjski cilj, ji dal blesteče rojstvo in ime ter jo vklesal v svetovno zgodovino smučanja. Najožji sodelavci in prijatelji so se ga izogibali; le trije smo se solidarizirali z njim in demonstrativno podali ostavke na svoje funkcije v smučanju: **Ivo Marsel, Jernej Jelenič** in jaz.
Odtlej sva se z Josom še bolj zbližala. V osebnih sestankih in pogovorih mi je povedal veliko stvari iz svojega bogatega in nadvse uspešnega športnega življenja in dela.

URESNIČIL JE ZAMISEL SKALAŠA ROŽMANA

Svojo športno pot in delo je Joso Gorec začel, ko je po materi podedoval znano trgovino s športnimi artikli A. Gorec d.z o.z. v Ljubljani, kar se je zgodilo takoj po I. svetovni vojni. Bil je najprej funkcionar pri Kolesarski zvezi. Ker so mu očitali, da je zato delaven v tej zvezi, da bi bolje prodajal kolesa, je zapustil to panogo in prestopil k smučarjem v S. K. Iliriji. Na ustanovni skupščini Jugoslovanskega zimsko-športnega saveza 22. avgusta 1922 v Ljubljani je prevzel mesto generalnega tajnika in to mesto obdržal do leta 1941, ko je z italijansko okupacijo ter proglašenim kulturnim molkom in abstinenco začasno prenehalo tudi športno življenje v takratni Ljubljanski pokrajini.
Takoj po končani II. svetovni vojni in ustanovitvi Fizkulturne zveze Slovenije ga vidimo na čelu Komisije za smučanje, ki se je pozneje preimenovala v Smučarsko zvezo Slovenije. Kot prvi Jugoslovan je bil izvoljen v predsedstvo neke mednarodne športne zveze (FIS). Upravičeno ga štejemo za očeta in pionirja Planice, zibelke nove smučarske panoge, smučarskih poletov, saj je z njo uresničeval svoj cilj: čim dalje na smučeh! Uresničil je zamisel in projekt Skalaša **Janeza Rožmana** o izgradnji prve smučarske velikanke na svetu (1933/34), na kateri je bil dosežen prvi svetovni rekord na naših tleh (92 metrov **Birger Ruud** leta 1934).
S svojimi izrednimi organizacijskimi sposobnostmi je pritegnil v projekt Planice tudi **ing. Stanka Bloudka** in številne sodelavce. S svojo močno voljo, doslednim prepričanjem in vztrajnostjo, ki jo srečujemo zelo redko, je kljuboval vsem domačim in tujim nasprotnikom Planice, saj ni prizanašal niti vsemogočni FIS. Po trdem in neizprosnem boju je dosegel mednarodno priznanje Planice in odprl pot smučarskim poletom, ki so našli posnemalce tudi pri smučarskih velesilah, kot so Nemčija, Avstrija, Norveška, ZDA in Češkoslovaška.
Gorec je imel svetovljanski športni koncept, v katerem je imel na skrbi tudi mlade naslednike junakov ekstremnih smučarskih daljav; leta 1935 je ustanovil planiško smučarsko šolo. Vseskozi je bil odprtih in darežljivih rok, pravi mecen, saj je moral zaradi tega celo prodati svojo trgovino. Kot zaveden Slovenec je med II. svetovno vojno podpiral odporniško gibanje in nikoli ne bomo izvedeli, koliko je prispeval tudi žrtvam okupatorjevega terorja in nasilja, ker je vedno želel ostati anonimen. Mnogim je rešil življenje, tako tudi ing. Stanku Bloudku.
Sam je živel športno in je poleg vsakoletnih turnih izletov s smučmi v visokogorje leta 1937 prvič in nato še leta 1945 drugič kot petdesetletnik preplaval Bohinjsko jezero po dolžini, od sv. Janeza do Ukanca.
Njegovega dela in zaslug za smučarski šport, zlasti za Planico, ki je ne bi bilo brez njega, do danes še ni nihče ocenil in ovrednotil. Zato je prav, da se ga tudi kot ljubitelja narave in gorá spoštljivo spomnimo vsaj ob stoletnici njegovega rojstva.

TVEGANA ZASNEŽENA POT V VISOKOGORJE

KO NA GORI OKAMENIJO MACESNI

DAMJAN SLABE

Končno je zapihal severozahodnik in pregnal oblake, ki so trosili sneg po pokrajini. Na gori ga je zapadlo skoraj meter. Po grebenih so visele opasti in prežale nad prepadi. Grape, poči in celo previsi so bili ometani. Na pobočjih so čakale snežne klože, da zgrmijo v globel, ko bo prva sila ali otoplitev sprostila napetost v snežni odeji. Borovje je bilo skrito globoko pod snegom. Gora je bila nedostopna. Macesni so okameneli.

Veter je po rebrih spihal sneg na planino in naredil zamete kot ogromne valove. Stanove je skoraj zasul. Voda v studencu poleg podrtije je zamrznila. Gamsi so se umaknili v nižine, ptice pa so v gostih krošnjah zarile kljune v perje. Na planini ni bilo življenja.

BIL JE MRZEL DRUGOJANUARSKI DAN

Pod senikom sva še pomalicala, potem pa zagazila v celec na koncu vasi. Morala sva pohiteti. Sonce je že zdavnaj pokukalo izza Studorja in pozlatilo pokrajino. Toda januarja je dan še kratek. »Če sva enkrat počasnejša kot poleti, prideva še pred večerom na planino,« sva računala. Pot sem poznal, saj sem poleti tod že hodil. Skrbelo me je le, da bodo markacije skrite pod snegom. Na Vrhu, kjer se pot izgubi med drevjem, bi lahko zašel. »Toda če so drevesa, bodo tudi markacije na deblih,« sem pregnal zoprno misel.

Iztok je molčal. Imel je nov bratov nahrbtnik, uvožen, in to mu je vlivalo samozavest. Visoki vojaški čevlji so se mu zdeli celo primernejši kot nizki gojzarji. Z njimi je prepešačil trideset kilometrov, pa ga niso ožulili. Tudi zaupal mi je. Bil sem nekaj starejši, alpinist — tečajnik. To pa tudi ni kar tako.

Bil je drugi januar in zima je pokazala svoj pravi obraz. Mraz je potisnil živo srebro globoko pod ničlo in že v dolini je bilo do kolen snega. Na srečo se je v pršič vdiralo le nekaj nad gleženj, potem pa je držal sren. Cesta, ki sva jo bolj slutila kot videla, se za vasjo le počasi dvigne, kmalu nato pa se v dolini zopet položi. Kljub gaženju sva kar dobro napredovala. »Če bo šlo tako naprej, še danes skočiva na vrh. Jutri pa še kam,« sem razmišljal. »To bodo zijali fantje na odseku, s katerimi sem skupaj obiskoval alpinistični tečaj, če bova naredila kar tri zimske pristope!« Moral sem opraviti vsaj pet vzponov, da sem lahko šel na izpit.

Bila sva pri stari češnji. Tu steza zapusti cesto in se strmo dvigne nad dolino. Češnjo sem si dobro zapomnil. Nanjo me je opozoril **profesor Marjan Lipovšek**, blizu katerega sem stanoval med tednom, ko sem hodil na fakulteto. On te kraje dobro pozna. Na marsikatero korito, lovsko stezo ali zanimiv macesen me je opozoril. Akademik mi je opisal planino s skromnimi besedami majerice: »Če so kje nebesa, potem so na Krstenici.«

Z Iztokom sva zavila levo v breg.

Nekaj časa sva se še menjavala v gaženju, potem pa je prijatelj vse težje napredoval. Prevzel sem vodstvo. Kljub mrazu so se mi na vratu nabirale znojne kaplje in potem zdrsnile za srajco. Niso me motile. Mislil sem le na strmino, ki sva jo morala še premagati. Jo bova zmogla? Toda bila sva šele na začetku vzpona! Strmini pa ni bilo videti konca.

Na ovinku, od koder sva videla v skale vsekano pot in zaledenel slap v zatrepu doline pod sabo, sva počivala. Pometla sva sneg s klopi, zbite iz sušic, in se razgledovala. »Je že res, da bi bilo po cesti lažje, je pa tule le veliko bližje,« sem kot vodnik opravičeval strmi klanec. — Kmalu naju je začelo tresti. Oblekla sva se, popila čaj, pogledala na uro in bila kar zadovoljna. Pregazila sva polovico poti. Vseeno sem priganjal.

ZIMA ZAČENJA KAZATI ZOBE

Počitek nama je dobro del. Pogumno sva poševno proti desni zagazila v klanec. Le Iztokovi čevlji so kmalu pokazali slabost. Podplat ni bil dosti vreden, čeravno je bil podoben profilu traktorske gume. Drselo mu je in le s težavo se je obdržal v gazi. Če zdrsne, ga ni skrbelo.

Stari arhivi nam odkrivajo

Že večkrat smo opozorili na zgodovino planinstva in pri tem marsikaj odkrili. V arhivih posameznih društev se marsikaj najde. PD Celje ima, na primer, »Imenik članov za l. 1912 po abecednem redu«. To je seznam članov Savinjske podružnice SPD.

Že obrazec, na katerem je sestavljen seznam, je po svoje zanimiv. Je blagajniški dokument, na katerem so kolone, tudi »obresti«.

Domnevamo, da je seznam sestavil načelnik SP SPD **Fran Kocbek**, ki je bil tudi tajnik Posojilnice Gornji Grad. V načelstvo je stopil leta 1893, tajnik je bil do smrti leta 1930.

Savinjska podružnica je bila povezana s posojilnicami. To nam potrjuje seznam »ustanovnikov«. Med njimi najdemo Posojilnico v Celju, Posojilnico v Gornjem Gradu, Posojilnico v Mariboru, Posojilnico v Mozirju in Posojilnico v Žalcu.

To so bile tako imenovane »Vošnjakove posojilnice«. Med »ustanovniki« najdemo tudi: »Vošnjak Miha, poses. Gorica«.

Omenimo, da je bil **Miha Vošnjak** dosleden borec za pravice Slovencev. Letos je 110 let, kar je bil prvič izvoljen v deželni zbor. Leto kasneje je postal državnozborski poslanec. Bil je soustanovitelj več slovenskih denarnih zavodov.

V arhivih posameznih posojilnic smo že marsikaj odkrili in o tem že pisali, kako so te posojilnice pomagale SP SPD. Zanimivo bi bilo prelistati arhiv Celjske posojilnice; leta 1881 jo je v Celju ustanovil Vošnjak.

»Se bom že ujel za kakšno vejo, ko drevja ne manjka,« je bil prepričan, sam pa sem bil zaradi njegovih čevljev zaskrbljen. Ker so mi gamaše zlezle pod koleno, sem jih popravil. Iztok je bil brez njih. Ko bi si jih vsaj izposodil! Sam se s fanti na odseku še nisem toliko poznal, da bi si upal prositi zanje. »Ko bi si vsaj visoke vojaške čevlje namazal s kremo, tako pa so mu že zdaj čisto popustili. Jih bova pa v koči posušila ob ognju, pa čeprav ne bova šla še danes na vrh,« sem premleval sam zase.

Pri drči se je zataknilo. Ker je potegnil plaz, je bila pomrzla in gladka. Raztežaj pod nama se je prelomila v skalni skok. Morala sva poseči po cepinu. Imela sva le enega, pa še ta je bil narejen doma. Naredil mi ga je svak. Najprej sem si dobro ogledal primerek v trgovini, potem pa ga po spominu narisal. Bil je težak, z dolgim jesenovim ratiščem, ki ga je Zvone premazal z lakom, da ga ne bo načela voda. Na koncu je nabil konico stričeve palice. Stric je tako ni več potreboval, ker je že pred leti umrl. — Vsekal sem nekaj stopinj. O tem sem bral v knjigi. Potem sem zalučal cepin nazaj proti Iztoku. Še pomislil nisem, da bi nama lahko ušel po strmini. Iztok si s cepinom ni vedel kaj dosti pomagati. Kakšno stopinjo je še povečal, navzdol po strmini pa raje ni gledal. Čeprav je bilo težko mesto široko le nekaj metrov, je prijatelju vzelo kar precej dragocenega časa. Ko je bil preko, sva oba sproščeno zadihala. »Še dobro, da sem vzel cepin,« sem bil zadovoljen z novim kosom opreme, »sicer bi se morala obrniti.«

Čas pa je neusmiljeno tekel.

Na drči sva se preveč zamudila. Premagati sva morala še nekaj strmih ovinkov, potem pa se je pot vendarle položila. Bila sva na Vrhu. Poiskala sva košato smreko, pod katero je bilo skoraj kopno. Sedla sva na nahrbtnika in zasoplo dihala. Strmina naju je dobro zdelala. Prav blizu na levi sva skozi veje na obronku senožeti zagledala podrt senik. Škoda, da ni več cel. Kar tu bi prenočila. Zarila bi se globoko v seno in prav gotovo naju ne bi zeblo. Prijetna misel nama je polenila utrujene ude. »Poleti si od tod na planini v slabi uri. Ni vrag, da nama ne bi uspelo. Le zaiti ne smeva. Snega je bilo tu zgoraj še precej več in vsak napačen korak vzame veliko moči in časa. Na desni se strmo spušča pobočje, če pa se drživa nekoliko bolj levo, zagotovo prideva naravnost na planino,« sem premleval sam zase. Misel na pastirski stan, v katerem bova naložila suhih polen, zakurila in skuhala topel čaj, naju je postavila na noge. Še bi pila, toda nekaj tekočine sva si še prihranila, tako, za vsak slučaj.

POZNO POPOLDNE V GLOBOKEM SNEGU

Naenkrat je bilo potrebno gaziti sneg že čez koleno. Nekaj časa sva izbirala skoraj kopne otoke pod smre-

---

Po zaslugi **Cirila Sadarja**, tajnika Celjske mestne hranilnice, je arhiv ohranjen. Tik pred okupacijo je arhiv prenesel v Ljubljano. Ob zasedbi Celja je bil tudi blagajnik in ko so Nemci od njega zahtevali ključe blagajn, se je pred njimi ustrelil. Sadar je bil pokončen mož, rezervni kapetan I. razreda, zaveden Sokol itd. Spomnimo se ga vsaj planinci, če so ga drugi pozabili!

V seznamu najdemo imena, kot Bratkovič Kazimir, c. kr., notar, Ptuj, Bergant & drug, lesni trgovec, Zagreb, Hribar Dragotin, tiskarnar, Ljubljana, Lipold Vlado, rudarski komisar, Doboj, Purke Jakob, velepos. Marija Euzardorf, Tezovšek Franc, c. kr. profesor, Maribor.

Naslovi povedo, da SP SPD ni bila vezana samo na Savinjsko dolino. Segla je, recimo, do Doboja. **Vlado Lipold** je bil gotovo sorodnik, izhaja iz znane rodbine Lipoldov iz Mozirja. **Marko Lipold** (1816 Mozirje — 1883 Idrija) je bil znan geolog, njegov brat Janez pa je bil 20 let mozirski župan.

Med »ustanovniki« najdemo:

— **dr. Josip Sernec**, odvetnik, Celje — prvi predsednik slovenske čitalnice, prvi slovenski predsednik celjskega okrajnega zastopstva, deželni poslanec itd.;

— **Peter Majdič**, veleindustrijalec, Celje. Leta 1888 je kupil mlin v Sp. Hudinji pri Celju, vseskozi podpiral SP SPS, l. 1922 se je na otvoritvi ceste prvi pripeljal z avtomobilom v Logarsko dolino;

— med ustanovniki najdemo **Huberta Zanierja**, trgovca iz Št. Pavla pri Žalcu. Znan je po tem, da je založil več razglednic, ki so bile dosledno slovenske.

Med ustanovniki je tudi Okrajni odbor Gornji grad.

Mogoče ne bo odveč, da zapišemo, da je v Celjski študijski knjižnici »Navod o hmeljariji«, ki ga je leta 1882 napisal in izdal **Janez Hausenbichler**. V knjigi je označeno vložišče sreskega poglavarja Gornji Grad (žig), v knjižici je podpis **Frana Kocbeka**. Domnevamo lahko, da je bila to knjižica Frana Kocbeka, ki je potem prešla v Sresko glavarstvo.

Še bi lahko odkrivali imena in zgodovino oseb s tega seznama. Lahko pa zapišemo, da je Savinjska podružnica segala daleč naokoli in v vse sloje. Še **dr. Fran Štor**, graščak iz Teharij, je bil med ustanovniki.

Vsekakor pa je združevala znane in zavzete borce za slovenstvo (dr. Sernec, Miha Vošnjak itd.).

Ohranjeno je tudi vabilo na »planinski sestanek«, ki je bil leta 1924 v Žalcu. Na njem je Fran Kocbek govoril o »stavbi novega planinsko turističnega zavetišča«.

Tudi na tem vabilu so navedeni »ustanovniki« in člani SP.

Med ustanovniki omenimo znanega trgovca **Jurija Krašovca** iz Žalca, **dr. Riharta Bergmera** iz Žalca ter **Vinka Kvedra**, trgovca iz Žalca.

Med člani najdemo **Rista Savina**, znanega komponista iz Žalca, dolgoletnega žalskega župana **Frana Robleka**, ki je vodil sekcijo SP v Žalcu in izgradnjo ceste v Logarsko dolino.

Najdemo **Josipa Lorberja starejšega**, znanega tovarnarja iz Žalca — in še bi lahko naštevali.

Osvetlitev nekaj navidezno nepomembnih dokumentov lahko marsikaj odkrije, predvsem pa poudari osnovno resnico, da je bilo SPD slovenska nacionalna organizacija, ki je krepko stala na braniku boja za slovenstvo.

Franc Ježovnik

kami, a se je nahrbtnik preveč zatikal za veje, ki so upognjeno visele pod težo snega. Na jasi sem oprezal za belimi pikami z rdečim robom, za prijaznimi markacijami, a jih ni bilo. Bile so na skalah, nekje globoko pod snegom.

Nadaljevati je bilo možno v dveh smereh. Odločil sem, da bo leva čisto v redu. Rinila sva skozi vse globlji sneg in bila prepričana, da bova vsak čas na planini. Toda kot da je bila ura hitrejša kot običajno! Vse težje sem delal gaz. Iztok mi ni mogel pomagati. Zadovoljen sem bil že s tem, da mi sledi. Vse pogosteje sva se ustavljala in naslanjala utrujeni telesi na palice. Še dobro, da sva jih vzela.

Pot se je kmalu zopet razcepila. Pravzaprav ne več pot, zapustila sva jo že nižje. Le drevesa so nakazovala dva možna prehoda. Pomislil sem, da tod še nisem hodil, a sem jo kljub temu ubral proti levi. Ko bi videl vsaj goro nad planino! Bila pa sva globoko v gozdu in pogled je ujel le nebo v zenitu, ki je vse bolj bledelo.

Začelo se je večeriti. Prijatelj je vse bolj zaostajal. Moral sem ga čakati. Videl sem ga, kako je utrujen naslonil čelo na ročaj smučarske palice in noga mu je klecnila. Z obraza sem bral tesnobo, ki mu je s prihajajočo temo legla na dušo. Prvič je bil v gorah tako visoko in celó pozimi. »Zakaj nisem šel raje smučat s sošolci, s katerimi smo skupaj silvestrovali,« je na glas obžaloval. Hlačnici sta mu pod kolenom zmrznili. Iz nosu mu je visela sveča. Ni si je obrisal. Kot bi mu bilo vseeno, ali sploh prideva na planino. »Še malo, Iztok, pa bova prišla,« sem ga bodril, čeprav v to nisem bil povsem prepričan. Črv dvoma me je vse bolj glodal. Imela sva le še košček dneva pred seboj, zato sva morala pohiteti. V temi ne bova našla planine in stanu.

Spoznal sem, da sva gazila preveč v levo in zgrešila poletno pot. Iztoku sem zmoto zamolčal. Morala sva se spustiti v vrtačo. Navzdol je že šlo, na drugi strani pa sva plačevala davek za lahko izgubljene višinske metre. Za nama je ostajala globoka gaz. Poleti bi bila v hipu nazaj na pravi smeri, v tem snegu pa nisva mogla nikamor. Vse bolj me je skrbelo. Naj obrneva? Dolina je prekleto daleč ... Strmo pobočje in ledena drča sta lahko nevarna past. Zdrs bi bil usoden.

Iztok je potožil, da ne more več. »Bova pa bivakirala! Nabrala bova suhih vej in zakurila, če bo le hotelo goreti. Imava spalni vreči, res navadni, nekaj pa že zaležeta. Armafleks si bova razdelila in vzela še tistega iz nahrbtnika. Potem se bova pokrila še s šotorskim platnom,« sva načrtovala. — Počivala sva na nahrbtnikih in hlastno popila še zadnje požirke čaja, ki že dolgo ni bil več topel. Mleko v tetrapaku je zmrznilo. Ko sva stisnila embalažo, sva čutila, kako se lomijo ledeni kristali. Piškoti so bili trdi. Niso nama šli po suhih grlih. Veter je s krošenj otresal sneg in ga nama sipal za vrat. Zaradi utrujenosti mu tega nisva zamerila.

REŠITEV V PASTIRSKEM STANU

Tema je lezla med drevje, ko sva zopet strmo zagazila. »Še malo, sicer bova res prenočila na planem. Zmrznila že ne bova. Prav vse bova oblekla, pa bo! Saj bivakirajo v Himalaji, osem tisoč metrov visoko, in preživijo. Pa da tule, ko sva morda le tisoč petsto metrov nad morjem, ne bi? Jutri pa, ko bo dan, zagotovo najdeva planino,« sem zdaj v sebi razmišljal o najini odločitvi za bivak.

Z višino je smreko zamenjal macesen in drevesa so stala vse redkeje. Potem sva zagledala čistino. Bila sva na planini. Solze so mi silile v oči. Obrisal sem si jih, da Iztok tega ni opazil. Vedel sem, da sva rešena. Tema me zdaj ni več skrbela. A veliki kazalec na uri se je še enkrat zavrtel okoli, preden sva si skozi zamete, v katere sva se vgrezala čez pas, utrla pot do pastirskega stanu, v katerem sva nameravala prenočiti. Končno je noga udarila ob leseno stopnico, da bi se otresla snega, ki se je prilepil na čevlje.

Vrata stanu so bila odprta. Celo v notranjost je vihar nanosil sneg. Bilo je temno kot v rogu. Nahrbtnika sta nama zviška padla z razbolelih ramen. Sesedla sva se na klop ob steni in zdelo se mi je, da se ne bom več mogel premakniti. Tudi najmanjša mišica je bila svinčeno težka. Potem sem poiskal svečo. Sence so zaplesale po stenah iz obtesanih macesnovih tramov. Utripajoča svetloba je naredila prostor prijaznejši.

Hotel sem zakuriti na odprtem ognjišču, toda zaman sem iskal drv. Ni jih bilo niti pod klopjo. Vedel sem, kje jih bova dobila. Zopet sva morala v mrzlo zimsko noč. Spet sva gazila ta prekleti sneg. Včasih je potegnil veter in dvignil ledena zrna, ki so zaplesala v snopu svetlobe. Tisti trenutek sem zasovražil zimo. Poleti pa je tu tako prijetno! Vležeš se v travo in opazuješ oblake, ki potujejo tu čez. Tisti kopasti so najlepši. So kot ogromne gore. Razpoke med njimi so kot globoke grape. Nekateri se dvigajo v mogoče stebre, kot jih premore le malokatera stena. Če obrneš glavo proti zahodu, vidiš samohodca, ki se sprehaja po hrbtu gore, ki kot ograda kraljuje nad konto na zahodni strani planine. Pesem zvoncev vodnic je preveč pomirjajoča, da bi se lahko uprl sladki skušnjavi. Zaspiš z rokami pod glavo. Pod večer, ko planšarica priganja krave k molži, se odvlečeš v stan in zakuriš na ognjišču. Prisluhneš prasketanju ognja in s prijatelji delaš načrte za prihodnji dan. Prav nič drugega ne potrebuješ.

TOPLOTA LASTNEGA OGNJIŠČA

Ne vem, ali sem za trenutek zaspal, toda naenkrat sva bila res pred skladovnico drv, ki so bile lepo zložene ob s skodlami obiti lovski bajti. Mimogrede sem pritisnil še na kljuko, kot bi upal, da bodo vrata odklenjena. Niso bila. Pomislil sem, da bi vdrla, potem pa sva si naložila vsak polno naročje polen in odtavala nazaj proti bajti. V sili sva videla zadosten razlog in opravičilo, da bi lahko vsakemu pogledala v oči z naročjem tujih drv. Ostri robovi polen so me rezali v podlakt, toda stisnil sem zobe in prinesel ves tovor do ognjišča. Več kot pol ure sva porabila za dober lučaj dolgo pot. Škripaje sva zaprla majhna vrata stanu in verjela, da je tako topleje.

Ko sem se sam ukvarjal z ognjem, je Iztok legel na leseno klop ob steni. Bil je razočaran nad stanom, saj je pričakoval kaj bolj udobnega. Tako pa je videl reže

med bruni, skozi katere je uhajala toplota. Veke je imel vse težje in moral sem ga priganjati, da se je oblekel. Toda ob ognju je bilo zdaj kar prijetno, vsekakor pa veliko bolj, kot bi bilo spodaj v gozdu pod planino.
Preobula sva se v športne copate, v premočene čevlje pa natlačila časopisni papir. Do hrane nama ni bilo, čaja pa sva se veselila. Posodo s snegom sem postavil na kamna na ognjišču. Nekaj časa je še cvrčalo, ko pa je bila posoda tudi zunaj suha, se je sneg počasi začel spreminjati v tekočino. Vroč čaj je bil potem pravi obliž za vneto in izsušeno grlo. Skuhal sem ga tudi za čez noč, če bova žejna — toda ponoči je čaj v termovki zmrznil. Nato sva si pripravila ležišče. Na sredini je bila sicer ledena ploskev, toda nisva se menila zanjo. Raztegnila sva vreči po ležišču, oblekla vse, kar sva našla v nahrbtnikih, zlezla v spalni vreči ter se s šotorskim platnom pokrila čez glavo. Pod preskromno odejo sva nadihala toplo sapo in bilo je kar prijetno. Zaspala sva, še preden so polena na ognjišču dogorela.
Nisva prespala polovico noči, ko naju je zbudil drget. Bajto je stresal mrzel veter in mraz je silil od vsepovsod. Le kjer sta bili telesi stisnjeni tesno drugo k drugemu, je bilo čutiti toploto. Popravila sva šotorsko platno, ki je nerodno zlezlo, se še bolj stisnila skupaj, toda do jutra pravega spanca ni bilo več. Razmišljal sem, da bi zopet zakuril, pa nisem imel volje, niti moči. Noč je bila tako potem še mrzla in dolga.

NA VRH SVA LEPO POZABILA

Ko sva se zjutraj vsa trda postavila na noge, so bili trdi tudi najini čevlji. Gojzarji so mi primrznili na tla. Vzel sem poleno in jih odbil od desk, toda obuti jih nisem mogel. Usnje je bilo trdo kot kamen. Zakuril sem in zmrznjene čevlje položil čim bližje ognju. Jeziki plamena so včasih kar oplazili usnje, ki se je počasi zmehčalo. Obul sem torej čevlje, ko so bili še topli, čeprav mokri, na nogo so pa le šli. Kako bi sicer sestopila v dolino! O vzponu na goro že dolgo nisem več razmišljal. Toda groza! Desnemu čevlju je odstopil podplat. Bili so preblizu ognja in tako je lepilo popustilo. V vrečki s prvo pomočjo sem poiskal vrvico ter podplat za silo privezal k čevlju. Čez nogavico sem nataknil polivinilasto vrečko. Nekaj bo že zaleglo. Čevelj sem zdaj le s težavo spravil na nogo. Skrbelo me je za prste. Vrvica je preveč stiskala, da bi kri lahko normalno krožila. Toda sestopa brez podplata si nisem znal predstavljati.
Nisva se več dolgo mudila v stanu. Hotela sva nazaj v dolino, v življenje. Planina, čeprav nebeško lepa, je tokrat hotela uživati svoj zimski mir. Nikjer ni bilo nikogar, ki bi nama lahko pomagal. Še ptic ni bilo.
Pospravila sva razmetane stvari v nahrbtnika in se odpravila na plano. Svetloba naju je zbodla oči.
Ozrl sem se po gorah, ki jih sinoči nisem mogel videti. Bile so bele in divje. V takem ne bi nikoli prišla na vrh.

Potem sva zagazila. Veter je čez noč zasul gaz. Zopet sva se prebijala skozi zamete. Vrvica na čevlju je kmalu popustila. Zapletala se je, zato sem jo snel. Toda glej, podplat je kljub temu obstal na čevlju, lepilo je v mrazu zopet prijelo. S tistimi čevlji sem kasneje naredil še veliko tur, ne da bi potrebovali popravila pri čevljarju. Prsti zdaj niso bili več v nevarnosti.
Spuščala sva se po poti včerajšnjega vzpona in se čudila globoki gazi v gozdu. Z vsakim korakom sva bila bližje rešitvi. Toda šele v vasi pa sva si zares oddahnila.

PRVI SLOVENSKI VZPON NA YANAMAREY (5220 m)

MALI PRINC BELE KORDILJERE

FRANCI HORVAT

Ko je bil za nama prvi aklimatizacijski vrh Pastoruri (5240 m), sem si zaželel nekaj novega.
Že doma so mi misli uhajale k temu »Malemu princu«, zavitemu v skrivnost. Podatkov o njem skorajda ni bilo, le nekaj malega v reviji American Alpin Journal (AAJ). V navalu drugih (večjih) izzivov sem to goro dal malce na stran. Kasneje pa me je zopet povsem prevzela, ko sem od domačinov slišal, da je od predora do vrha samo nekaj ur hoje. Toda kako se je teh nekaj ur raztegnilo!
V želji, da bi bila čim hitrejša, na hrano skoraj pozabiva. Vsak kupi nekaj mandarin in majhno čokolado Sublime. Pri opremi pa ne skopariva, le tisto za bivakiranje pustiva doma. Kljub temu je teža precejšnja, saj sta najina nahrbtnika kot dobro rejena pujsa.
Karto sva kupila v eni od avtobusnih agencij, ki ima linijo z zgodovinskim Chavinom. Tako se je imenovala predinkovska kultura.
Ker je bil avtobus poln, imela pa sva na voljo samo en sedež, sva se vsake toliko časa zamenjala. Peljali smo se mimo mesta Recuay (3400 m) in zaprtega rudnika v Ticapampl. Ogromni kupi jalovine ob cesti so kot nemi spomeniki, ki imajo svojo zgodovino.
Pri Catacu zavijemo levo proti goram. Cesta je makadamska z ogromno količino prahu. Vse polno sva ga imela v nosu, v očeh, pravzaprav povsod. Pokrajina je zelo zanimiva, kajti gore, ki naju obdajajo, so čudovitih oblik. Po dobrih treh urah vožnje se pripeljemo do velikega ledeniškega jezera L. Queracocha (3980 m). To modro oko se blešči kot pravi biser. Po dobrih 30 kilometrih smo bili pri predoru Kowish.
Tu se poslovimo s sprevodnikom in si zaželimo srečno pot.
Ko sva zadegala to mrcino na hrbet in zavila okoli vogala, sva zagledala najino goro. Z očmi sem iskal prehode: odločila sva se, da prečiva na levo, nato čez melišča na sedlo. Z njega pa je videti lep greben do vrha. Zaradi čistega ozračja je vse tako blizu, da bi pot opravil na mah, za malo južino.
Da prideva do morene, morava čez močvirnat svet. Nekajkrat zajamem vodo, da je veselje. Hojo po meliščih pa verjetno poznate: dva koraka navzgor in tri nazaj. Po treh urah le doseževa tako želeno sedlo.

MANDARINA NA VRHU

Greben, ki vodi proti vrhu, ni prehud, le precej krušljiv je. Po kakšni uri hoje pa se nesramno postavi pokonci. Z Binetom se naveževa in že odtelovadim navzgor. Težavnost ne presega IV. težavnostne stopnje. Prečka okoli stolpa mi je pobrala precej časa in živcev. Nekaj sto metrov pod mano je razbit ledenik z veliko počjo, ki me vabi v objem. S skrajnimi napori sem le premagal to krušljivo mesto. Kolega se je precej namučil v prečki, prav tako tudi s sestopom v sedlo.

Že v mraku sva v copatah prečkala snežišče, kar mi ni bilo prav v veselje. Ker sva uvidela, da vrha tisti dan ne bova dosegla, sva se spustila na poličko. Bine je že v trdi temi še poskusil prečiti proti desni, toda kar hitro se je vrnil. Še dobro, da ni videl, kaj je bilo pod njim! V steno sva zabila nekaj klinov za varovanje med spanjem, poličko pa sva malce razširila za najine zadnje plati. Večerja je bila bolj skromna, mandarina in košček čokolade. Nase sva navlekla vso obleko, nato pa zlezla v bivak vrečo. Na pol sva sedela in na pol ležala; ko se je obrnil eden, se je obrnil tudi drugi.

Ponoči naju je zasnežilo, tako da sva imela klavirski duet v šklepetanju zob. Vso noč sva pridno drsela navzdol; še dobro, da sva bila privezana. Dokaj podhlajena in vsa otrpla sva le dočakala jutro.

Ker je bila skala sveže zasnežena, sva se odločila, da sestopiva na ledenik. Prečil sem na desno in na koncu raztežaja zabil klin, nato še enega. Ko si tako daleč stran od civilizacije, moraš biti še bolj previden, kajti tam ni gorske reševalne službe. Po nekaj zračnih spustih pa sva le dosegla ledenik.

Kljub mrzlemu bivaku sva se odločila, da greva na vrh gore po ledeniku. Razmere so bile odlične, zato sva kar hitro napredovala. Razpok skoraj ni bilo, le vrha ni bilo videti od nikoder. Bineta sta zadnjih dvesto metrov mučila višina in nahrbtnik, zato je nahrbtnik pustil v snegu. Naklonina je dosegla 45° do 50°. Vreme je bilo lepo, skoraj pretoplo.

Okoli 13. ure sva objeta okoli vratu stopila na tako želeni vrh. Razgled po okoliških vrhovih je bil dober. Na severu sem spoznal lepotca Huantsan (6395 m), neuresničeno željo izpred treh let, na jugu pa sem slutil uresničeno željo Pastoruri (5260 m). S skupnimi močmi sva pospravila preostalo mandarino ter napravila nekaj reklamnih posnetkov.

GORA NAJU NI IZPUSTILA

Ker naju je čakal še dolg sestop, sva se odpravila navzdol. V slabi uri sva bila na moreni, ki pelje v dolino Yanamarey. Veselila sva se večerje na toplem, toda gore naju niso kar tako izpustile. Pripravile so nama še eno preizkušnjo vzdržljivosti.

Kljub divjosti in prvobitnosti narave po tem brezpotju sem komaj čakal, da bo vsega konec. Nekaj manjših jezerc me je očaralo, da sem pozabil na lakoto in utrujenost. V želji, da prideva do ceste, sva hodila do devete ure zvečer, ko je bilo Binetu vsega dovolj. Položila sva se na dokaj valovitem in vetrovnem prostoru, v usta pa seveda nisva mogla dati nič. Pajek, ki je razpredal mrežo v mojem želodcu, je pobral šila in kopita in odšel v toplejše kraje.

Noč je bila strahovito dolga. Spraševal sem se, kaj sem se zameril bogovom, da me tako grdo kaznujejo. Toda jutro je bilo lepo, hladno. Komaj sva čakala, da sva zapustila mrzli bivak. Spustila sva se do pastirske postaje, kjer sta naju napadla napol divja psa. S palicami sva se ubranila ostrih zob. Tudi indijanski pastir ni kazal razumevanja za najino stisko v želodcih, zato sva se odpravila naprej.

Precej sem oslabel, zato sem hodil počasi in poskušal razmišljati o palačinkah. Ne o eni, o desetih, dvajsetih, in o topli postelji. Bine mi je malce pobegnil, pri jezeru pa me je počakal. To je bila najina rešitev. Narava okoli jezera je bila zelo lepa in bogata z rastlinjem. Zadnji metri so me bili pošteno dotolkli, le trma me je pripeljala do cilja.

Ko sva čakala na prevoz, je Bine malce zaspal. Oblak prahu, ki se je bližal, naju je spravil pokonci. Z divjim mahanjem sva ustavila avtobus, ki je bil nabito poln. Zdelana in umazana sva se še domačinom smilila. Pri šoferju so mi napravili toliko prostora, da sem lahko sédel na nahrbtnik.

Drama se je končala pri bananah v Huarazu, ki so mi pomagale, da sem zmogel še nekaj metrov do najine sobe.

* * *

P. S.: Prvi slovenski vzpon na Yanamarey v Cordilleri Blanci (Peru), sva opravila **Bine Javornik** in **Franci Horvat** od 6. 6. do 8. 6. 1994.

Denar iz državnega proračuna

Iz sredstev proračuna Republike Slovenije za lansko leto je bilo Planinski zvezi Slovenije dodeljenih 15 milijonov tolarjev, ki jih je Gospodarska komisija pri PZS razdelila prosilcem, ti pa so denar kajpada porabili. Denar iz državnega proračuna so planinska društva lani dobila za obnovo naslednjih svojih planinskih postojank: Kocbekovega doma na Korošici, Tržaške koče na Doliču, Doma Planika pod Triglavom, Koče na Planini pri jezeru, Staničevega doma pod Triglavom, Doma pri Krnskih jezerih, Gomiščkovega zavetišča na Krnu, Doma Zorka Jelinčiča na Črni prsti, Zasavske koče na Prehodavcih, Roblekovega doma na Begunjščici, Krekove koče na Ratitovcu, Češke koče na Spodnjih Ravneh, treh bivakov, Doma na Kališču, Planinskega doma na Ledinah, Koče na Kriški gori, Koče na Snežniku, Koče na Klemenči jami pod Ojstrico, Aljaževega doma v Vratih, Doma na Blegošu, Koče na Loki pod Raduho, Koče na Travniku, Doma na Peci, Koče na Dobrči in Koče na Smrekovcu, poleg tega pa še za raziskave odpadnih voda, za Komisijo za pota in za delo Gospodarske komisije.

MOŽNOSTI PLANINARJENJA PO HRVAŠKIH GORAH

VELIČASTNI VIDIKI SEVERNEGA VELEBITA

ŽELJKO POLJAK

Razpad Jugoslavije leta 1991 in vojna za svobodo Hrvaške sta na hrvaškem planinstvu pustila hude posledice. Poglejmo nekatere najhujše!

Hrvaška je začasno ostala brez svojih najvišjih gorá Dinare in Ličke Plješivice, ker so obe okupirali srbski odpadniki ob pomoči nekdanje JLA. Zaradi bližine oboroženih odpadnikov ni dostopen niti najvišji vrh Velebita Vaganjski vrh. Opustošene ali požgane so nekatere planinske koče, tako Štirovac, Visočica in Oštarije na Velebitu, nadalje koče na Dinari, Promini in Psunju. Opuščene so nekatere pomembne transverzale, med njimi republiška »Po gorah Hrvaške«, prav tako zdaj ni planinskih popotnikov na priljubljeni Velebitski planinski poti.

Število članov planinske organizacije se je zmanjšalo za več kot polovico (od 31.000 leta 1990 na 14.000 leta 1994), in sicer ne samo zaradi zmanjšanih možnosti planinarjenja, ampak tudi zaradi slabšega življenjskega standarda, posebno pa še zato, ker je najbolj izobražen kader postal nenadomestljiv sestavni del nove hrvaške vojske. Poleg tega so tudi planinci sami ustanovili nekatere vojaške enote. Hrvaški himalajci lahko gredo le redko v Nepal in tako niso mogli več odhajati niti kot predavatelji v šolo za nepalske gorske vodnike v Manangu, ki jo vodijo Slovenci.

PRETRGANE POTI, NE PA STIKI

Leta 1991 je bil za predsednika Hrvaške planinske zveze (HPS) izvoljen **prof. dr. Marijan Hanžeković**, minister za finance v hrvaški vladi. Po njegovi smrti (leta 1993) sta ga zamenjala najprej podpredsednik **prof. dr. Zoran Gomzi**, za njim pa predsednik Izvršnega odbora **Darko Berljak**, izkušen odpravar in himalajec. Lani je bila z vrsto prireditev slavnostno obeležena 120. obletnica organiziranega hrvaškega planinstva, zaključna prireditev pa je bila — kot je sicer vsakih deset let — jubilejni pohod »Po poteh prvega izleta HPD« 21. maja iz Samobora skozi Samoborsko gorje.

Za hrvaške alpiniste je še posebno velik udarec, da še vedno ni dostopno plezalsko območje Paklenice v Velebitu z izredno steno Anića kuka. Zaradi pomanjkanja velikih naravnih sten hrvaški alpinisti vse več plezajo na umetnih stenah in vežbališčih, kot so, na primer, Marjan pri Splitu, Stomorica pri Omišu ali Gorsko zrcalo pri Zagrebu, ter v tujini.

Športni plezalci napredujejo tudi organizacijsko. Na Zagrebškem velesejmu imajo vsako pomlad vse večji prostor, na katerem zbujajo posebno pozornost javnosti z umetno steno, na kateri je ob tej priložnosti tudi državno prvenstvo. Pomemben uspeh je, da je bil **Ivica Piljić** iz Splita pred nedavnim izvoljen za predsednika Mednarodne športno plezalske organizacije v UIAA.

Kakšnih deset nekdaj zelo priljubljenih veznih poti, ki so potekale iz Slovenije na Hrvaško, prav tako še ni dostopnih zaradi novih državnih mejá, med njimi vezne poti Ljubljana—Zagreb, Ljubljana—Reka in Snežnik—Snježnik.

Vendar se tudi v takih razmerah nadaljujejo prisrčni stiki med slovenskimi in hrvaškimi planinci, kar dokazuje tudi nadaljevanje tradicionalnih srečanj med vodstvoma Hrvaške planinske zveze (HPS) in Planinske zveze Slovenije (PZS). Na zadnjem takem srečanju, ki je bilo od 23. do 25. septembra lani na Zavižanu na Velebitu, je bilo med drugim dogovorjeno, da bo urednik revije Hrvatski planinar v Planinskem vestniku opisal sedanje

Premužičeva planinska pot v Rožanskih kukih na Velebitu

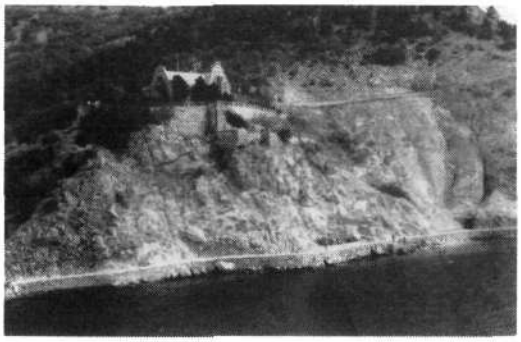

Najnižji planinski dom na svetu Jablanac pod Velebitom (15 m nad morjem)
Foto: Željko Poljak

možnosti, ki se v hrvaških gorah ponujajo slovenskim planincem.
Ob tem naj mimogrede omenimo, da se nekdanje glasilo HPS Naše planine, ki je imelo v Sloveniji več kot sto naročnikov, spet imenuje Hrvatski planinar (tako se je imenovalo od leta 1898 do 1944) in da zdaj po vzoru Planinskega vestnika izhaja vsak mesec (letna naročnina je 35 DEM, plačljiva na račun HPS za devizna vplačila SWIFT-ZABA-HR xx 25731-3253236). Urednik je še nadalje, že 36. leto zapovrstjo, **prof. dr. Željko Poljak**.

POTI IN BIVAKI GORSKEGA KOTARJA

Kakšne so torej sedanje možnosti za slovenske planince na Hrvaškem? Najprej je treba ugotoviti, da še vedno ni urejeno vprašanje prehodov državne meje na markiranih planinskih poteh, čeprav sta se PZS in HPS dogovorili, da spodbudita to vprašanje v državnih organih. Zdaj je priporočljiv prehod meje samo na uradnih prehodih (dovolj je osebna izkaznica). Potrebno je poudariti, da imajo po sporazumu o medsebojnosti (recipročnosti) slovenski planinci z veljavno planinsko izkaznico v hrvaških planinskih kočah enak popust pri prenočevanju kot domači planinci, to pa je na Hrvaškem približno 50 odstotkov polne cene. V hrvaških planinskih kočah, ki so oskrbovane, imajo še vedno povsod posteljnino na posteljah, tako da so spalne vreče potrebne samo v bivakih in neoskrbovanih kočah.
Na Hrvaškem so priljubljene vezne poti, med katerimi so dobro vzdrževane in blizu slovenski meji Zagorska, Kapelska in Istrska planinska pot, krožna pot po Samoborskem gorju ter vezni poti po Žumberku in dalmatinskem Kozjaku. Slovenskim planincem lahko priporočamo kot najvarnejša in hkrati Sloveniji najlaže dostopna območja Istro, Gorski kotar, Hrvaško zagorje in severni Velebit, poleg tega pa še gore ob jadranski obali in na otokih, posebno še, če so na počitnicah na morju.
Za obiske Gorskega kotarja je posebno primerna dobra planinska karta, izdana v Sloveniji (Planinska zveza Slovenije, 1989, 1 : 100.000). Tamkajšnje planinske koče niso oskrbovane in je treba hrano vzeti s seboj v gore. Najudobnejši so planinski domovi na Risnjaku (1418 m), Kleku (1000 m) in v vasi Tuku pri Mrkopalju (878 m, cestni prehod). Atraktivna je tura po Kapelski planinski poti, ki povezuje najlepše in najvišje vrhove od Bjelolasice mimo zavarovanih rezervatov kraške narave na Bijelih in Samarskih stijenah vse do morja. Ob poti je cela vrsta preprostih odprtih bivakov, kjer je mogoče prenočiti in si pripraviti lastno hrano. Med njimi je po obliki in višini drugačen bivak na Bjelolasici (1500 m), po položaju v spodmolu pa bivak na Samarskih stijenah (1184 m).

GORE ZA PLANINSKE IZLETNIKE

Gore okoli Reškega zaliva ponujajo kombinacijo primorskega in gorskega turizma. Najlepši gori sta Učka nad Opatijo in Snježnik nad Platkom. Na obeh je nekaj lepo urejenih planinskih koč (Poklon, Lisina, Platak, Snježnik, Hahlići). Skozi hribovito območje Istre pelje Istrska planinska pot, ki se začne na Slavniku nad Koprom in konča na najvišjem vrhu Učke, povezuje pa planinske koče na Koritih, Lisini in Poklonu.
Gore Hrvaškega zagorja so pravi eldorado za nezahtevne planinske sprehode, ker je tam dovolj planinskih koč (Ivanščica, Kalnik, Strahinjščica, Ravna gora itd.), dobrih markacij, lahkih dostopov in ugodnih prometnih zvez. Medvednica nad Zagrebom ima zaradi neznatne višine (1033 m) in gozdnatosti, zaradi katere so omejeni razgledi, v glavnem lokalen pomen, vendar je izredno priljubljena zaradi kakšnih desetih planinskih koč, žičnice, ki pelje na najvišji vrh Sljeme, in nekaj smučarskih žičnic.
Izmed slavonskih gorá pride zdaj v poštev edinole Papuk, ki se lahko pohvali z udobnim planinskim domom v vznožju (Velika pri Požegi), z dvema bivakoma na gori, smučarsko vlečnico Jezerce in najvišjim vrhom Slavonije.
Na Žumberaški gori (tako se imenuje hrvaška stran Gorjancev) so planinske poti prav tako dobro označene, blizu slovenske meje pa sta dva planinska domova (Monterjev v Sekulićih in Vodice nad Sošicami). Gorjanci se nadaljujejo s Samoborskim gorjem, ki je vsak dan vse atraktivnejše zaradi dostopnosti, naravnih lepot in prikupnih planinskih koč malone na vsakem koraku.

ZNAMENITA PREMUŽIČEVA STEZA

Najlepša tura, ki se ponuja v hrvaških gorah, je pohod skozi Severni Velebit po znameniti Premužićevi stezi skozi Rožanske kuke. Pot po tej višinski turistični pešpoti skorajda brez vzponov traja približno šest ur zložne hoje, vmes pa se ponujajo veličastni pogledi na morje in na bogat kraški relief.
Začetek izleta bi bilo mogoče priporočiti pri Domu na Zavižanu (do tam se je mogoče na višino 1500 metrov pripeljati z avtobusom), cilj pa na cestem prelazu Alan (približno 1500 metrov višine), kjer naj bi avtobus počakal planince, ki bi se na Velebit pripeljali organizirano v skupini. Po prihodu na jadransko magistralo se obiskovalci lahko osvežijo s kopanjem v morju. Priporočamo, naj bo to v Jablancu, in sicer zaradi čistega morja in neke posebnosti: tam stoji najnižja planinska koča na svetu (15 metrov nad morjem). — Planinsko

karto tega območja je mogoče kupiti v Domu na Zavižanu ali v poslovalnici HPS v Zagrebu (Kozarčeva 22).

Na koncu velja omeniti dalmatinske in otoške gore. Kdor je na počitnicah v tem predelu ob Jadranskem morju, bo marsikaj zamudil, če si ne bo vzel kakšnega dneva za vzpon na Kozjak, Mosor, Biokovo ali na vrhove otokov Brač, Vis ali Kornati.

Glede na to, da je planinski vodnik »Hrvatske planine« (1986) razprodan, na trgu pa v glavnem ni planinskih kart, bodo za orientacijo dobro služili vodniki-dnevniki po veznih poteh. Najboljši od njih so po Samoborskem gorju, Žumberku (Gorjancih) in Kapelski planinski poti.

Večje skupine planincev si bodo v marsičem olajšale pot, če bodo svoj obisk v kateremkoli planinskem domu prej najavile. Sprejeli jih bodo prisrčno in gostoljubno. Naslove oskrbnikov in upravnikov planinskih domov in obvestila o trenutnem stanju na terenu je mogoče dobiti v poslovalnici Hrvaške planinske zveze (Hrvatski planinarski savez), Zagreb, Kozarčeva 22, tel/fax 00 385 1 448 774, o vseh spremembah pa redno obvešča Hrvatski planinar.

NA GORO PO SPOMINE IN Z GORE Z NOVIM UPANJEM

HVALA, TEMNOLASKA IZ SANJ!

UROŠ PODOVŠOVNIK

Nekoč...

Sklonil se je proti rdeči roži. Kdo ve, zakaj je izmed mnogih izbral prav to. Rahlo obledela barva je le poudarjala njeno zrelost, ki se je kalila pod močnim soncem in viharji.

Bila je v polnem razcvetu. Iz zvonaste cvetne glavice so proti soncu kukali svetlo rjavi, že skoraj rumenkasti prašniki. Vse ga je močno spominjalo na njo, na njene oči, polne sonca in hrepenenja po življenju. Ko jo je spoznal, je iz njih sijala neka nepojasnljiva življenjska moč. Temni kodri so ga prevzeli. Z njim je podnevi in ponoči, v hudem in lepem. Nikoli je ne bo pozabil.

Zamišljeno se je ozrl proti strmi grapi in stopil korak naprej v neznano.

BESEDE, KI SO OBTIČALE V GRLU

... in danes.

Večer. Ognjena krogla se počasi, a vztrajno pogreza daleč za Julijci. Škrlatno rdeča barva na obzorju v komaj opaznih mejah prehaja v svetlejše odtenke, ki se visoko na nebu zlivajo v hladno nebesno modrino. Nad temnimi obrisi Kamniških Alp še vedno lebdijo drobne ovčke najrazličnejših oblik. Če bi znale govoriti, bi ga najbrž vprašale, kaj neki počne ob tako pozni uri na slemenu mogočne gore. Ve, da pravega odgovora ne bi našel. Ždeč za kamnito piramido na vrhu je ujet v harmonijo narave in spominov. Živahni kriki črnih kavk in tiho zavijanje vetra daleč spodaj v skalovju so kot orkester, ki spremlja misli gorskega popotnika. Ni mu mar za ogromno senco gore nad rojstno vasjo, tudi vedno gostejši mrak ga ne plaši več, le strmi tja v nebo, v zvezde, ki skrivajo spomine.

Nikoli ni štel vzponov na goro. Vzel jo je za svojo in živel z njo, kolikor se je le dalo. Tu je srečal prijatelje, ki so mislili enako kot on. Veselil se je spoznanja, da starost ni pomembna za sožitje med ljudmi, da so pomembnejše iskrenost, spoštovanje in zaupanje. Prav slednje mu je v dolini iz dneva v dan povzročalo duševne stiske, stanja na robu solz in obupa. Nikakor ni mogel iztisniti iz sebe pekočih, v dno srca segajočih misli, besed, ki bi jih tako rad poklonil ljubljeni osebi. Nosil jih je globoko v sebi. Ko je prišel pravi trenutek za izpoved, so obtičale v grlu kot že neštetokrat prej. Ostal je grenek občutek zaprtosti in nezaupanja vase. Dolgo je iskal razlago, premleval na tisoče vprašanj, a vselej ostal brez pravega odgovora. Natanko je vedel le eno: dolina z vsemi tegobami civiliziranega sveta ga je ubijala, potepanja po naravi pa so mu vlila novih moči in zagonov. Potreben je bil le en pogled na ožarjeno goro, le en pobeg v njeno kraljestvo, kjer se je napil globokih razgledov, da je vedno znova, vsako jutro najprej stopil k oknu in se zazrl v gorato pokrajino nad vasjo.

Mogočna se je dvigala nad njegovim domom. Bila je edina prava gora v bližini. Tu je našel zelene trate, posejane z raznobarvnim planinskim cvetjem. Ko je duhal čokoladni vonj črnih murk, je pozabil na razsute človeške ideale daleč pod seboj. To so bili trenutki iluzij. Začutil je ljubezen do življenja, srce se je odpiralo proti hitečim, snežno belim oblačkom. Želel je, da bi ponesli vsaj delček te gorske idile vsem ljudem po svetu, da bi pregnali vojne in sovraštvo.

Večkrat so ga poti zanesle v divja brezpotja njenih grap, toda čez steno se je podal le enkrat. Ostal je spomin na sončni greben in prijateljev stisk roke na vrhu, ki je dal vedeti, da je negotovosti konec. Bal se je prepadov, a brez njih ni znal več živeti. Po opravljenem vzponu je mnogokrat na vrhu pričakal večer. Stisnjen v skalno špranjo je zamišljeno opazoval poslednje sončne žarke. Ko je še zadnji škrlatni pas na nebu pregnala tema, je pogrnil toplo spalko nedaleč od tod na mehki travi. Malo noči je prespal, večina je bila odprtih oči presanjanih pod zvezdnim nebom.

OPOMIN GORE

Mrzla sapica, ki se je prikradla po strmih grapah, kruto prežene spomine. Šele sedaj se zave, kako temno je že. Nebo je posejano z drobnimi zvezdicami. Le bledi odsev pozne svetlobe na zahodu še kljubuje prihajajoči noči. Telo se strese v komaj zaznavnem trepetu. Začuti opomin gore, ki ga noče več trpeti v svojem objemu. Z neslišnim glasom mu kliče: »Pojdi, dovolj je bilo! Nocoj bom hladna in nedostopna. Odela se bom v deviško belino, moje obline bodo bičali mrzli prameni viharja. Pusti mi živeti lastno življenje! V njem ni mesta zate. Pripadaš drugemu svetu. Poglej lučko tam spodaj! Mar

ne čutiš? Prijatelj je ravnokar vrgel na ogenj nekaj suhljic. V skrbeh je zate. Kamen se mu bo odvalil s srca, ko bo videl odpiranje škripajočih vrat. Zato le pojdi, premagaj neuresničljive želje, poruši razsute sanje, ki so legle na tvojo dušo! Napravi prostor za novo, še neizživeto življenje!«

Na zadnjem prevalu, od koder je še moč videti vrh mogočne gore, se ozek snop čelne svetilke poslednjič obrne proti temni gmoti Matjaževega kraljestva. Malo pod vrhom zariše na pobočje neoster svetel krog, ki skriva čuteče poteze znanega obraza. Zdi se, da veter v presledkih prinaša proseče besede: »Prosim, pozabi!«

Hvala, temnolaska! Zbrisal sem tvojo sled iz srca. Našel sem novo hrepenenje, novo upanje, nove sanje.

SKOZI ČARNI SVET JULIJSKIH ALP DO KAMERADA IZ VOJSKE FRANCA

PRIJATELJI POD GORAMI

TOMISLAV JAGAČIĆ

Ponosna, da sva priplezala na Triglav, čeprav so bile okoliščine izredno težavne, saj naju je na poti oviral leden dež, sva se 4. julija 1953 od Doma na Kredarici napotila proti jugu in proti Domu Planika, po kratkem postanku pa sva nadaljevali pot proti Tržaški koči na Doliču. Dan je bil lep, sončen, kakršnega si je samo mogoče želeti.

»Če bi bilo le tako včeraj — in ker ni bilo, je bil najin vzpon na Triglav prav dramatičen,« sem dejal svojemu učencu, mlademu planincu iz Kutine Vladu.

OD VZNOŽJA TRIGLAVA DO BOHINJA

Nestrpno in z velikansko radovednostjo sva pričakovala prvo srečanje s Triglavskimi jezeri, s sedmerico biserov sredi skal. Vendar sva morala pred tem prepešačiti strmo melišče, pot čez Hribarice, kjer drobno zdrobljeno kamenje otežuje hojo in napredovanje. Toda vreme je bilo lepo in nikamor se nama ni mudilo, pa sva počasi zmogla tudi to peščeno strmino.

Potem pa so se nama naenkrat prikazala Triglavska jezera.

Med vračanjem s Triglava mimo teh ledeniških jezer si nekateri planinci izberejo pot na visoko planoto Komno, od koder gredo v bohinjsko dolino, drugi pa se k slapu Savici in k Bohinjskemu jezeru napotijo prek visoke stene Komarče, koder pelje strma cik-cakasta planinska pot. Ta sestop je izredno impresiven. Na poti, ki jo opisujem, je bilo prvič, da sem sestopal po tej smeri. Ob neki drugi priložnosti sem pozneje opravil prvo ponovitev s planinci iz Ormoža, toda vzpenjal se po tej poti nisem še nikoli; biti mora gotovo vražje težavna in naporna.

Ko sva bila pri dnu in ko sva si ogledala še slap Savico ter se za kratek čas ustavila v Koči pri Savici, je bilo že kar pozno popoldne in je bilo treba misliti na prenočevanje.

»Poiskala bova mojega prijatelja iz vojske, ki živi v Srednji vasi le nekaj kilometrov daleč od jezera,« sem dejal mlademu sopotniku Vladu. »To je **Franc Sodja**, s katerim sem bil leto dni skupaj v Nišu. Lani sva se videla zadnjič, ko sva šla iz vojske. Takrat sva si izmenjala naslova, kot sem si ga še z nekaterimi drugimi vojaki.«

Pešačila sva do Bohinjskega jezera, pa po cesti ob njem po vsej njegovi dolžini, šla prek mostu, pod katerim že teče Sava Bohinjka iz jezera, in mimo romantične cerkvice svetega Janeza, pa skozi Staro Fužino, ki se je vlekla v neskončnost. Zares sva bila zelo utrujena, saj sva ves dan hodila. Daleč za nama je bil Triglav, s čigar vznožja sva odšla davi.

DVA PRIJATELJA FRANCA

Kar precej na koncu z močmi sva v poznem mraku prišla v Srednjo vas. V cerkvi je zvonilo avemarijo. Nagovoril sem starejšega vaščana, ki je z bližnjega vodnjaka v čebru nesel vodo in prav tedaj prečkal cesto.

»Dober večer,« sem pozdravil. »Ali morda poznate mojega prijatelja Franca Sodjo, s katerim sem bil skupaj v vojski?«

»Jaz sem Franc Sodja,« mi je odgovoril.

»Toda vi zanesljivo niste bili z menoj v vojski v Nišu, ker ste vendar nekoliko prestari ...«

»Moj sin je bil v Nišu. Prav tako mu je ime Franc,« je smeje se odgovoril oče mojega Franca.

»Oče Franc, potem sva naposled na cilju današnje poti!«

Odpeljal naju je v hišo. Mislite si lahko, kako je bil presenečen moj Franc.

»Ali ti nisem v Nišu dejal, da bom enkrat prišel, Franc? Zdaj sem tukaj. Niti leto dni ni minilo od takrat,« sem rekel svojemu Francu, potem ko sva se objela in si močno stisnila roki.

Ko to pišem, se mi zdi, kot da bi zdaj še enkrat po toliko letih podoživljal tisti večer.

Najprej so nama v lavorju pripravili toplo vodo, da sva si osvežila utrujene noge. Nato je prišla na vrsto dobra večerja, zatem so nama pokazali dišeče sveže preoblečene postelje.

Naslednji dan sva z Vladom obiskala Blejsko jezero in znameniti Vintgar. Ta dan je bil najin gostitelj drugi moj prijatelj iz vojske **Franc Slivnik** iz vasi Spodnje Gorje pri Bledu.

Najin gostoljubni gostitelj iz Srednje vasi v Bohinju Franc Sodja je ostal moj prijatelj. Oženil se je, ima odraslega sina, hčerko in vnuke. Zdaj je — enako kot sem tudi sam — v pokoju. Večkrat sem ga obiskal, dopisujeva si. Ali ve, da je tisti dečko, ki sem mu ga tistega poznopoletnega večera pred 42 leti pripeljal v hišo, tudi že ded?

Ljudje božji, kdaj so minila ta leta!

Zima 1994/95 na Kredarici

Povprečna temperatura pravkar minule zime na Kredarici je znašala -6,2° C. Bila je za 1,6° nad dolgoletnim povprečkom. Skupno je v treh zimskih mesecih padlo 313,5 mm padavin, kar je 102 % normalne zimske množine padavin. Navedene vrednosti nam povedo, da je bila minula zima v visokogorju nekoliko pretopla in skoraj normalno namočena. Vse padavine so padale kot sneg. Snežna odeja, ki je bila razmeroma skromna, je ležala vso zimo. Podrobnosti po posameznih mesecih so naslednje:

Temperaturni povpreček decembra 1994, ki je znašal - 4,1°, je bil za 2,7° previsok (nad dolgoletnim povprečkom obdobja 1951—1990). Najvišja decembrska temperatura 6,2° je bila zabeležena 12. decembra, najnižja, -14,7°, pa 15. dne v mesecu. Mesečni povpreček oblačnosti 6,2 desetine pokritosti neba je bil nad normalno vrednostjo (5,3). Število ur sončnega sija (120) je rahlo preseglo dolgoletni povpreček (107 ur). Skupno je kot sneg padlo samo 80 mm padavin, kar je le 67 % normalne decembrske količine padavin. Največja debelina snežne odeje je merila 150 cm.

Januar je bil najhladnejši zimski mesec. Njegov mesečni temperaturni povpreček, ki je znašal -9,8°, je bil za 1,6° pod normalno vrednostjo. Najvišja januarska temperatura, ki je znašala komaj 2,4° (17. januarja), je bila za 5,2° pod doslej najvišjo temperaturo januarja (7,6° dne 7. januarja 1983). 4. januar pa je bil letos najhladnejši dan na Kredarici. Alkohol v termometru je zdrsnil kar na -20,8°. Dosedanja najnižja januarska temperatura je bila sicer izmerjena 7. januarja 1985 in je znašala -28,3°. — Povpreček mesečne oblačnosti je znašal 5,1 desetine pokritosti neba. Bil je malo pod normalno vrednostjo (5,3). Sonce je v tem mesecu obsevalo Kredarico in bližnjo okolico 114 ur, kar je le za dve uri več, kot znaša dolgoletni povpreček. — Skupno je v januarju padlo 72 mm padavin, kar je 69 % normalne vrednosti. Največja debelina snežno odeje je merila 160 cm, in sicer prvi dan v mesecu.

Februar je bil letos razmeroma topel. Njegov letošnji povpreček je znašal samo -4,5°. Bil je kar za 4,1° pretopel. Februarska temperaturna ekstrema sta bila: maksimum 4,4° dne 7. februarja, minimum -13,7° zadnjega dne v mesecu. Temperaturni ekstremi vseh treh zimskih mesecev so bili v mejah doslej znanih temperaturnih ekstremov Kredarice. Mesečni povpreček oblačnosti (6,4) je bil nekoliko nad normalno februarsko oblačnostjo, ki znaša 5,6 desetine pokritosti neba. Sonce je obsevalo Kredarico in njeno bližnjo okolico 106 ur, kar je za 10 ur manj od dolgoletnega povprečka sončnega sija. Mesečna višina padavin 161 mm je znatno presegla normalno vrednost 98 mm. Največja debelina snežne odeje, ki je ležala ves mesec, je merila 285 cm.

Na Kredarici in v njenem okolju se je ob posameznih izdatnejših sneženjih utrgala vrsta snežnih plazov. Na srečo ni prišlo do nesreč.

Razmeroma oblačno zimsko vreme planincem ni bilo naklonjeno.

France Bernot

odmevi

Iranski pettisočak Sabalan

V januarski številni Planinskega vestnika je bil objavljen članek **Izidorja Tasiča** »Iranski pettisočak Sabalan«. Avtor v njem navaja napačne višine vrhov, pa tudi napačna imena za vrhove, zato pošiljam pripombe.

Izidor Tasič v članku o Sabalanu, iranskem vrhu na severozahodu države, navaja, da sta bila s prijateljem na drugem najvišjem vrhu islamskem države, kar pa ne bo držalo. Ne vem, od kod je avtor dobil podatke o višini 5010 metrov. Ta podatek namreč ni točen; uradni podatek za Sabalan, tudi Savalan in Sabalon, je višina 4821 metrov (tudi 4817 m), zato je vrh le tretji najvišji v državi.

Drugi najvišji vrh je zagotovo Alam Kuh, visok 4840 metrov z visoko severno steno iz granita. Ta gora leži — enako kot najvišja islamska gora, ognjenik Demavend ali Damavand — v obširni gorski verigi Elburz nad Kaspijskim jezerom. To gorsko skupino so že leta 1977 obiskali radovljiški alpinisti in planinci in tam opravili več pristopov in plezalnih vzponov. Tam je kar nekaj štiritisočakov, kot Takht-e-Soleiman (4650 m), severni vrh Khersana, ki se imenuje Shamali Khersan (4650 m), Siah-Sang (4603 m) itd. Na Demavendu pa so bili Slovenci že prej in kar precej jih je bilo na vrhu.

Moti me tudi poimenovanje Demavenda v Damovant in Alam Kuha v Alanku.

Ne dvomim, da so zaradi sedanjega stanja v Iranu težave z zemljevidi in točnimi informacijami, vendar bi se z malo iznajdljivosti našle informacije tudi pri naših planincih, ki so že bili tam in bi odpadle besede, da je pristop na vrh **baje** enostaven, in ocene plezalnih vzponov v Alam Kuhu z vprašajem. S primerno pripravo popotovanja se je mogoče tudi izogniti neprimerni opremi za vzpone na vrhove.

Pa brez zamere!

Janez Pretnar, Radovljica

Polemikam gospoda Klinarja na rob

Gospod **Stanko Klinar** me je v zadnjem času kar dvakrat vpletel v svoje polemike s pisci dveh člankov v Planinskem vestniku. Vpletanje moje osebe je v teh primerih popolnoma odveč, saj z avtorji teh člankov oziroma njihovo vsebino res nimam nič. Še več, to je storil z besedami in na način, ki mi v skladu z običaji in navadami slovenskih planincev, zapisanimi v Častnem kodeksu. Zato sem dolžan bralcem PV povedati svoje mnenje.

G. Stanko Klinar polemizira v PV 10/94 z **L. Urajnarjem**, ki je za PV 7—8/94 napisal prispevek »Vsi

slovenski dvatisočaki?«. Ko izrazi dvom o imenu vrha v glavnem grebenu Tegoške gore, ki je v karti Storžič in Košuta (IGF 1:25000, izdana 1988) označen kot kota 1956 m in so ga v znani akciji Slovenskih novic poimenovali »Škale«, dopolni svoja opozorila o tem imenu še s podukom, napisanim v oklepaju: »To naj prebere tudi **g. Jože Dobnik**, ki z vsemi štirimi prisega na Atlas Slovenije, kot da so nam ga poklonili nezmotljivi bogovi z Olimpa.« Ne vem, zakaj mi je g. Klinar namenil to opozorilo, saj Tegoška gora ni omenjena v nobenem mojem vodniku! Tudi v Atlasu Slovenije ta kota ni označena.

G. Klinarja najbrž moti to, da dosledno uporabljam podatke iz Atlasa Slovenije, ki sta ga izdala Geodetski zavod Slovenije in Založba Mladinska knjiga. Ko sem leta 1988 pripravljal Vodnik po planinskih postojankah, sem ugotovil velike razlike med podatki v evidencah PZS, v publikacijah Planinske založbe in drugih založb, v kartah Geodetskega zavoda in Inštituta za geodezijo in fotogrametrijo ter v žigih in napisnih tablah na postojankah. Po posvetu s **Tomažem Banovcem**, takratnim predsednikom Založniškega odbora PZS, in **Mirom Črnivcem**, uglednim geodetskim strokovnjakom, sem se odločil za Atlas. Z zadovoljstvom lahko povem, da je Geodetski zavod takrat in tudi pozneje preveril sporne podatke, ki sem mu jih sporočil, in jih tudi popravil, če je ugotovil napako. Ker se g. Klinar v istem sestavku navdušuje nad imenom Prisank, mu priporočam, da na naslednji strani PV 10/94 prebere prispevek **Franca Šuštaršiča** »Pačenje slovenskega jezika«, v katerem opozarja na mnenje častnega predsednika PZS **dr. Mihe Potočnika**, da je pravilno ime gore Prisojnik.

V prispevku »Štegovnik, prezrt od vesoljnih Slovencev?«, PV 3/95, polemizira z **B. Škrabanom** in **M. Željkom**, piscema članka v PV 1/95 »Gora z veličastnim razgledom«. Začuden sem bil, da se me je spet »sposodil«, čeprav nimam nobene zveze z vsebino članka, pa tudi ne z njegovo polemiko. G. Klinar piše, da »je Jože Dobnik podelil **g. Hansu Tuscharju** zlati častni znak Planinske zveze Slovenije, verjetno za karavanške zasluge«, potem pa še pove: »Dobnik mêni zlatega znaka, in sploh nobenega znaka, seveda ni podelil.«

G. Hans Tuschar z Dunaja, njegov oče je Slovenec, doma iz Idrije, mati koroška Nemka, je odličen poznavalec Karavank ter pisec planinskih in alpinističnih vodnikov, monografij in drugih publikacij. Je izredno objektiven pisec, ki v svojih delih spoštuje Slovence in slovenski jezik, kar velja tudi za imena na avstrijskem Koroškem. Pobudo za podelitev priznanja PZS sem res dal, zlati znak pa mu je podelil predsednik PZS **Andrej Brvar** 9. 11. 1993 na Dunaju ob otvoritvi razstave ob 100-letnici Slovenskega planinskega društva.

Opazka »Dobnik mêni zlatega znaka ...« zveni tako, kot da podeljujem svoje znake. Priznanja podeljuje PZS, v njenem imenu pa sem jih v obdobju 1981—1994, ko sem bil tajnik in potem podpredsednik PZS, kar precej izročil. G. Stanko Klinar je leta 1983 prejel spominsko plaketo PZS, ki je bila do leta 1993 najvišje priznanje PZS.

Pred tem je prejel srebrni častni znak PZS, zlati pa mu ni bil podeljen, ker ga je s podelitvijo spominske plakete »preskočil«. Ob 100-letnici ustanovitve Slovenskega planinskega društva je bilo uvedeno novo najvišje priznanje »Svečana listina PZS«, ki jo podeljuje Upravni odbor PZS najzaslužnejšim slovenskim planincem ob življenjskih jubilejih. Če gospod Klinar bere Planinski vestnik in Obvestila PZS, bi mu morale biti te zadeve znane.

Na koncu še to: dobrohotne pripombe in predloge na moje delo z veseljem sprejemam, zlasti od tistih, ki moje vodnike uporabljajo. Gospodu Klinarju pa svetujem, da opusti način pisanja, ki žali, sicer bodo tudi zanj držale besede, ki jih je zapisal na koncu svoje polemike v PV 3/95: »Le Planinskega vestnika, mislim, da je škoda za tako mineštro«.

Jože Dobnik

Vezna pot (četrtič)

Zakaj te živa radost mine? (Gregorčič)

Berem, kaj piše gospod **Franc Ježovnik** (PV 3/1995, str. 138) in se čudoma čudim (kot je rekel **Cankar**):

— »meša se« v razpravo o Karavankah, a »mu gre za nekaj drugega«:

— ve, da mi »je znano stališče geografov iz Akademije znanosti in umetnosti Slovenije«, a meni v resnici ni znano; kako da on ve, kaj mi je znano, jaz pa ne?; tudi mi ni znano, kaj je Akademija znanosti in umetnosti Slovenije (AZUS?);

— rad bi videl, da bi PZS postala SPZ, SAZU, narejen po tem vzorcu, gre pa prekrstit v AZUS (ali pa je AZUS neka nova ustanova, ki sodnijsko sicer še ni registrirana, vseeno pa že avtoritativno nastopa in g. F. J. tam dobiva »stališča«?);

— roti me v premem nagovoru: »Pustite vsaj to našo Slovensko planinsko pot!« — kot da sem ji kdaj stregel po življenju in kot da je to edino, kar mu je še ostalo, in kot da mu jaz hočem izpuliti še to zadnje in kot da je dejansko v moji moči, da to storim (nisem vedel, da sem tako visoko stoječi razsodnik nad življenjem in smrtjo, hvala za priznanje, edino v mojem življenju, vendar ga moram nujno odkloniti, ker ni v skladu z resničnostjo);

– nadalje nas roti vse napočez (a ker v neposredni bližini apostrofira mene, velja to verjetno posebej zame): »Ohranimo tisto, kar nam je bilo nekoč sveto: slovenstvo!« No, slovenstvo je meni še sedaj sveto, vendar »gre« tukaj tudi meni »za nekaj drugega«: kako da sem se po šestdesetih letih domoljubne (samo)vzgoje nenadoma znašel na nasprotnem bregu, med sovražniki (ali vsaj malomarneži) slovenstva? In s kakšnim/čigavim pooblastilom me je tja prepisal g. F. J.?

— nadalje da vedeti, da me moti ime SPP; vendar me moti samo nedorečenost imena. Toda ker PZS (ali po Ježovnikovo SPZ, meni je ime kar všeč) sodi, da je ime urad-

no (z žigom in podpisom) usodno dokončno sprejeto — v desetletjih se je resnično tudi ustalilo — in ne rabi in ne more dobiti dopolnitve, to svojo misel (in nanjo vezan morebiten predlog) pokopljem. Moti me nadalje Ježovnikovo mešanje imena poti in same poti, če ne tudi lastništva poti: »Poznam jo kot lepo planinsko pot in pot spoštujem. Poznam jo kot **slovensko pot** in prosim, da ostane Slovenska!« Ne razumem. Vsaj napol sem v temi: Je kdo rekel, da ni lepa? Je kdo rekel, da je ne spoštuje? Ji je kdo kratil slovensko ime? Jo je kdo hotel odnesti iz Slovenije? K razjasnitvi mi ne pomaga pribijalsko ponavljanje besed »pot« in »slovenska«, in tudi ne sprevržen pravopis. (Konec koncev je urejen pravopis na svetu zato, da pripomore k razumevanju napisanega sporočila.)

Groza me je (in ne prvič!), ko vidim, kaj lahko neodgovorno besedovanje pripiše človeku. Tovrstna neodgovornost je na Slovenskem množično zajela vse (ne)izobraženske sloje do najvišjih akademskih in čast(il)nih naslovov. (Toda glej na začetku istega PV poudarjeno skrb nekdanjih urednikov za čistost jezika in jasno sporočilnost!) V zadnjem odstavku tik nad prispevkom gospoda F. J. na navedeni strani je bila v rokopisu zadrta močno zaslužena špica v javni ugled (samo) malikovanih slovenskih vodnikov in vzornikov, ki radi javno diskutirajo, vendar najraje pod pravim kotom na smer diskusije in s kar najbolj izrabljenim in razmršenim besediščem, a jo je urednik previdno (neboleče) odstranil (narodovih malikov se ne sme metati s častilnih oltarjev), in zamolčana so ostala nekatera imena »pevcev razglašene slave« (po Prešernu), ki Slovencem utirajo sumljivo gaz. Vanjo je, žal, neprevidno stopil tudi g. F. J. Ne vem, ali bo vsaj z očesom trenil, ko bo to spoznal. Za jedrnat izraz svojega razočaranja sem si kot motto izposodil Gregorčičev verz. Svojo privrženost slovenstvu pa sem v tem spisu — kot naj g. F. J. blagovoli opaziti — oprl na tri visoke domoljubne svetilnike, kar naj bi mi, če vržem na vago še spomin na pesem Domovina **Mile Kačičeve** v Književnih listih 2. marca 1995, vendarle pomagalo do sozvočne valovne dolžine z brez dvoma zavednim Slovencem g. Francem Ježovnikom.

Stanko Klinar

Popusti v planinskih kočah

Prosimo za objavo našega odgovora na članek v Planinskem vestniku št. 4 »Popusti za člane UIAA v planinskih postojankah«.

Ker članek dovolj jasno ne opisuje, o kakšnih kršitvah pri posameznih kočah so bile preveč zaračunane nočnine, ponovno poudarjamo, da gre za posamičen primer in verjetno za nesporazum ter je zato pritožba v takšni obliki neutemeljena. Preseneča nas, da je pritožbo obravnavala Gospodarska komisija pri PZS in da je bil problem objavljen v takšni obliki v Planinskem vestniku. Normalno bi bilo, da bi pritožbo odstopili našemu društvu, da sámo uredi zadevo s Hrvaško planinsko zvezo, saj je naše društvo najbolj pristojno in zainteresirano za odpravljanje nepravilnosti pri delovanju svojih planinskih postojank. Pri obravnavanju pritožbe na Gospodarski komisiji se ni preverjala resničnost trditev, predpisali so način reševanja pritožbe in celo določili sankcije. Omogočanje popustov pri prenočninah za organizirane planince je naša prostovoljna odločitev, ki jo tudi izvajamo, zato je ustvarjanje problema nepotrebno.

Na Okrešlju so člani hrvaške planinske organizacije izkoristili popust po veljavnem ceniku.

Planinski zvezi Hrvaške smo že poslali pismo, da želimo morebitni nesporazum rešiti v obojestransko zadovoljstvo.

Adi Vrečer, Celje

iz planinske literature

Svet na dlani

Na straneh PV redko predstavljamo knjige, ki so gorniško negorniške, saj ne prinašajo sporočila gorá, so pa dobrodošlo zrcalo življenjskega duha in védenja drugih o gorah. Mednje sodi tudi knjiga **dr. Bogomila Ferfile**, ki nam ponuja Svet na dlani.

Čeravno velja, da smo z namočenim prstom v morju v stiku z vsemi celinami, pa to za knjige ne velja v celoti. Knjiga, ki je izšla konec lanskega leta pri založbi Didakta, nas popelje od ZDA do Izraela in Kitajske, v Nepal in Himalajo ter v Kanado in na Karibe.

Avtor, sicer profesor primerjalnih sistemov in predstojnik Oddelka za politologijo na FDV, poleg popotniških zapisov s potovanj vpleta tudi številne podatke in dognanja, do katerih se je dokopal ob študiju v tujini. Kogar zanima ameriški zvezni politični sistem ali sanja o svobodnem izobraževalnem sistemu, ob tem pa ne zardeva ob lastnem znanju, bo našel dovolj gradiva za razmišljanje.

Za gornike je zlasti zanimiv tisti del knjige, v katerem je popisano predavateljsko »gostovanje« v šoli za gorske vodnike v Manangu. Poslanstvo, ki mu ni para in ki se ga slovenska država otepa, je hkrati predstavitev dosežkov slovenskih GV, ki so za uspešnejše poučevanje napisali tudi priročnik za kliente vodniške šole (Handbook for Nepal Mountaineering Guides, Alpine Association of Slovenia, Nazarje 1992).

Poleg zgodovine spoznavanja Ledene dežele (kjer nekoliko pogrešam slovenski delež) najdemo predvsem opise ekoloških problemov (kjer imamo Slovenci tudi svoj delež). Poleg mnenj o pozitivnih in negativnih straneh gorskega turizma je priobčen Kodeks ekološkega obnašanja v Himalaji, ki ga slovenski alpinisti in trekingaši že poznajo. Če pa ga ne, ne škoduje, če si ga pred odhodom preberejo.

Ob raznoliki vsebini in misli, da je čas denar, naj vas ne skrbi preveč. Knjiga je zagotovo v vaši ciljni ravnini!

Borut Peršolja

Naravne znamenitosti Kamniško-Savinjskih Alp

Kamniška občina je založila knjigo **Bojana Pollaka** Naravne znamenitosti Kamniško-Savinjskih Alp na kamniškem območju (januar 1995), ki nam na svojstven način predstavlja naravne znamenitosti tega območja. Zapisanih ima 52 znamenitosti, kot se da prebrati s seznama. Vsaka je opremljena s sliko in ustreznim izsekom karte.

Opis vsake znamenitosti je zapisan na splošno, dodan pa je še tehnični zapis o opremi, težavnosti dostopa do njega in težavnosti za ogled same znamenitosti. Stopnje težavnosti so zapisane s kategorizacijo planinskih poti (lahko, zahtevno, zelo zahtevno), enako avtor razdeli brezpotja in plezalne smeri, na koncu pa je zapisana še ustrezna kategorija vodnika, ki si ga naj obiskovalec najame, da bo to znamenitost varno obiskal.

Za vsako naravno znamenitost je zapisano ustrezno izhodišče, čas hoje in kdaj si jo naj ogledamo. Kot pomemben podatek se mi zdi še čas nastanka tega zapisa. Nekaj teh naravnih znamenitosti se da videti ob poti, tako »mimogrede«, mnoge pa bi morda videli, če bi zanje nasploh vedeli in če bi vedeli, da so blizu poti. Marsikaj tega smo si ogledali ob srečanjih naravovarstvenikov (GS) v Kamniški Bistrici, ko so bili taki zbori še v navadi.

Knjigo je vredno prebrati in si potem po zapisu in navodilu ogledati to ali ono naravno znamenitost ali, kot zapiše avtor, več takih znamenitosti hkrati. Pa naj ostanejo take, kot so, še našim zanamcem.

J. B.

Viki Grošelj: K2 — Grenko zmagoslavje

Skoraj pravilo je že, da ob velikih slovenskih alpinističnih uspehih v gorstvih sveta nastajajo tudi knjige. In to kakovostne, včasih cele monografije, najpogosteje pa osebne izpovedi posameznih vrhunskih alpinistov, ki so skoraj vsi tudi vešči peresa. Ob velikem slovenskem uspehu na drugi najvišji gori sveta, na K2 ali na Čogoriju (Gori gora), kot ji pravijo domačini v pakistanskem Karakorumu, to se je zgodilo leta 1993, je v založbi Co Libri iz Ljubljane izšla knjiga **Vikija Grošlja**, vrhunskega alpinista in že uveljavljenega alpinističnega pisatelja, saj je to že njegova peta knjiga o gorah. V njej nam pripoveduje o dogajanju na gori tako, kot bi nam vrtel napet akcijski film, vmes pa vpleta svoja čustvovanja tako, kot bi na filmskem platnu med gmotami skalovja in ledu vsak trenutek uzrli lepo, nežno cvetlico.

Kljub vsemu ta njegova pripoved ni tipična »zgodba o uspehu«, kajti v veselje nad osvojenim vrhom je kanila velika, grenka kaplja pelina; bila je kot ogromna solza nad nesrečno usodo enega izmed članov izredno utečene ekipe. Na Gori gora je za vedno ostal **Boštjan Kekec** in knjiga, zdaj tudi vemo, od kod naslov, je posvečena njemu. Na tej ogromni gori, gmoti črnega granita (kara korum), je zašepetala smrt, kot bi okrog tistih strmih grebenov zavel šepet o nebeški smrti **Walta Whitmana**: »... in včasih kakšna polzastrta, žalostna in daljna zvezda sine in izgine«.

Tako napisana knjiga je seveda le ena izmed možnih zgodb z gore, vendar je za zdaj edina; zato vendarle ni zgolj osebna izpoved, ampak vsem morebitnim pomislekom navkljub tudi pričevanje. Ker je Viki Grošelj ves čas in neposredno sodeloval pri najbolj dramatičnih dogajanjih samega vzpona na vrh, predvsem pa nadvse tragičnega umika z gore, ki je terjal tisto najdragocenejše — neponovljivo človeško življenje. Tu, ob teh Grošljevih reminiscencah, ob tem njegovem osebno zelo čustvenem podoživljanju, ki pa je moralo biti kljub vsemu zaradi samoohranitvenega nagona zelo racionalno, se tudi bralec zave, kje so zastavljene skrajne meje pisani besedi, kadar je položena v zavest človeka, ki je bil na skrajnem robu prestopanja meje smrti.

Dogajanje sámo človek v neposrednem soočenju doživlja kot izziv. Ko gre za mejne, komaj še obvladljive situacije, pogosto reagira skorajda instinktivno, bolj ali manj ugoden razplet pa je odvisen od njegovega sicer šnjega znanja in izkušenj. Potem pa sledi katarza in ena izmed takšnih možnih poti k izoblikovanju celovite podobe kataklizmatičnih dogodkov je tudi literarna izpoved. Tisti, ki išče v to smer, tisti, ki vedno znova hoče domisliti svoje početje, pa čeprav je to »odkrivanje nekoristnega sveta«, kot radi pravijo alpinizmu, séde in napiše knjigo.

Takšna knjiga je zdaj pred nami. Lepa po vsebini in pospremljena z odličnimi barvnimi fotografijami, predvsem pa v zelo lepi opremi, ki jo je »zagrešila« Tiskarna Slovenija.

Mitja Košir

Društveni glasili Vezi in Gornik

Društvena glasila so nekaj posebnega: gorniško skromna in preprosta, berljiva ter učinkovita. Takšni sta tudi glasili PD Špik Vezi in PD Nova Gorica Gornik.

V zadnjih Vezeh, ki so že 17. številka po vrsti (glasilo bo naslednje leto polnoletno!), beremo o tem, da željo po članstvu v PD lahko spodbudi že razglednica sestrične, utrdi pa jo udeležba na tekmovanju Mladina in gore, kjer so Špikovci redni in nadvse uspešni gostje. Ribniškega Urbana bo kmalu zasenčila ribniška Eva, ki dežura na Sv. Ani in ji niti programirana potovanja v prihodnost (Drabov Veliki Oltar) ne morejo do živega. Res da so Špikovke od hudirja (kar je nasprotno od priden), vendar bi se verjetno lažje povzpele na Grintavec, če bi vedele, da gredo na Grintovec. Povzetek slovenske planinske zgodovine pride zmeraj prav — saj veste: Zgodovina se ponavlja. Vezi, ki so deležne tudi risarske roke osnovnošolcev iz planinskih skupin, sklene **Vili Golob-Robin** s tihim vabilom *društvenim članom:*

»Spet zvenijo stopinje po gorski strmini, pogled pa sega nazaj na sledi. Jim ne manjka kristalov? Morda pesem na njih ne zveni? Morda le stopinj premalo po sledi hiti...«

V 1. letošnji številki Gornika, ki ga je PD Nova Gorica izdalo v 800 izvodih, ki ima 20 strani in trde platnice in ki ga je uredil **Bogdan Zoratti**, piše dosedanji predsednik **Toni Gleščič** o 45-letnici društva, urednik pa o desetletju Doma pri Krnskem jezeru. Kdor ne verjame v ekologijo, naj prebere podatek o 150.000 planincih, ki so hodili okrog jezera, zato ne preseneča, da temu vprašanju povsod (tudi v Gorniku) namenjajo veliko pozornosti. **Bogdan Žorž** piše o oblikah in namenu družinskih izletov v gore, o množičnosti v gorah (da ali ne) pa razmišlja **Janko Mirnik**, podpredsednik PZS. Članka **Zdravka Likarja** in **Milana Lebana** se vsak na svoj način dotikata Soške fronte. Leban zlasti opozarja na raziskovalno žilico, ki rada eksplodira v roki, in svetuje, da o najdbi neeksplodiranih ostankov obvestimo policijo. **Rajko Slokar** v imenu 61 izletnikov podoživlja Španijo in vzpone po Iberskem polotoku (najvišji vrh Sierre Nevade Mulhacen 3482 m). — V zadnjem delu se predstavi mladinski odsek: načelnica **Alenka Pegan** piše o akciji Najlepša planinska fotografija in o podelitvi naziva Naj planinec leta, ki ga je osvojila **Barbara Zgaga**. Tabor na Pologu je **Metka Zgaga** ocenila s cool (kar je najnajboljše), verjetno pa bi se z oceno strinjali tudi najmlajši, ki so taborili na Čavnu. Po vzponih na Veliki Modrasovec (Atlas Slovenije 141/B2), Mali Goljak, Sinji vrh in Kucelj, o čemer piše **Mateja Koglot**, bi zamenjali eno leto šole za en teden tabora (šifra: Šola je kruh, živela lakota).

Gornik je tiskan na kvalitetnem papirju z barvnimi fotografijami (**A. Colja, M. Bijuklič, B. Zoratti**), ki prikazujejo poleg dogodkov (dokumenti časa!) tudi utrinke, ki so blizu vsakemu gorniku.

Borut Peršolja

društvene novice

V slovo Gregorju Klančniku

Z vsako smrtjo med prijatelji je tudi mene manj. To še posebej velja ob Gregorjevem slovesu.

Če pade kamen v tolmun, se krogi na vodi vedno bolj širijo. V našem življenju pa je ravno narobe: krog se vedno bolj oži in zanka se zateguje.

Ne bom podrobno govoril kot domačin izpod Triglava na primer o šolanju v ljudski šoli na Dovjem, ki sva jo z mlajšim Gregorjem obiskovala še v Aljaževih časih; ne o prvih smučarskih začetkih v Mojstrani, kjer je Gregor odigral mnoge vloge prvaka, vse od **Janeza Polde** in drugih mojstranških prvakov pa do današnjega **Jureta Koširja** in **Alenke Dovžan**; ne o njegovem deležu v uporu in boju proti nacističnemu okupatorju; ne o prvih povojnih časih in skupnem delu v Železarni Jesenice. O tem in o njegovem delu in delovanju med železarji na Ravnah in koroškem delu Slovenije, pa v Združenih slovenskih železarnah so poklicani in sposobnejši govoriti drugi.

Želim pa se mu kot častni predsednik Planinske zveze Slovenije v imenu slovenskih planincev, alpinistov — plezalcev in gorskih reševalcev zahvaliti za vse, kar je zanje s svojimi sodelavci storil na Kredarici, pri Triglavskih jezerih, na Komni, pri Savici v Bohinju in v Kamniški Bistrici.

Bil je žlahtni in neutrudni nadaljevalec Aljaževega pionirskega dela in ohranitve njegove dediščine v sodobnih razmerah in časih, katerih potrebam je znal tankočutno prisluhniti. Njegove zasluge za naš Triglav in njegovo okolico so enkratne in bodo vedno nepozabne. Omenjeni planinski domovi in postojanke bodo skupaj z njegovimi umetniškimi akvareli gorskega sveta kot njegov spomenik še dolgo pričali o človeku, ki se je nesebično in požrtvovalno razdajal za druge in za dobrobit slovenskega naroda. Predvsem pa tudi za delovnega človeka!

Žalujmo in se poslovimo tako, kot smo se od pokojnega planinskega prijatelja **dr. Marijana Breclja** in kakor je zapisal naš pesnik **Oton Župančič**:

»V črno sem žalost zakopan —
pa se ozrem v gorenjsko stran —
in glej:
planine so visoko kakor prej!«

Na Ravnah, 3. aprila 1995

Dr. Miha Potočnik

Čestitke Viktorju Kojcu

V imenu planincev Savinjske in Šaleške doline čestitam **Viktorju Kojcu** iz Šoštanja za njegovo sedemdesetletnico. Pogrešamo ga na planinskih poteh in planinskih proslavah, pogrešamo njegove besede v tem in onem časopisu ali reviji. Huda bolezen ga je priklenila na posteljo.

Težko bi našli področje, na katerem Viktor Kojc ni deloval.

Malo je planincev, ki bi bili bolj predani planinski organizaciji, kot je Viktor Kojc težko bi se našel kdo, ki bi toliko skrbel za zgodovino Šaleške podružnice SPD, kot je on, ki bi se toliko veselil delovnih zmag, kot se jih je on; Andrejev dom na Slemenu mu je bil drugi dom.

Čestitke za 70-letnico!

Franc Ježovnik

Ob 90-letnici PD Idrija

Z zgodovino bom na kratko opravil:

Meščanska podružnica SPD je bila v Idriji ustanovljena 1904. leta in je bila enajsta po vrsti. Iz strankarsko političnih razlogov tedaj knapov ni bilo zraven. Na zdrave hribovske izlete so hodili le na svojo roko. Še tja do druge vojne so prav radi obiskovali Koševnik, Gore, Vojsko,

Jelenk nad Faro, obe Razpotji; polne so jih bile božje poti na Angelsko Goro (Otlico), k Sv. Trem kraljem in na Sv. Goro. A pri Medvedu na Javorniku (Kanji Dol) je bila že 1876. vpisna knjiga. Pomeni, da so bili delavni že člani SPD daleč pred ustanovitvijo idrijske podružnice. Ob 10-letnici je imel ozek krog idrijskih planincev (kot se je rad izrazil **inž. Ivan Gantar**) kaj pokazati. Markirali so poti na Jelenk, Javornik, k Sv. Trem kraljem in na Otlico. 1907. so odprli brunarico na Javorniku. Za Žoržem v Idriji (danes stadion) so uredili drsališče, skrbeli so za mestno sankališče, polagali vpisne knjige, prirejali predavanja, veselice in izlete. Športno, vzgojno in kulturno poslanstvo planinske misli je prvič poletelo iz dna idrijske kotline na bližnje in tudi bolj odmaknjene griče.

Dobre obete je grdo prekinila prva vojna in vse, kar ji je na Primorskem sledilo. Nova državna meja je prekinila zvezo z matico. Leta 1925 v Idriji *ustanovljeno samostojno planinsko društvo sploh ni zaživelo.* Naslednja leta se ve, da so Italijani prepovedali vsa slovenska društva.

Druga vojna in še prej ves predolgi čas italijanske okupacije sta mnogokaj odplaknila in zabrisala. Hribi so kajpak živeli dalje in knapi so iz nuje še romali k njim in se z njih razgledovali po širni rovtariji, a spomin na društveno življenje je docela zbledel.

Leta 1946 so sklicali zbor — torej se je premaknilo. Leto pozneje so ukinili nekdanjo podružnico SPD in novo planinsko sekcijo vključili v gigantsko fizkulturno društvo »Rudar«. Opletanje s takrat modernimi sekcijami se ni obneslo ne v Idriji, ne v Ljubljani: 1948. so na občnem zboru končno ustanovili samostojno planinsko alpinistično društvo. Novi veter je bil pravi! Vrgli so se v gradnjo nove koče na Javorniku. Ker sem bil kot droben žvižgavec nekajkrat poleg, vem, da so bila to od sile delavna in radoživa leta. 1952. so stavbo posvetili začetniku idrijskega planinstva **Maksu Pirnatu**.

Na Hlevišah je planince sprva gostila Križičeva bajta, ki se v današnjih dneh opazno poslavlja. Danes povečano, a tedaj povsem novo kočo so gradili od 1953. do 1955. leta. Za mesto je bila njena dograditev izjemen praznik; norelo se je tedaj vso noč. Danes ima koča cesto, dostopna je tudi tistim, ki jim je preveč le dobra ura zložne hoje po tihem gozdu.

Želje po planinskem zavetišču na Vojskem (kamor hodijo knapi od pamtiveka gledat sončni zahod v barvah, kakor se je imenitno izrazil pokojni **Srečko Logar**) je bila že stara. 1958. je PD Idrija vzelo v najem in pozneje odkupilo staro Blažkovo hišo. Brez pomoči idrijskega rudnika ne bi šlo ne tu, ne na Hlevišah, *ne na Javorniku, le kdo tega* ne ve! Docela predelana kmečka hiša je postala nov planinski dom, domače zavetje popotnikom, Vojskarjem božja roka in redkim turistom prijazna privlačnost, saj vse le ne odtehtajo bajni razgledi in zdrav zrak sredi arnike in šentjanževk. Na žalost društvo vojskarskega zalogaja v bolj tržnih časih ni več zmoglo. Nisem edini, ki mu je neskončno žal.

Na Sivki je bilo dolga povojna leta planinsko zavetišče kar v italijanski kaverni. Nič kaj ugledno, obiska pa slednje leto čez mero, menda ne le zaradi borovnic. — Drugače je že vsa leta na Jelenku, ki slovi kot botanični vrt daleč po svetu. Vsaj na binkošti se slednje leto zdi, da se na globoko zakoreninjeni kmečki praznik ne bo nikoli pozabilo. Planinsko zavetišče na Jelenku se je večkrat selilo, ostalo pa več ali manj na ravni prijetne vaške gostilne.

O številu idrijskih planincev na kratko:

Pred 1904. letom je v mestu živelo in delalo za stvar 16 članov SPD. 1904. se jim je pridružilo 26 članov nove podružnice. 1969. (kakšen skok?) je bilo vpisanih 1005 članov, 1974. 1650 in 1981 — 944 planincev. Od tedaj dalje je številčnost odvisna tudi od tega, koliko znamkic gre vsako sezono v prodajo. V zadnjih desetletjih je včlanjene veliko šolarske mladine. Po naših govcih jih je prvi vodil dolgoletni marljivi predsednik društva **Janez Jeram.** To so bili še časi kamionskih prevozov. Spominjam se sijajnih izletov na Javornik, Porezen, Črni vrh, Ratitovec. Na Sivko, Jelenk in Hleviše smo bezljali redno leto za letom. V idrijski osnovni šoli je za Jeramom dolgo zagnano vodil MO slavist **Andrej Černilogar.** Za njim še danes imenitno vlečeta plug **Marica Brezavšček** in **Nace Breitenberger**, oba šolnika. Saj res, kaj bi planinstvo brez šolnikov?

Današnje delo z mladino seveda ni le vódenje po poteh, so še natečaji, tabori, pohodi, kulturni nastopi, orientacija, začetki plezarije... Iz davnih let, ko se je na občnem zboru (z **Janezom Gnezdovim** vred) govorilo *le o gradnji javorniške koče, se* je marsikaj obrnilo na glavo. Alpinistični odsek so v Idriji zastavili 1973. leta. Svojih uspehov fantje niso dajali na veliki boben, a poznavalci vedo zanje. Po njihovi zaslugi je plezanje – táko in drugačno – v Idriji postalo nekaj običajnega. Na to bolj športno, vzgojno in samovzgojno dejavnost smo včasih gledali s premočnim strahospoštovanjem.

Planinarjenje se v zadnjih letih hudo spreminja. Skupinski in nekoč tako veselo družabni izleti z avtobusom ali še prej s kamionom so v zatonu. Do vznožja hribov se majhne družbice potegnejo z osebnimi avtomobili, zgodaj zjutraj, sredi noči. Mnogokrat ne vedo drug za drugega. Včasih se srečamo na gorskih poteh in smo vsi iz sebe: A tudi tega je zvleklo ven! — So krivi avtomobili ali boljši standard? Ali bolj kot nekdaj ljubimo mir? — Tudi v Idriji je že precej let videti, da društvo zamira, a morda hodijo ljudje v griče še bolj kot nekdaj. Na Triglav se spravi vsak, na Krn hodijo pozimi, kot da so Hleviše, na pohodih je videti množice. Le te uboge rovtarsko kmečke steze, ki bi bile vse lahko tudi planinske, samo te bodo kmalu zares prešle.

Lani, 1994., je torej idrijsko planinsko društvo praznovalo 90-letnico. Prijazno in prisrčno. Osrednja proslava se je odpletla 12. junija — kot se spodobi — na Hlevišah. Nad rovtarske hrbte in grape so zateg-

njeno zagodli idrijski rogisti, ubrano je čez smrekovje zapel godoviški oktet, živahno so nastopili prefarski in idrijski mladi planinci. Po besedah dolgoletnega predsednika **Marjana Rupnika** so zaslužnim članom podelili društvena in državna priznanja. V hleviški koči smo se dobili tudi 10. oktobra, tedaj se je projekcija hribovskih diapozitivov sprevrgla v veselo in glasno druženje starih znancev. Naslednjega dne se je ne prav hud pohod v kislem vremenu prav tako končal s pesmijo na Hlevišah.

Zaključna prireditev je bila 27. decembra v hotelu Ydria. V kulturnem delu sta poleg mladine nastopila še godoviški oktet in nonet Prfarci. Po manjši pogostitvi povabljenih se je v svečanem prostoru razcvetel ples, za katerega predsednik Rupnik namiguje, da ni bil zadnji.

Ob visoki obletnici čestitamo vsem idrijskim planincem, ki še lazijo po gričih, so s tem početjem nehali ali pa še niso začeli: Naj jim bodo svetli dnevi!

In društvo naj uspešno živi še naprej!

Rafko Terpin

Prvi občni zbor PD Moravče

Minilo je leto dni, odkar smo se tudi v Moravški dolini zganili in ustanovili svoje planinsko društvo. Da smo se prav odločili, nam pove dejstvo, da nam je uspelo v enem letu zbrati nad 400 članov, to pa je za tako majhen kraj, kot so Moravče, prav gotovo zelo veliko. Medtem ko je naša krovna organizacija, PZS, praznovala častitljiv jubilej — 100 let, smo začeli tudi v Moravčah.

Ustanovili smo planinsko društvo, konec januarja letos pa smo podali obračun svojega enoletnega dela. Ugotovili smo, da smo delali dokaj dobro. Upravni odbor je s svojimi vodniki za društvene člane organiziral 23 izletov. Udeležilo se jih je 650 članov. Sedem izletov smo organizirali za učence osnovne šole Jurij Vega iz Moravč, kjer deluje 36-članska skupina mladih, ki predstavljajo naš podmladek — naš poganjek za bodočnost. Na teh izletih smo imeli 158 mladih in njihovih staršev.

Na vseh izletih so se mladi seznanjali s kulturnimi, krajinskimi in zgodovinskimi značilnostmi posameznega kraja, kjer smo hodili. O lepotah našega gorskega sveta, o kraljestvu Zlatoroga, o Triglavu in soseščini nam je, kot le on zna, lepo povedal in pokazal **g. Jaka Čop**. Za to smo mu mladi še posebej hvaležni.

Tudi na izpopolnjevanje naših vodnikov nismo pozabili. Dva sta se v okviru Komisije pri PZS izpopolnjevala na Veliki planini, dva mlada člana sta opravila tečaj za mladinskega vodnika, en član društva pa opravlja tečaj za planinskega vodnika.

Po svojih finančnih zmožnostih skrbimo tudi za nabavo najnujnejše planinske opreme.

Odločili smo se tudi, da bomo planinske poti, ki potekajo po našem območju, sami oskrbovali. Za to delo imamo že nekaj usposobljenih članov. Res je, da naša pota ne potekajo po visokogorju in nam ni potrebno urejevati varovanj (klinov, jeklenic itd.), a tudi pota skozi gozdove, kjer vsako leto posekajo mnogo lesa in tako uničijo mnogo markacij, je potrebno vestno vzdrževati, saj po teh poteh hodijo popotniki, ki so manj izkušeni in se teže znajdejo na poti. Člani MO so delali na poteh 104 ure.

Tako je potekalo naše delo v preteklem letu. Bili smo v Kamniških Alpah, v Karavankah, Julijcih, v Prlekiji. Najbolj sposobni so bili tudi na Mont Blancu, letos pa bomo delo nadaljevali.

Veliko nam pomaga PD IMP iz Ljubljane, predvsem s svojimi vodniki in skupnimi pohodi. Zato smo jim zelo hvaležni.

Marijan Gril

41. občni zbor PD PTT Ljubljana

Na enainštiridesetem občnem zboru Planinskega društva PTT Ljubljana, ki šteje več kot tisoč članov, se je v soboto, 4. marca 1995, zaradi izredno slabega vremena zbralo le 155 članov. Kljub temu je bil občni zbor uspešen, saj je prikazal, da je bilo društvo v preteklem letu z vsemi svojimi odseki nadvse tvorno.

Kljub temu, da se je občnega zbora udeležilo razmeroma malo članov, je bila dvorana Zdravstvenega zavarovanja na Miklošičevi cesti 24 v Ljubljani nabito polna. Uvodoma je nastopila instrumentalna skupina OŠ Log pri Brezovici, ki je odigrala nekaj lepih skladb na električne klavirje. Potem pa je vse prisotne toplo pozdravil dosedanji predsednik društva **Jure Srhoj,** ki je društvo uspešno vodil štiri leta.

Izčrpno poročilo o delu društva v letu 1994 je podal podpredsednik PD PTT Ljubljana **Stanko Jaki,** ki je zadnje mesece preteklega leta zaradi odsotnosti predsednika društva prevzel vajeti v svoje roke in v letu 1994 storil pravzaprav naj-

Delovno predsedstvo 41. občnega zbora PD PTT Ljubljana je vodil podpredsednik društva Ivo Kastelic.

Foto: Rado Radešček

več, da je društvo celo preseglo svoje letne plane. Med drugim je povedal, da so bili vsi društveni odseki nadvse tvorni, še posebno pa sta se izkazala izletniški odsek, ki ga vodi **Alojz Terglav**, in planinsko-jamarski odsek, ki ga vodi **Rado Radešček,** saj je slednji več kot za sto odstotkov presegel svoj letni plan izletov. Izredno se je izkazal tudi **Gregor Česnik,** načelnik mladinskega odseka.

Na občnem zboru je poročilo podal še načelnik gospodarskega odseka **Mile Gizina,** ki je prisotne seznanil tudi s finančnim poročilom društva, iz katerega je razvidno, da je društvo v preteklem letu dobro gospodarilo.

V nadaljevanju občnega zbora so predstavniki številnih planinskih društev čestitali PD PTT Ljubljana za uspešno delo, spregovorila pa sta še predstavnik Telekoma Slovenije **Mitja Vavpotič** in Pošte Slovenije **Tone Grden,** ki sta predvsem poudarila, da bosta obe podjetji še naprej finančno in tudi moralno podpirali Planinsko društvo PTT Ljubljana, saj bo društvo tudi v bodoče skupno planinsko društvo Telekoma in Pošte Slovenije. Med mnogimi uglednimi gosti je občni zgor pozdravil še podpredsednik Planinske zveze Slovenije **Janko Mirnik,** ki je še posebej naglasil, da je Planinsko društvo PTT Ljubljana eno izmed najboljših planinskih društev v Sloveniji in zato zgled planinske dejavnosti.

Sledil je najsvečanejši del občnega zbora, saj so mnogi planinci in *nekatere delovne organizacije* prejeli visoka priznanja PD PTT Ljubljana, ki jih je podelil dosedanji predsednik Jure Srhoj, in priznanja PZS, ki jih je podelil Janko Mirnik. Predstavnica Turistične zveze Slovenije **Majda Dekleva** pa je slavnostno predala PD PTT Ljubljana plaketo za prvo mesto med sredogorskimi planinskimi postojankami, ki ga je v lanskem letu dobil Poštarski dom na Vršiču. Prvič sta bili podeljeni tudi dve bronasti transverzalni znački Poštarske jamske poti, ki sta ju prejela **Matej Svetel** iz Maribora in **Dušan Novotny** iz Ljubljane. Predsednik Odbora za Transverzalo kurirjev in vezistov NOV Slovenije **Martin Prevorčnik** je podelil še transverzalno značko starosti slovenskih planincev **Jožetu Dobniku** za četrtič prehojeno transverzalno pot.

Prisotni so na občnem zboru soglasno sprejeli še nova društvena pravila, razrešili stari Upravni odbor društva, ostale društvene organe in dosedanjega predsednika društva. Potem so izvolili nov Upravni odbor in druge društvene organe, za novega predsednika pa so izvolili dosedanjega načelnika propagandnega odseka **Toneta Krauthakerja.**

Rado Radešček

Spomladanskim pohodom na rob

V širši okolici Celja so že pred leti organizirali več pohodov, ki so ostali tradicionalni. Imajo 10- in večletno tradicijo. Mogoče bo kdo dejal, da je njihov čas potekel, pa ni tako. Udeležba na teh pohodih je vse večja.

Organizatorji pohoda Prebold-Marija Reka, ki je bil januarja, so zapisali, da je bila udeležba množična.

Dne 7. januarja 1995 je bil sedemnajsti pohod »Po poteh Pohorskega bataljona«. Letos je bilo vpisano 386 pohodnikov, ocenjujejo, da jih je bilo najmanj 500. Za leto 1994 je Večer zapisal, da jih je bilo 335. Torej: udeležba v spomin na boj Pohorskega bataljona narašča. Potrjuje se resnica, ki jo je izrazil **dr. Dimitrij Rupel** v Dražgošah: »Človek brez spomina je kot telo brez duše, *narod brez spomina je čreda...*«

Prizadevni planinci iz Dramelj so organizirali Pohod po poteh XIV. divizije Dramlje—Žiče. Tudi tu udeležba narašča!

V prelepem spomladanskem dnevu je PD Zabukovica organiziralo Pohod žena na Hom. To je bil že osmi pohod. Tudi tu udeležba narašča: leta 1991 je bilo 77 pohodnic, leta 1992 106, leta 1993 82, leta 1994 138 in letos 151 vpisanih, vendar ugotavljamo, da jih je bilo še več. Prišle so pohodnice iz Savinjske doline, pa tudi iz Ljubljane, Celja, Kočevja. Najstarejša udeleženka je bila **Pepca Ramšak** iz Zabukovice, rojena leta 1913, najmlajša **Lara Borštner**, rojena leta 1992, in najstarejša udeleženka, ki je bila na vseh osmih pohodih, **Magda Ježovnik** (*rojena leta* 1934).

Na Homu je bilo prisrčno srečanje, šolarji so pripravili kulturni program, udeleženke je pozdravil predstavnik PD **Jože Jančič**, pohod je organiziral in vodil mladinski odsek.

Zato tudi ni bojazni, da Pohod ob mejah KS Liboje ne bi uspel. To je že 13. pohod, ki ga organizirajo 22. 4. 1995 s pričetkom ob 9. uri pri mostu v Kasazah.

Pohodi torej niso preživeli.

Franc Ježovnik

Zahvala

Številnim društvom, ustanovam in posameznikom se po tej poti iskreno zahvaljujemo za čestitke, *darila in dobre želje* ob naši 100-letnici.

Posebno se zahvaljujemo našemu prijatelju **Jaki Čopu** za pravljico o Zlatorogu, ki jo je ob jubileju namenil otrokom na osnovnih šolah.

PD Radovljica

Izpopolnjevanje vodnikov v Tamarju

Izpopolnjevanje vodnikov v Tamarju je bilo namenjeno predvsem vodnikom, ki že imajo kategorijo D, in tudi drugim, ki jih zanimajo zimske oziroma snežne razmere. Taka oblika izpopolnjevanja je že tradicionalna, *še iz časov pred sprejemom* Pravil o enotni kategorizaciji vodnikov PZS. Prvo tako izpopolnjevanje je bilo 27. in 28. 3. 1982 v Erjavčevi koči na Vršiču.

Letošnji zbor udeležencev je bil 17. 3. 1995 zvečer v Tamarju. Tak čas je bil predlagan na izpopolnjevanju lani, saj bi bili tako vsi v soboto zjutraj zbrani in pripravljeni za delo. Vendar ni bilo tako. Nekateri so prihajali v soboto zjutraj in še tudi dopoldne. V soboto zjutraj smo ugotovili, da nam snežne razmere ne bodo dopuščale izvedbe kakršnekoli ture, zato smo se odločili, da bomo izvedli načrtovani program v soboto in ga pozno zvečer

zaključili. Bila pa so celo razmišljanja, da bi šli morda že v soboto na turo v Karavanke.

Takoj po zajtrku so bila teoretična predavanja. O nevarnostih pozimi je govorila **Marinka Koželj Stepic**. Opozorila ni le na nevarnosti snežnih plazov, za katere večina vemo, ampak je naštela še nekaj nevarnosti, ki prav tako ogrožajo zimskega pohodnika, a nanje prav radi pozabimo. Te nevarnosti so kratek dan, zaprte koče in neurejene zimske sobe, raznolikost snežne odeje, slaba oprema in nepoznavanje uporabe le-te in še marsikaj. **Dr. Anda Perdan** je predavala o prvi pomoči podhlajenemu. Opozorila je na različne postopike, kako pomagati pri ozeblinah, omrzlinah in podhladitvah. O opremi zimskega pohodnika in turnega smučarja je predaval **Ljubo Hansel**, ki je prav nazorno pokazal posamezne kose opreme ter nakazal slabe in dobre lastnosti. Dandanes je včasih kar težko kupiti pravo opremo, ker je ponudba pogosto zelo velika, vedno pa prodajalec ne zna ali ne more svetovati pri nakupu. Posebej je opozoril na opremo, ki nas sicer ne varuje pred plazom, ampak nam omogoča učinkovito tovariško pomoč. To so zlasti snežna lopata, elektronske naprave za iskanje v plazu in sonde. Pogovor je tekel tudi o ABS sistemu zračne vreče, ki je v tujini vse bolj razširjen, pri nas pa ga še ne poznamo.

Pred kosilom smo ugotovili, da je bolje, da gremo na teren kar v Tamarju in da pozabimo na turo v Karavanke, saj je bilo časa za oboje premalo. Udeleženci so se raje odločili za praktično delo. Inštruktorji so namreč prinesli s seboj kar precej pripomočkov, ki so v tujini že stalni spremljevalci zimskih pohodnikov. To so predvsem elektronske naprave za iskanje zasutih v plazu, snežne lopate in sonde.

Snežna odeja sicer ni omogočala varne izvedbe ture, bila pa je toliko primernejša za praktične vaje. Štirje inštruktorji — **Roman Robas,** Ljubo Hansel, **Miran Tarkuš** in Marinka Koželj Stepic — so pripravili nekakšne tematske delavnice. Roman Robas je vodil pogovor o zimskih dogodkih na posameznih turah. Ljubo Hansel je prikazal sondiranje — grobo in fino — in vsak je lahko sam preizkusil delo s sondo. Ugotovitev je bila, da je sondiranje težaško in počasno delo, zlasti če vemo, da je možnost preživetje tistega, ki je zasut pod plazom več kot dve uri, minimalna. Miran Tarkuš je prikazal prerez snega ter preizkus stabilnosti snežne odeje po norveški metodi in po metodi snežnega klina. Prerez snega je bil dokaj pester, saj smo videli praktično vse trdote snežnih slojev, debelino slojev ter vrsto snežnih kristalov v vsakem sloju. Tudi prikazana preizkusa snežne odeje sta dala podobne rezultate. Ugotovili smo, da naj bo snežna lopata, ki je iz lahkega in čvrstega materiala, stalna spremljevalka zimskega pohodnika ali turnega smučarja, saj služi predvsem za ugotavljanje nevarnosti snežnega plazu in ne le za odkopavanje zasutega. Marinka Koželj Stepic je pripravila praktičen prikaz uporabe elektronskih naprav. Vsak je imel možnost, da je v sneg zakopano napravo tudi sam s pomočjo elektronske naprave našel in tudi izkopal. Delo na terenu je trajalo kar štiri ure in po povratku v dom smo izpopolnjevanje analizirali in tudi sprejeli smernice za prihodnje leto.

Tudi v prihodnje naj bi bil zbor v petek zvečer, v soboto teoretična predavanja in praktično delo, v nedeljo pa tura. Izbor tem naj tak kar ostane. Predlog je le, da bi dodali temo z naslovom Življenjski doživljaji zime in mraza. To temo naj bi podal nekdo z bogatimi zimskimi izkušnjami, podana pa naj bi bila teoretično in bi trajala eno uro. V diskusiji je bilo ugotovljeno, da so bile teme dobro izbrane, prav tako je bilo izredno dobro opravljeno praktično delo, verjetno tudi zato, ker so bili trije udeleženci na enega inštruktorja. Udeleženci so predlagali, naj ta ekipa inštruktorjev, ki deluje zelo utečeno, ostane tudi v prihodnje. Seveda jo je treba ob večjem številu prijavljenih povečati. Razmere za izvedbo izpopolnjevanja so v Tamarju ugodne, saj je v domu razmeroma velik poseben gostinski prostor, v okolici pa raznolik teren za praktično delo.

Naj omenimo le eno neprijetnost tega izpopolnjevanja. Ker prijav niso evidentirali, organizator do prihoda posameznikov v Tamar ni poznal števila udeležencev. Če ne bi »preprečili« prihoda štirih inštruktorjev, **Bojana Pollaka, Silvestra Jošta, Borisa Mlekuša** in **Janeza Benkoviča**, bi bilo inštruktorjev odločno preveč. Vpraševali smo se, zakaj ni udeležba večja, saj je bilo udeležencev vedno preko 30, v letu 1992 celo 72.

Izpopolnjevanja vodnikov v zimskih razmerah so se udeležili **Ciril Tovšak** iz PD Jakob Aljaž – Maribor, **Rudi Schoss** in **Aleksander Čičerov** iz PD Onger-Trzin, **Franc Gričar** iz PD Lisca Sevnica, **Cveto Hvala** in **Laci Gyorfi** iz PD Nova Gorica, **Janko Mohorčič, Lojze Zadel** in **Aldo Zubin** iz OPD Koper, **Lojze Terglav** iz PD PTT ter **Dejan Zrnič** iz PD RTV Ljubljana.

Marinka Koželj Stepic

Šli smo v neznano in prišli na vrh

Kar z dvema avtobusoma se nas je 120 učencev, ki smo uspešno zaključili osnovno planinsko šolo, podalo v soboto, 18. marca, na nagradni izlet v neznano.

Izletniki smo bili iz petih osnovnih šol v občini Ilirska Bistrica, iz trnovske in bistriške šole ter iz Kuteževa, Jelšan in Knežaka. Čeprav nas je dajala radovednost, kam gremo, nam naši mentorji niso hoteli izdati cilja naše poti. Tudi obljubljene nagrade, ponujene za pravilni odgovor, niso pomagale. Do odgovora smo prišli po dobri uri vožnje, ko smo v Logatcu krenili proti Žirem. Cesta se je strmo dvigala in pripeljali smo se skoraj na vrh razglednega golega hriba s cerkvijo, šolo in eno samo kmetijo - Medvedje Brdo. V obnovljeni šoli je sedaj republiški center za številne obšolske dejavnosti slovenskih šolarjev. O vsem, kaj počnejo mladi, ki pridejo tja na delovne počitnice, nam je pripovedoval naš planinec in tabornik **Leon Rolih,** ki je tam zaposlen. Prijazni oskrbniki so nas vse postregli s toplim čajem. Prišel nam je prav, saj smo se s pravo snežno vojno dodobra razgibali. Ogledali smo si razgledni

vršiček in zapeli v stari cerkvici.
Pot smo nadaljevali do Rovt in se znova podali v klanec. Tokrat do 884 metrov visokega Vrha pri sv. Treh kraljih, cilja našega izleta. Megla je zakrivala že bližnjo okolico, kako naj bi videli šele Triglav in naš Snežnik! Ogreli smo se šele v koči planinskega društva Rovte pod Vrhom. Polni smo bili dobre volje, ki nam je kislo vreme ni moglo odvzeti. Kar med vožnjo smo si ogledali še slikovite doline in hribovit svet, nagnjen proti Ljubljanski kotlini. Ustavili smo se še pri mogočnem izviru Ljubljanice v Močilniku in v njej prepoznavali tudi vode naše reke Pivke.
Polni lepih vtisov smo razigrani prepevali v avtobusih, ki sta nas vozila domov. Škoda, čas je tako hitro minil. Izlet, ki nam ga je za našo pridnost poklonilo Planinsko društvo Snežnik Ilirska Bistrica, nam bo za vedno ostal v prijetnem spominu.

Iride Mršnik, 8.b OŠ Dragotin Kette, Trnovo Ilirska Bistrica

Pohod na Raduho

Letošnji peti zimski pohod na Raduho (18. 3.) je bil res zimski. Toliko snega dosedaj še proti samem vrhu ni bilo. Zato je bil letos pohod samo do Koče na Loki, kar pa je vseeno zahtevalo še kilometer vzpona ali okoli tri ure kar naporne hoje.
Vremenska napoved za konec tedna ni bila kaj prida in tako se je pohoda udeležila le stotnija pohodnikov (105). Od teh jih je bilo za četo, ki so bili na vseh petih pohodih in so prejeli bronaste značke (32). Vseh vpisanih udeležencev je doslej 1115. Letos so bili udeleženci celo z naše morske obale, pa Zasavci so šli že prejšni dan do koče, ker imajo tako »ugodne« avtobusne zveze, da v enem dnevu tega ne zmorejo.
Pred Arničevim spomenikom je bil - kot vedno do sedaj ob pohodih - položen šopek. V domu je bilo poskrbljeno za prehrano po primerni ceni, da se ni splačalo nositi s seboj. Tudi ob poti sta bila dva domačina s traktorjem, kjer se je dalo dobiti topel čaj, brezalkoholne pijače, vino in domače žganje. Njun traktor je vrezal tudi dve globoki kolesnici, da se je lahko hodilo po njih, od tam naprej pa le po ozki gazi v enojni koloni.
Za organizacijo pohoda skrbi poseben odbor, ki je bil imenovan na seji savinjskega MDO 22. 3. 1994 **(Franc Kosmač, Anton Pečovnik, Miro Žolnik, Maks Korošec** in **Alojz Mikek)** in se je sestal za ta pohod trikrat. Na pohodu so bili tudi gorski reševalci. Organizator je porazdelil nagrade Kovinarstva Ljubno, Elkroja Mozirje, Urarstva Aubreht in pokrovitelja. Gorenje Servis je poskrbel za barvne plakate, MGA Nazarje pa za bronaste značke.
Organizatorji so imeli srečo z vremenom, čeprav vzpon na vrh ni bil izvedljiv in ne vem, kaj bi bilo, če bi ponedeljkovo vreme bilo v soboto.

B. J.

Celjske planinske koče

Ob zaključku sezone delovanja planinskih postojank pregledujemo v planinskih društvih uspešnost poslovanja, obisk planincev v postojankah in problematiko, ki jo ugotavljamo po vsaki sezoni. To nam služi kot podlaga pri načrtovanju investiranja in vzdrževanja postojank. Celjsko planinsko društvo oskrbuje Frischaufov dom na Okrešlju in Kocbekov dom na Korošici, Dom planincev v Logarski dolini pa imamo v najemu.
Frischaufov dom na Okrešlju (1396 m) je ugodno izhodišče za obisk osrednjega pogorja Grintovcev, je pa tudi cilj enodnevnih obiskovalcev Logarske doline, saj je do doma le eno uro vzpona iz kota doline. Postojanka je bila lani oskrbovana od 1. maja do 8. oktobra, kar se pokriva z obiskom planincev. Za primerjavo naj navedemo podatke o številu prenočevanj in vpisov v vpisno knjigo v zadnjih treh letih: leta 1992 je v domu prenočevalo 1358, leta 1993 nekaj manj, 1179, in lani 1230 planincev, medtem ko se je ista leta v knjigo, ki je v koči, vpisalo 10.612, 9022 in 9564 planincev.
V resnici je število obiskovalcev nekajkrat višje od števila vpisanih, saj se večina planincev zadržuje pred domom ali v okolici in se v knjigo ne vpisujejo. Ugotavljamo, da se skokovit porast avtomobilskega prometa v Logarski dolini ne odraža v isti meri tudi na obisku Okrešlja. Vzpon na Okrešelj, čeprav le enourni, le ločuje prave ljubitelje gorskega sveta od navadnih turistov-obiskovalcev Logarske doline.
Poslovanje in gospodarski učinek postojanke sta bila v lanskem letu približno na isti ravni kot v letu dni prej. Dom je bil v preteklih letih temeljito prenovljen in je skoraj nov. Tovorna žičnica, s katero oskrbujemo dom, je potrebna obnove. Kljub zmanjšani porabi vode v zadnjih letih postaja zaradi okoljevarstvenih razlogov voda v sušnih dneh vse večji problem, ki ga je potrebno rešiti z novimi vodnimi viri. Ropotanje in smrad dizelskga agregata moti okolje na Okrešlju, zato bomo že letos skušali vgraditi sončne celice, vsaj za najnujnejšo elektriko za potrebe doma.
Kocbekov dom na Korošici (1808 m) ima precej drugačen značaj planinske postojanke kot Dom na Okrešlju. Vsi dostopi do doma so po štiri in več ur hoje. Najkrajši dostop je od planine Podvežak, dve uri hoje, vendar ga uporabljajo le redki, saj je cesta do tam nevzdrževana in v zelo slabem stanju. Kocbekov dom je nepogrešljiva planinska postojanka za obisk vzhodnega dela Kamniško-Savinjskih Alp. Dom oskrbujemo izključno s helikopterskimi prevozi od Planinška (1087 m) nad Podvolovjekom.
Kocbekov dom je edina planinska postojanka v Kamniško-Savinjskih Alpah, ki je oskrbovana izključno s helikopterjem. Lani je bil dom redno oskrbovan od 16. junija do 17. septembra, potem še dva vikenda do 2. oktobra.
Nekateri primerjalni podatki o obisku doma so naslednji: leta 1992 je v tej planinski koči prenočevalo 1845, leta 1993 nekoliko manj, 1586, in lani 1764 planincev, medtem ko se jih je v teh treh letih v vpisno knjigo vpisalo 3684, 3112 in 3222.
Obisk v domu na Korošici je dokaj enakomeren. Padec obiska v letu 1993 (za 15 odstotkov) je treba pripisati zelo slabemu vremenu v septembru. Enodnevnih obiskovalcev je na Korošici malo, sem prihajajo planinci, ki nameravajo opra-

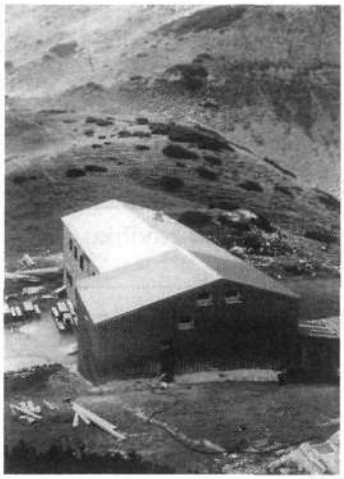

Dom na Korošici z novim prizidkom, fotografiran s pobočja Ojstrice

viti daljše planinske ture, zato so ti podatki karakteristični za ta predel Alp. Ocenjujemo, da je dejanskih obiskovalcev dvakrat več, kot je vpisanih, saj je tudi na Korošici prostor pred domom tako prijeten, da mnogi prehodni gostje ne vstopajo v prostore doma in se ne vpisujejo v vpisno knjigo.

Kocbekov dom je bil zadnjič obnovljen leta 1973 ob 80-letnici Savinjske podružnice SPD, osnovni leseni deli pa so mnogo starejši. Dom smo začeli v zadnjih letih obnavljati, lani pa smo nadgradili in razširili prizidek doma. V prizidku bomo uredili bivališče za oskrbnika in novo zimsko sobo, ki naj bi bila odprta predvsem v pomladanskem času, saj je območje Korošice zelo primerno za turno smučanje. Zgraditi bo potrebno tudi suho ekološko primerno stranišče, vgraditi sončne celice za elektriko v domu, urediti depo za GRS in še kaj.

Mnogo je načrtov in nujnih vzdrževalnih ter investicijskih del na naših postojankah (samo na Korošici 1073 prostovoljno opravljenih ur), vse bolj pa postaja uresničevanje teh načrtov vprašljivo zaradi nerazčiščenih lastninskih odnosov s Planinsko zvezo Slovenije, ki ne kaže pripravljenosti, da se ta vprašanja uredijo. V sedanjih gospodarskih razmerah od planinskih društev pač ni mogoče pričakovati, da bodo svoja sredstva, svoj trud in delo usmerjala v planinske postojanke, ki si jih lasti centralna, društvom odtujena planinska organizacija.

Z. Tratnik

* * *

V Gospodarski komisiji PZS so te podatke komentirali tako, da je nenavadno, ker so v PD Celje prikazali le podatke za dve svoji planinski koči, čeprav imajo v resnici tri (kar so v začetku tega poročila sicer vendarle omenili). V Gospodarski komisiji pravijo, da v celoti manjkajo podatki za Dom planincev v Logarski dolini, ki so ga Celjani zgradili z denarjem od prodaje bivšega doma, ki pa je bil po zagotovilih Gospodarske komisije last Planinske zveze Slovenije, medtem ko so novi dom dali Celjani v zakup.

Valvasorjeva pot

Turistično društvo Čemšenik je prvo letošnjo pomladansko soboto v koledarski pomladi pripravilo pohod po Valvasorjevi poti od Izlak do Čemšenika. Letošnji pohod je bil že tretji, udeležilo pa se ga je okoli 150 pohodnikov.

Pot smo začeli pri razvalinah gradu Medija, ki je bil v lasti Valvasorjeve rodbine. Svoja mlada leta je tu preživljal tudi zgodovinar in pisec Slave vojvodine Kranjske **Janez Vajkard Valvasor.** Ohranjena in obnovljena je samo kapela iz leta 1650, ki jo je dal zgraditi Valvasorjev oče in v kateri so bili pokopani on in še nekaj drugih družinskih članov.

Od Valvasorjeve kapele smo pot nato nadaljevali mimo tovarne ETI Elektroelement in nato po glavni cesti do izlaške šole, kjer smo čez jase in skozi sadovnjak krenili proti Zg. Izlakam. Levo nad nami je bila cerkev sv. Jurija, ki je danes barokizirana, vendar z ostanki gotskih prvin. Skozi prijetne gozdove in prek spomladanskih jas smo kar hitro prišli do razvalin gradu Gamberk, ki je prav tako povezan z Valvasorjem, saj je tod okrog preživljal svoja otroška leta.

Grad Gamberk (567 m), ki stoji na strmem skalnatem hribu in katerega vidne so samo še razvaline, je leta 1040 sezidal **Ortlof III. Svibenski.** Pozneje je grad postal deželnoknežji in so ga Habsburžani dajali v zakup. Leta 1641 ga je kupil Valvasorjev oče, vendar je kasneje grad še večkrat menjal lastnike. Konec prejšnega stoletja je bil že v razvalinah. Gamberk je bil nekoč pomembna trgovska postaja na tovorni poti iz Ljubljane skozi Moravče v Savinjsko dolino, saj je bilo med drugim v gradu tudi glavno skladišče živega srebra iz Idrije, ki so ga tod tovorili.

Od Gamberka smo se kar hitro poslovili, saj je zadrževanje v okolici razvalin precej nevarno, in nadaljevali pot proti Ržišam, od koder je bil enkraten pogled nazaj na razvaline gradu Gamberk ter na plečato Čemšeniško planino in našo nadaljnjo pot tik pod vrhom s cerkvico Sv. Primoža.

Prišli smo do vasice Razbor, na naši levi pa je v sončnem sijaju blestel Čemšenik z mogočno farno cerkvijo Marije Vnebovzete, ki je bila prav tako predelana v baroku, čeprav je prvotna gradnja gotska. Pri spodnji postaji tovorne žičnice, ki služi za oskrbovanje planinskega doma na Čemšeniški planini, smo krenili desno mimo vasi Jesenovo proti Znojilam, nato pa smo se po precej razmočeni gozdni poti povzpeli do Gunetove domačije na višini približni 900 metrov.

Od tod se nam je odprl lep pogled na čudovito kopasto Krvavico in v Savinjsko dolino. V Valvasorjevih časih je menda tod vodila tovorna pot iz Kranjske na Štajersko. Tu na sedlu sta nas pričakala skoraj pol metra snega in močan veter, tako da sta se čaj in prava kranjska medica kar prilegla.

Na poti pod Čemšeniško planino je bilo treba kar precej napora, da smo pregazili ponekod kar visoke zamete. Sneg je sonce ravno toliko potipalo, da so se noge vedno znova globoko vdrle v sneg. Najbolj so bili prizadeti tisti, ki so na pohod odšli v športnih copatih. Pri Sv. Primožu je bilo vsega hudega konec. Čakala nas je samo še prijetna gozdna pot z lepim razgledom proti Kumu in Zasavski Sveti gori, ves čas pohoda pa smo lahko imeli pred očmi tudi nižje ležeče razvaline gamberškega gradu.

Cilj uradnega dela menda 15-kilometrskega pohoda je bil na kmetiji pri Mejč pod Prvinami nad Čemše-

nikom. Tu smo se pod kozolcem podprli s suhimi klobasami, zeljem in potico, grla pa poplaknili z domačim jabolčnikom. Za dobro voljo je ves čas vlekel meh domači harmonikar, obiskal pa nas je tudi sam plemeniti gospod Janez Vajkard Valvasor, ki nam je natresel nekaj nasvetov za vsakdanjo rabo.

Za povratek v dolino so organizatorji pripravili prevoz s kombijem, vendar smo se v tem sončnem vremenu mnogi odločili kar za hojo in tako prijeten pohod še nekoliko podaljšali. Od Mejčeve kmetije smo krenili v zahodno smer po kolovozu in kmalu naleteli na prve planinske markacije. Nekaj metrov nas je nato pot vodila po cesti, pri vasici Brezje pa smo jo mahnili levo čez travnike in gozdove navzdol in bili kar hitro v Izlakah.

Z Valvasorjevo potjo smo pohodniki, planinci in drugi v poplavi pohodov dobili še en zanimiv in poučen kulturno zgodovinski pohod in vsakomur priporočam, da se na to pot poda vsaj enkrat v življenju.

Verjetno pa bi bilo dobro, če bi ustvarjalci in organizatorji Valvasorjeve poti prve metre poti speljali malo drugače. Namesto da smo šli mimo tovarne ETI Elektroelement, bi lahko pot od Valvasorjeve kapele speljali prek hriba do Medijskih Toplic, ki so nekako simbolično tudi povezane z Valvasorjem. Pot je že označena, v parku v Medijskih Toplicah pa stoji marmornat obelisk z Valvasorjevim besedilom. Od tod bi pot vodila nekaj metrov po cesti in se nato povzpela mimo cerkve sv. Jurija, kjer se kmalu združi z obstoječo.

Nekateri se bomo na prijetni Valvasorjevi poti še srečevali in se vračali v kraje in med ljudi tja pod Čemšeniško planino ali - kot jo Valvasor imenuje v svoji Slavi vojvodine Kranjske - Gamberško planino.

Franci Erzin

Planika na zavihku suknjiča

Ni treba odtrgati planike, da bi jo lahko imeli pripeto na prsih! Drugačen planinski cvet si lahko pripnete na zavihek suknjiča. Podjetje STEFANI iz Domžal je izdelalo priponko planike iz naravnih materialov, ki jo lahko naročite po telefonu ali telefaksu 061/713-471.

PLANINSKI VESTNIK JE BIL STAR 100 LET

Ob 100-letnici Planinskega vestnika je uredništvo prejelo veliko najrazličnejših čestitk, dobilo je za spomin tudi veliko fotografijo skupine slovenskih planincev, ki so svoj vzpon na najvišji vrh Afrike, Kilimandžaro, oteli pozabi z lepim posnetkom, dobilo je tudi nekaj kritičnih pripomb, ker ta visoka obletnica ni bila nikakor javno proslavljena, celo nekaj kar ogorčenih pisem, v katerih se bralci zgražajo nad ignoranco do častitljivo starega jubilanta. Vsem, ki ste nam čestitali ali nam drugače ob jubileju izrazili simpatije, se zahvaljujemo.

Najizvirnejšo čestitko nam je poslal naš dolgoletni sodelavec ***Tomislav Jagačić****, ki piše takole:*

Dragi moj Planinski vestnik!

Ob Tvojem stotem rojstnem dnevu Ti želim nekaj več povedati.

Najprej se pridružujem številnim čestitkam, ki so Ti jih poslali planinci od vsepovsod za Tvoj visoki jubilej.

Poznam Te še iz časov, ko je za Tebe skrbel urednik in zaslužni profesor **Tine Orel**. Vendar sem pravo in nerazdružno prijateljstvo sklenil s Teboj v časih, ko Te je vodil urednik **prof. Marijan Krišelj**. On me je pripeljal v krog Tvojih pristnih prijateljev in sodelavcev, žal pa mi ni uspelo Marijana osebno spoznati. Zatem sem spremljal trud za Tvoj videz in vsebino, kot si ju je zamislil urednik **Milan Cilenšek** iz Maribora, ki sem ga spoznal kot odličnega organizatorja in vodiča.

Moje sodelovanje s Teboj je zelo uspešno podprl in še naprej razvijal sedanji urednik **Marjan Raztresen**. Zahvaljujoč se prav njemu, ki je objavljal moje durmitorske programe, mi je od leta 1984 do 1990 uspelo spraviti na noge in pripeljati na Durmitor, na Taro, Komove in Maglić 570 planincev. V to število je vključenih tudi 400 Slovencev. Lepa številka, kajne? Toda zahvaljujoč se sedanjemu uredniku imam zdaj v Sloveniji 400 novih prijateljev, katerih naslove imam skrbno spravljene.

Rad Ti priznam, da z velikansko nestrpnostjo vsak mesec pričakujem Tvoj prihod in živčno odpiram poštni nabiralnik. Ko pa potem le prideš, hitim pregledovati, kaj si mi spet prinesel, kateri lep opis planinskega izleta, življenjepis zaslužnega planinca, informacijo o delu katerega od planinskih društev, planinski proslavi in še marsičem. Potem pa se spravim k pravemu branju — od prve do zadnje strani. Nosim Te v aktovki, jemljem Te s seboj na potovanja z vlakom, v avtobus. Polagam Te v nahrbtnik. Hranim Te prav tako, kakor pobožen človek hrani in nosi s seboj molitvenik. Posebno rad Te berem, kadar mi deževni čas nagaja, da ne morem iti v naravo in v gore.

Aktiven član Tvoje družine sem precej več kot deset let in nikakor ne bi hotel, da bi naju kdorkoli poskusil ločiti.

Čutim potrebo, da Te toplo priporočim vsem planincem. Preprosto si ne morem zamišljati planinca, ki Te ne bi imel rad v svoji planinski knjižnici. Ti bi pravzaprav moral biti sestavni del planinske opreme!

Želim Tebi, Tvojemu uredniku in vsem sodelavcem veliko sreče in uspehov v začetku drugega stoletja Tvojega življenja!

Tvoj

Tomislav Jagačić

NADMORSKA VIŠINA

PREHOJENI VIŠINSKI METRI

ZRAČNI PRITISK

ŠTOPARICA

Merilec prehojenih višinskih metrov

VERTECH ALPINE

Ura, termometer, barometer, višinomer

Generalni zastopnik: **EKO PROJEKT** Novo mesto

Slavka Gruma 34, tel: 068 26.645, fax: 068 32.10.60

Trekking modeli '95:

Obutev PLANIKA TREKKING Vam bodo letos v planinah zavidali tudi gamsi. Planiki je namreč uspelo v enem čevlju združiti tudi na videz nezdružljive lastnosti, kot sta vzdržljivost in sodoben design.

Poleg tega čevlji zagotavljajo udobno počutje na vsakem terenu in v vsakem vremenu. Narejeni so iz COMTEC-a, posebne tkanine, ki ne premoči, hkrati pa omogoča koži neovirano dihanje. S primerno oblikovanim podplatom so čevlji tudi varni proti zdrsu.

Če v Planikini trgovini srečate kakšnega gamsa, se ne ustrašite. Glede na povpraševanje smo se v Planiki odločili, da v naslednji sezoni poskrbimo tudi zanje.

PLANIKA® TREKKING

COM TEC

PLANIKA TREKKING. Obutev po meri narave.

PLANIKA

CREATIM